

ומלמא היינו רחוב העיר שהיא גדולה ומצוין שם בני אדם עומדים ויושבים
 ונראה לי אמילו אינה מסולשת משער לשער משני צדדין. ומבואות המסולשת
 שמסולשת משער לשער ורחוב י"ו אמית. כל אילו הם רשות הרבים דא
 בדתנא תמס? הרי אלו רשות הרבים נמורות. וחצירות של רבים ומבואות
 5 מסולשתין. פירוש שלש מחצות וצדו אחת סתומה. עירבו מתרחין לא עירבו א
 והיינו דקתני עיר של יחיד ונעשית של רבים, שהחילתה לא היו נכנסין לה
 ששים רבוא. ולא נקבעו בה שוקים גדולים שהיו כאים בה ששים רבוא. ו
 חשיבא כחצר של רבים דפתיהו בה בתים הרבה, שמערכין בה יחד למלמל
 לבתים ומבתים לחצר, ואם שכח אתה ולא עירב אוסר עליהם הריסת הרגל
 10 נמי [הנא] כל המבואות שבאותה העיר שפתוחים להם בתים חשיבי כחצר. ו
 העיר שיתנו יחד מתחיים למלמל מן הבתים למבואות ולהבנים מן המבואות
 על ידי עירוב. ואמנם צריכים המבואות תיקון לחי וקורה. ולא מביעיא [אם]
 של יחיד ולא נעשית של רבים, אלא אף כשנעשית של רבים, [שניתוסמ]
 [דיריין] של ששים רבוא אדם או נקבעו [בה] שוקים שבאים ששים
 15 לשוקים. מערכין את כולה. פירוש דייניה כחחילתה¹⁰, ויתנו שיתוסם יחד וי
 בכל המבואות שבכל העיר, ואינן צריכין תיקון לחי או קורה. ומגן שאין המב
 שבתוכה רחבים י"ו אמות ומסולשתין משני צדדים כדון רשות הרבים, אבל אם
 רשות הרבים נמורה תנאי בנמרא¹¹ מוח תיקונה, ומליני רבי יהודה ורבנן; ואם
 של רבים ונעשית של יחיד אין מערכין את כולה אלא אם כן עשה לה שיו
 20 ומיריש [רביע שלמה] אם נחחילה היו בה ששים רבוא ולכסוף נתמעמו אוכלס
 נתבטלו השוקים והשתא נעשית של יחיד. [ורבותא]¹⁰ נקיש של יחיד, רכל שכ
 לא נעשית של יחיד שאין מערכין את כולה בלא שיו, אלא הא קא מש
 דאף על גב ההשתא של יחיד היא אוליגן בתר החילתה שהיתה של רבים וחס
 כמו שהיא השתא נמי של רבים ואין מערכין את כולה, כלומר למלמל [על
 25 עירוב] בכל מבואותיה [על ידי עירוב] שאינם רחבים י"ו [69 b] אמות מן ת
 [ל]שם [או מן] מבואות לבתים, ואף על גב דאין במבואות תורת רשות הר
 ומעמא של דבר והאיל שתחילתה של רבים אסרו חכמים לערב עיר של רבים
 למלמל בכל המבואות על ידי עירוב בלא שיו¹¹, כדי שלא תשתכח תורת
 רשות הרבים נמורה שרחב י"ו אמות ומסולשת בעיר של רבים, דאחי למלמלי
 80 בלא עירוב. הולכך האי שיו, הוי, דאמרינן מרלא ממלמל בהאי שיו. ובג
 קרמא ממלמלין ברשות הרבים שמע מינה דהכא עירוב והכא לא עירוב, ונמצא
 תשתכח תורת עירוב. וה הפעם מצאנו בספר רבינו יהודה בר נתן שאמר משום ר

(1) עי לעיל עי 270 ובתנתיי שם אות 11. (2) בשבת ר"א, זו היא רשות הר
 נמורה. (3) מבור ברובא מקומות. ועי משנה עירובין ע"ג סע"א. ועי סי תעתיב עי 27
 181. (4) משנה עירובין ס"ב ב'. (5) כ"י: חבילה. (6) כ"י: אף. (7) כ"י: שני ת
 (8) כ"י: דאורי. (9) כ"י: של. (10) כ"י: דרית בתחילתה. (11) כ"י: סע"א דר
 (12) משנה ג"ס א' רש"י שם. (13) כ"י: רש"י. (14) רכותת. (15) כ"י: אין. (16) עי ת
 עירובין כ"י א' ד"ה מערב ג"ס כי ד"ה ולא.

ד' רבנן. ואינו יכול להבין, וכי עירוב מועיל ברשות הרבים. ויש לומר דאליביה
 הורה קמריש, דלרבי יהודה ממלמלין ברשות הרבים בעירוב על ידי לחי וקורה.
 מקמינן לה בנמרא⁹ [ל]ברייתא דאסי-ה⁹ עיר של יחיד וכו'. עושה לחי מכאן
 מכאן כרבי יהודה דמערב ברשות הרבים. ואמילו הכי אין מערכין כולה, דהואיל
 רשות הרבים היה עלה מעיקרא מהלמא בעיר של רבים ורשות הרבים עוברת
 5 דאחי לטיטר נמי דמערכין בה כסת בלא שום תיקון, ולא אישכחן תנא דאמר
 הרבים מערכין בסת. אלא על ידי שיו, שמקצתה לא יערבו עם שאר בני
 והוא תהיה היכר שממני שהיתה של רבים נמנעו מלערב את כולה, ולא אחי
 בעיר של רבים ורשות הרבים עוברת כחוכה דמערב את כולה. גם זה מצאנו
 דרבינו יהודה בר נתן, ורבינו שלמה סתם פירשו ויהר טרי. עי כאן פירושא
 10 א"י: ותנאי בנמרא⁹ עיר של יחיד ונעשית של רבים ורשות הרבים עוברת כחוכה,
 י"ו אמות רחב⁹ ומסולשת משער לשער, כיצד מערכין אותה, פירוש שיהיו
 למלמל בתוכה על ידי עירוב [ב]כל [ה]עיר, כמו שממלמלין בכל מבואות
 עיר שאינן י"ו אמות על ידי עירוב בלי תיקון, כאשר פירשתי בסתמיתין, וכאן
 15 ה' הרבים עוברת בתוכה ורחוב י"ו אמות מה הוא תיקנו שיהיו כל בני [ה]עיר
 כו על ידי עירוב, עושה לחי מכאן ולחי מכאן או קורה מכאן וקורה מכאן
 ונתן באמצע, כלומר השתא לכל בני העיר מותר למלמל לתוכה כמו בשאר
 רשות שבעיר [שאינם רחבים] י"ו אמות, ואחם אינם צריכין תיקון לחי וקורה כי
 העירוב. ומסקנא אמרינן דהאי תיקון לחי וקורה רבי יהודה הוא דאמר מי שיש לו
 20 בתים בשני צדי רשות הרבים עושה לחי מכאן ולחי מכאן, ורבנן מליני עליה
 אין מערכין רשות הרבים ככך. ואין מעיל שום תיקון לרשות הרבים נמורה[ה],
 שייגן בסוף קמא? ורשות הרבים מי מערכא [ו]י? והאמר רבי יוחנן? ירושלים
 בלא דלתותיה >נעלות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים<⁹. אלמא דלא
 אלא נעילת דלת. וראיתי שסיים רש"י בפירושו⁹ ונשל רבים [ו]הרי היא של
 25 לא שרר רבנן להא תקנתא, רכל מבואותיה [ה]מסולשתים הוו רשות הרבים וכעו
 תא, ומיחלטי ברשות הרבים, אבל בעיר של יחיד מוכחא [מ]ילחא. ונראה לי שכך
 ה' לומר דוקא של רבים ונעשית של יחיד איכא תקנתא לערב את כולה על ידי
 [ו]ן אם יש בה מבואות שאינן רחב[ים] י"ו אמות ואין צריך תיקון לחי, אבל בשל
 [ו]ן [חרי] היא של רבים אין מערכים את כולה אמילו על ידי שיו, ואף על פי
 30 ואין רחבת י"ו אמות אך שמסולשות הן הוו ברשות הרבים ובעו תקנתא דלחי או
 דה, [ד]מלמלי ברשות הרבים¹⁰. ואין נראה לי¹¹, אלא כמו שפירשתי לעיל¹² דאין

(1) וכן ברש"י לפגנו בקיצור. ועי ר"ה ג"ס סע"ב, ומשם בריף סמי תרכ"ז מי תעתיב
 88. (2) ג"ס רע"ב. (3) כ"י: סע"א. (4) תוספתי תורה בבייתא ספברת. (5) עי תמי
 עירובין ו' ב' ד"ה וכו' ת"י א' ד"ה עיר. (6) כ"י: רחבת. (7) עירובין ו' סע"א ורע"ב.
 גמרא: רבביה א"ר יוחנן, וכן תבוא רבנו לעיל עי 898 שורה 18. (8) כ"י: א. (9) עי
 תמי ר"ד בתורה תנינא ומדדו"א תליתאנא ב"א. ולפ"ז צ"ע ברש"י במשנת ד"ה של רבים.
 כ"ה ברש"י שבר"ף וכן הכינוי תתמי ג"ס ב' ד"ה ולא וא"ו ח"ב ס"י קס"ד. ולכן נראה שלפני
 צ"ע ד"ה לא ח"ה ברש"י תייל רבוחא וכו', וכן אינו ברש"י כ"י בר"ס אה"ר. וכן צ"ל לחי
 אלפני תתמי וא"ו לא היה חלשון ברש"י בבייתא. ועי רש"י ג"ס סע"ב ד"ה ולא. (11) וכן
 בתמי ר"ד תייל ק"ש. (12) עי 894 שורה 21 ולחלי.

3

ענין מוצאי שבת.

שעה. אמר רבי יוסי יהא חלקי ממכניסי שבת במכריא וממוציאי שבת ופירשתי במדק קמא דשבת² בשני פנים. והיו רגילים בציטון מנמיים כליהם במוציאי שבת, כדאיחא במדק אלו דברים <במסכת ברכות> רבי חנינא לעולם יסדר אדם במוציאי שבת <אף על פי שאינו צריך לכיות>³, רבי אבהו עבדין⁴ ליה באסוקי שבתא <ענינא תילתא הוה אבי כוליתא כי גדל אבימי כריה אמר ליה למה ליה למר⁵ לאספודי > וכו' נשבע⁶ כוליתא ממעלי שבתא שבקי⁷ אתא אריה אכלה⁸: <וצריך⁹ להניח על הקודש: ואמרינן במסחים¹¹ שצריך לכבדו וללווח דונמא שסלחין אבי ובמסכת¹² סופרים¹³ אמרינן אין מברכין על הלבנה אלא במוציאי שבת מכושם¹⁴ וכשהוא לכוש בנים נאם וכו'. שמתעין מינה שאין משיש מעל שבת עד מוצאי שבת: ואסור¹⁶ לעשות הסציו עד שיבדיל על הכוס. ואם¹⁸ מוזמן הכוס יאמר ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם המכדיל בין קרש לחן או אם הבדיל בתפלה דין בכך, ויעשה מלאכתו. וכן כשמדליק השמש שבת בבית הכנסת יאמר קדם המבריל, או יבדיל בתפלה, כדפירשית. ומכל לסקף יברך על הכוס. ואמר¹⁹ הברלה בחונן הרענן. ואמרינן נמי²⁰ העשירי על הכוס: תגיא²⁰, ומייתי לה במדק ארבע מיתות²¹, תנו רבנן מנחש זה האיש נפלה מסיו וכו' עד תתחיל כי שתתית הוא ראש חודש הוא מוצאי שבת והמקשרים שלא יצאו אש מבתיהם ומלהקיף במוציאי שבת עון הוא בידם²² ונהנין אגן²³ לומר ויהי נועם²⁴, שהוא²⁵ ברכה שברך משה את ישראל²⁶, כי ויברך אותם משה, ואמר יהי רצון שתשרה ברכה בפעשה ידכם, והיינו ומעשי

(1) שבת קריה ב'. (2) לעיל ע' 245 שדה 11 וזלחן ע"ש. (3) ביז סעי' במדק הגיל. (4) חסמתי ע"י כ"א. (5) שבת קריה ב'. (6) כ"א תמרא. (7) וכן לעיל שורה 16, ע"ש בתורתנו. (8) ג' ד"ס אה ח'. (9) לעיל ע' 249 שורה 18. (10) וכן ע' 249, תמרא: נשכוק. (11) לעיל ע' תמרא: נשכוק. (12) ר"ה פ' א', וימא פ"א ב', וי' כי א' ומפחים קיח ב'. וע' סוף ד' רע"א ותוס' ע"ש ר"ה מת. (13) ודאי כוננו לפסח רע"א ע"ש. וע' מחזיו ס"ע 116 וארז ח"ב ספ"י צ"ח ושכדיל רמי קיל. ומתרגל ליה ע' סמדרש. (14) מכאן עד סוף חסי העתק באסופות כ"י צ"ב א'. (15) פ"ב דמ"א וכו' מיללער הלפני דראשונים נ"י אחרת. ע' מחזיו ע' 182 סי' ר"ב וע' 795 ומתרגל וארז ח"ב סי' תניז ושכדיל סי' קס"ו ומורה סי' תכ"ג. (16) כ"א ומסופות ומחזיו המסופות: מבוטם. (17) שבת ק"ג סעי' ב'. ע' לעיל ספ"י ש"ס. (18) ע' ארז ח"ב וע' לקט יוסף ח"א ע' 56. (19) ברכות ל"ג א', שבת ק"ג ב'. (20) ברכות ש"ס. (21) שבת פ"ח. (22) סנהדרין ס"ח סעי' ב'. ע' אריכות בתש"ו ר"י בן תרא"ש סי' צ"א. השתרינו מסנו עד חיים חזק. וכן תנו שלא לתשאל שום דבר מבית שיש בו יולדת. וע' ד' שבת רפ"ו. (23) אסופות: תגז ח"ס. (24) חמנזג נוכח ראשונה בשאלותיה בראשית וטעם בסדרע"ג ל"א סעי' א'. (25) ע' מהם זה במחזיו ע' 114 סי' קמ"ח. וע"ש עוד סי' ושכדיל סי' קכ"ח ומורה רמי דצ"ח. ויחא טעם זה גם מדין שלא לומר ויהי נועם ידש בתוך השבוע. ע' לקטן סוף ח"א. (26) מפרש שמיני תמידי. כפ"י פנחס סי' קכ"ח. חזק מנתנו פ"ז דה"א שחיים סומד צ"א. (27) שבת ל"ח פ"ג.

ד' וכו'. ואף על גב שאסור להתרפאות כדברי תורה, להנין שאני. והוא נקרא שני דשבועות¹ שיר של סנעים². וכשחל³ יום טוב בתוך ששת ימי המעשה פרים ויהי נועם, שאין כאן מעשה ידני (ונוי)⁴ ששת ימי המעשה⁵. ונהנו לומר ברבות ויהן לך⁶. וכשחל יום טוב במוציאי שבת אין רגילין לאומרים, מפני ד' בעשיית צרכיו, והמקראות הללו באות⁷ כדי שתשרה ברכה במעשה ידני: 5

מלוק. אבי העוריי.

קידוש והברלה וענין הגר כתבתי במדק מקום שנהנו⁸ ובערבי מסחים⁹:

הלכות עירובין.

ד"ן עניני מנואות אבאר כאשר הראוני מן השמים וכאשר הבנתי מן התלמוד ומסחרון רבינו שלמה ז"ל. (ואנ)¹⁰ והוא קיצר דבריו, ואני אוסיף, כדי שירוח הקורא בו:

11 כיצד מעברין. עיר¹² של יחיד ועשיית של רבים מערכין את כולה. סדרוש 10 שבתחלה לא היו נכנסין לה תמיד ששים רבוא בני אדם, שלא נקבעו שם גזילים. ולא השיבו רשות הרבים אלא דומין לרגלי מדבר שהיו ששים¹³, ושם היה מחנה לוי, שהעגלות היו מחזיקין ברוחב י"ו אמות, במדק הוזק¹⁴. (רשות) שיעור דרשות הרבים, דמלאכת שבת מסשכן נמרינן¹⁵. והיה ממולש צדדים¹⁶. ובמדבר היו אוהלים ואינו מסובב¹⁷ בחוטה, והוא הדין עיירות שאין 15 חוטה שראשי רשות הרבים שלהן ממולשין היו רשות הרבים, ואם טוקסין חוטה הרבים שלהם מכון וממולש משער לשער¹⁸ ברוחב י"ו אמות היו רשות הרבים, ובה בר חנה אמר ר' יוחנן¹⁹ ירושלים אילמלא דלתותיה נעולות כלילה מן עליה משום רשות הרבים, פירש רבינו שלמה שמכון וממולש רשות הרבים משער לשער ברוחב י"ו אמות וששים [ריבוא מצוין]²⁰ בה. והנו רבנן סוק 20 ד' דשבת²¹ ארבע רשויות לשבת [וכו'] מרמיא ומלמיא גדולה ומנואות הממולשין. והיינו דרך בני אדם שמהלכין בה²² מעיר לעיר, ובלשון אשכנז הירשפרסא²³.

(1) שבועות פ"ז ב'. (2) וכן מצינו ל"ג סעי' ב'. וע' לעיל ע' 4 ובתנתיני ע"ש אה 8. (3) ספ"י ד'. (4) סדרע"ג ל"א סעי' ב' בשם רב שר שלום. שכדיל סי' קכ"ח בשם רב יצחק וכו' ע' 190. וע' מעשה ע"ש ע' 89 רס"י ג"א מחזיקי במנומסטרופס ח' ג"ז ע' 751. (5) ת"א במסופות. (6) ע' ל"ג בסדרע"ג ל"א רע"ב ע"ש. וע' מחזיו ע' 116 ושכדיל ג"א א'. (7) ע' מנחם א' סי' ע"ח ושכדיל תביל חסמקיים במחזיו ע' 180 סי' ר"א. (8) כ"י: חמקרא באומר. (9) חמקראות הללו באות. (10) סי' תק"א, תק"ה. (11) סי' תקכ"ה. (12) ח"א ע' 276 אה 18 וע' ח"י: חז"ר. (13) משנת עירובין ג"ס א'. (14) ע' בתנתיני לעיל ע' 276 אה 18 וע' אה 18 ורש"י עירובין כ"ו א' ד"ה ערפיתא ותוס' ע"ש ד"ה מערב ומכין ורש"י כ"א. שבת צ"ב א'. (15) ע' שבת מ"ט ב'. (16) רשות הרבים שבין העגלות. (17) חמקרא. כ"י: ואינו מסובבין. (18) ע' לעיל ע' 807 ובתנתיני ע"ש אה 12. (19) עירובין ה' רע"ב כ"י: אמת מכון. (20) ח' א' ע"ש ברש"י. (21) דרך שמהלכין בה בני אדם. Heerstrasse.

4

עבודת הקודש

בית נתיבות — השער השלישי:

בדיני הרשויות

נתיבות
 (א) איזו היא רשות הרבים וכו'. גם פיק דבנה (י ע"א) פיר ד רשויות לשנה רביי ורביי וכו' ומקום פטור וכו' ואיזו הוא רביי, סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין זו היא רביי גמורה וכו'. ופירש"י סרטיא, מסיבה שהולכין בה מטייר לעיר, פלטיא, רחבה של פיר ששם מתקבצין לסחורה. ומבואות, של פיר רחבון ט"ז חמה. המפולשין, משני ראשיתן לפלטיא ט"ז. ושעיר רוחב ט"ז חמה צריכי' ילפינן בפרק הזורק (שנה ל"ט ע"א) מדגלי מדבר שמקום הילוך העגלות היה מחזיק ט"ז חמה.

השער השלישי

הבית
 עבודת הקודש חרות גדול לא נמלא בשום פוסק וזלחו לא קדמון ולא אחריון שכחז דפלטיוא אפילו לרחות המריכה נעלמה בלילה חרות רשות הרבים עליה, כנראה דפחו דדוקא נמבואות המפולשין שבה מיוחדות לאנשי המבוי ההוא ואין די כל אדם שוב צו הוא דמכני נעילה לרחות בלילה ולא בפלטיא שיר כל אדם שוב צו דאפילו נעילה דנת לא מכני צו, וכנראה שזו היא דברי הרב רבינו אפרים שבינו הרב נטל המאור, ובאמת דעה נכונה היא וכדי דייק לטעם דגמי דכמבואות נקט מפולשין ולא בפלטיא וכו' יעו"ש. ומש"כ בח"ל לא נמלא בשום פוסק וכו' הכי בחידושי הרמב"ן לפי כוונתו מעבירין (שירובין י"ט ע"א) נמלא מעורב גמי כדברי רבינו דכחז שם וי"ל עוד שלא חמ"ר יכוונה שתי מחילות תורה אלא ברחב של שש פשרה שדרך הרבים עוברת שם ואין הרבים נקצצין ושומרין שם דגמ"ד ממדבר ליתא מחילות אבל פלטיא גדולה של פיר רחבה הרבה שהרבים מתקבצין שם לשוק והיא רחבה של פיר כיון שהרבים קבועים ושומרים שם כל היום וכו' רשות הרבים גמורה עכ"ל, כרי מבואר דפלטיא חף א"ס מוקפה מחילות חן מחצבת ממנה דין רשות הרבים ודו"ק.

ויקרוין גמי בשו"ת אבני נזר א"ח סימן רע"ג דכחז בטעם דברי רבינו דמאחר שהוא פסק אהי רבים ומבטלי מחילתא, וטעם לרחות נעולות דאינו פתוח לרבים בכל פה אבל פלטיא מקום שוקים שהרבים נתקומם ולא משום שפתוח מתקומות אחרים, אלא רשות הרבים במקומה, וכוון שהוא רביי שוב אינו מעיל מחילתא דאחי רבים ומבטלי מחילתא יעו"ש.
ובאמת דברי רבינו ל"ט טפי דהכח בפיק דשירובין (י ע"ב) אמרין אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן וירושלים חילמלא לרחותיה נעלמה בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים וכו' ופסק רבינו כן וכדקב"ל להלן גמי מבואות המפולשין היו לרחותיהן נעלמה בלילה חן זה רשות הרבים וכו' וכן לעיל בשער שני סוף מ' יעו"ש. וירושלים כרי היו בחוכה גמי שוקים כמבואר לקמן (שירובין ק"א ע"א) מעשה בשוק של פטמים שהיה בירושלים וכו' ואעפ"כ קאמר רבי יוחנן דכוון שולחתייה נעלמה בלילה חן עליה דין רביי, ומשמע דאף פלטיא שנחובה חן עליה דין רביי. וכבר עמד בזה המחזירי בבית הבחירה למ"ס שנה (י ע"א) וכחז בשמו של רבינו דרבי יוחנן לא קאי אלא אמבואות המפולשין שבירושלים אבל בפלטיא שבה מדבר דהוי רביי חף כנעילה לרחות ח"ל שם צדיק איזוכי רביי וכו' אינו כן אלא מתוך שמבואותיה רחבים

[מ"א] (א) איזו היא רשות הרבים, כל מקום (א) שהוא רחב שש עשרה אמה על שש עשרה אמה ומתקבצין שם בני אדם (ב) לסחורה ולעשות שם צרכיהם כשוקים שבמדריגות, ואע"פ שדלתות המדינה נבעלות בלילה, וזו היא פלטיא שאמר. וכן המבואות המפולשין ופתחיהן מכוונים זה כנגד זה ורחבין שש עשרה אמה והעם עוברין ביניהן כדגלי מדבר והעגלות. במה דברים אמורים בשאין דלתותיהן (ג) נבעלות בלילה. היו דלתותיהן נבעלות בלילה אין זה רשות עבודת הקודש הארוך. כתב הר"ש בן אדרת כל עיר שיש בה פלטיא רחבה שש עשרה אמה אע"פ שהעיר דלתותיה נבעלות בלילה, דין העיר ברשות היחיד, הפלטיא שבה אינה יוצאת מדין רשות הרבים. (טפ"ד הבתים כתיב בית מנוחה שערי הוצאה ורשויות שבת שער א' סע"ז ט"ו. וספר מורקק שבעתים הל"ב שבת פ"ד).

דיק הבית: (א) כיה בכ"מ אבל בדו"ק ליתא. (ב) בכ"מ, לסחור. (ג) בדו"ק, בעולות.

שינוי לבית: (א) מ"ח הל"ב שנה ט"ז ה"א. חז"ר שנת ר' ע"א. פ"ד גמ"ד חסדיוס צ"ב וכו'. ש"ת ה"ב"ש סימן מ"ה. ש"ת חכ"ס ל"י סימן ל"ו. נשת ח"ס הל"ב שנה כלל מ"ט אות ח' וכו'.

הוא פלטיא שאמרו וכו', אבל צריכי' עלמה כגון מבואות מפולשין שפתחיהן מכוונים זכ"מ סגי ברחוב עז"א בלבד ואין לנו ענין בבהמה כיה אורכו. וכן משמע מדמיתיה עלה להלן בזה הסוף וכן המבואות המפולשין וכו' ורחבין עז"א והעם עוברין ביניהן כדגלי מדבר וכו' וכבר לא הזכיר כאן דבעין עז"א של עז"א. וכי"מ גמי מחסי"ב רבינו לעיל בשער השני סוף מ' מקום שהרבים צוקטין צו משער לשער וכו' א"ס רחב עז"א זו היא רביי גמורה וכו' יעו"ש. ומדלא הזכיר דבעין עז"א על עז"א כמש"כ הכל לענין פלטיא, ש"מ דכאן דין מיוחד בפלטיא אבל צריכי' סגי ברחוב עז"א בלבד. ובענין המחילתא שבלתי בפלטיא עז"א על עז"א, אפשר דהוא משום דא"ס אינו רחב רק עז"א על פתוח מעז"א יומא דה"ל הק"ר הוא הרוחב ושבו חסר צעידה רחב רביי, מה שא"י אפשר לומר צריכי' שרבים צוקטין צו משער לשער ודו"ק.

ואע"פ שדלתות המדינה נבעלות בלילה וכו'. כתב עלה בשו"ת חכ"ס ל"י סימן ל"ו ראה מלאחי להרשב"א בשער

היאך לא אמרו סרטיא ופליטא גדולה ומבאות המפולשות זהו רשות הרבים גמורה, והוא שיעברו שם ששים רבוא אי נמי ליתני בכרמלית ים ובקעה ואסתנית ומקום שאין בו ששים רבוא, וכי תימא במקומות קא מיירי באינשי לא מיירי, והא אתמר התם²⁶¹ ולחני נמי מדבר דתניא איהו רשות הרבים סרטיא ופליטא גדולה ומבאות המפולשין ומדבר, ותרצי אמר אביי לא קשיא כאן בזמן שהיו ישראל במדבר כאן בזמן הזה, אלמא בדיירין נמי איירינן בברייתא. ועוד מדקא אמרי' מדבר בזמן שהיו ישראל שם הוי רשות הרבים ובזמן הזה כרמלית, מכלל דעיר ואיסטריטאות אע"פ שאין בהם ששים רבוא הוה רשות הרבים, כיון שהדרכי' כבושין ובני אדם עוברין בהם דטעמא דמדבר משום שאין שם דרך כבושה ולא מכוונה לילך בה לשום מקום, ודמי לבקעה שהיא רשות היחיד לשבת.

ור"ש עצמו כתב שם מדבר בזמן הזה אין מקום הלך לרבים דהולכי מדברות לא שכיחי, ומינה דדרכים ועירוות דשכיחי אע"ג דלא הוה חמץ ששים רבוא, ושמא דעת הראשונים לומר

שהאיסטריא שהיא כבושה חוץ לעירוות והולכים ממנה מעיר לעיר וממדינה למדינה עד סוף כל העולם, אין מדקדקין בה בעוברין עליה ששים רבוא, דהא דכ"ע הוא, אבל בתוך העיר אין שם רשות הרבים בלא ששים רבוא דתהוי כדגלי מדבר²⁶², וגם זה אינו מחזור, ועוד מדקדקין, עליו בתוספות²⁶³, שהרי מדבר כפלי כפלים היו בו אנשים ונשים וטף וערב רב, והם מתרצים קושיא שלהם וזיל כיון דממשכן גמרי' לכל מילי דשבת מן המנין שהוזכר בתורה ילפינן, ואין התיירוץ נכון שהרי כתוב ויבאו האנשים על הנשים²⁶⁴, ועוד ליבעי ששים רבוא מבני עשרים ועד ששים²⁶⁵, וסוף דבר אין לנו אלא מה שמוזכר בתלמוד רשות הרבים שש עשרה אמה דגמרינן ממשכן, כדאימא בפרק הזורק²⁶⁶ ושאינו מקורה כדאמרי' בפרק קמא דשבת²⁶⁷ אבל דיוורין לא ילפינן, הילכך כל מבוי שמופולש בשני ראשין ומכוון²⁶⁸ עד חוץ למדינה²⁶⁹ ורחב שש עשרה אמה הוא רשות הרבים גמורה בכל עירוות ובכל כפרים שבעולם, ומיהו לרבי יהודה דסבר שתי מחיצות

יחמיר ע"ש, 260 שבת ו, א. 261 שם ו, ב. 262 ולעיל הערה 257 הבאנו תירוץ הר"ן בשם הראיה על קושיא זו וכן לדעת הריטב"א והרא"י ובכר עמד בזה המשכ"י דף קו, א ע"ב ב שהתכונן לקושיית דבינו וחורבה ע"פ הריטב"א ומשמע מהו דרבנו חולק על הריטב"א בנעץ רש"י מולא חירץ הכי וזה מתאים עם גירסת רבינו דלא גרס שתיקים וכמ"ס, 263 עירובין ו, א ד"ה כיצד, 264 שמות לה פסוק כב, וכחונת רבינו בקושייתו נראה דבשבת צו, ב ילפינן הוצאה משום דכתיב ועיבדו קול במחנה משה היכן הוה יתיב במחנה ליה, ומחנה ליהוה רה"ר הוה, קאמר להו לישראל לא תפיקו מרה"ר וידכו לרה"ר שכתוב איש ואשה אל תעשו מלאכה ויכל העם מרביא והגירסא לפנינו דהיתה על האנשים, (אך ע"כ מחסכי בשם ר"ח ולא ילפינן רק דמיקרי מלאכה ומיירי בחול) ולפי גירסא דידן הקשה רבינו דכיון דמלאכה הוצאה ילפינן מהא דאמר משה להביא ונשים היו בכלל ההבאה כדאימא ויבאו הנשים על האנשים, איכא מחסכי דכיון שהיו נשים במחנה לוויה איכא נקבע השיעור גם ע"י הנשים, וכויתר נ"ל ע"פ דאימא במשכ"י קב"ח, א בעצם המקור של רש"י דבעינן ששים רבוא היינו ממוניא זו הזורק דקראו דווקא לשום לוויה רה"ר, ולא במחנה ישראל וכיון דמחנה לוויה היה ששים רבוא דכל ישראל מצויין אצל משה להביא נדבה ילפינן ממשכן דבה"ר בעי ששים רבוא כמחנה לוויה,

מדאורייתא כדאמרינן בפ"ק דמכילתין²⁷⁰ אין לך רשות הרבים בתוך העיר ואפילו רחב כמה²⁷¹, אלא סרטיא ומדבר וכיצא בהו שאין לך מחיצה כלל, ואע"פ שאי אפשר שלא יהיו הר"ם ובקעות סביב להן כל שאין המחיצה נראית לעומדין באמצע ואין נכרת להם²⁷², אי נמי שאין המחיצה מעכבת וממעטת על הרבים כלום אין בה תורת מחיצה²⁷³, וה"ל משמע בפרק עושין פסין²⁷⁴ גבי סולמא דצור ואוקיאנוס, ואם תשאל דרך שש עשרה אמה לרבי יהודה היכי משכחת לה, איתא בבקעה שדרך שש עשרה כבושה שם ובקעה מצד אחד

וערב נגד הפרוץ לא הוה רה"ר לרבי יהודה כי אם בפליטא רחב ס"ז על ס"ז משמע דכאמת שאת ליה דיתר מ"י לאו דאורייתא (הבן) כל שהוא עומד איכא בכל רה"ר עקומה הרי יש בה ג' מחיצות ולא הוה רה"ר מדינה, מיהו לכאורה צריכין למימר בזה אתי רבים ומבטלי מחיצה, עיין בסוגיון כב, א, אולם הרשב"א עצמו הביא ראייה דרה"ר עקומה אין חייבין עליו ולי"א ככה"ג אתי רבים ומבטלי מחיצה משום ו, א דכמבוי עקום מהני ציה"פ ולא בעי דלתות דאף דאוקמה בבקי ביה רבים ואכמ"ל, ועיין במשכ"י קמא, ב דרצה לפרש דרה"ר עקומה אין חייבין עליו דהוה פלוגתת ר"י ור"ל בירושלמי פ"ה היה ודעתו דהוה רה"ר, וברשב"א בחיוויוי וכהע"ק שער ב ובמאירי וריטב"א הוכירו דבעינן נמי פתחים מכוונים זה כנגד זה, ועיין בהרא"ש פ"ק וברי"ד ורבינו ירוחם אף דהוכירו מפולש משער לשער לא הוכירו דבעינן פתחים מכוונים זה לזה, אולם בה"י דייק מהסור ס"י שמה וכן הוא במג"א ס"י דבעינן פתחים מכוונים זה כנגד זה, ולכאורה זה שייך רק לאלה שלומרים דבעינן דומיא דגלי מדבר ולא לדעת רבינו, וצ"ע, ועיין לקמן הערה 207, 269 צ"ע בכונתו ואילי מיירי במקום שיש בתים מב' צידי מבוי כל הדרך, וחוץ למדינה היינו מקום שאין לו מחיצות כלל, 270 יב, ב, 271 מיהו דעת הריטב"א ו, א ד"ה כיצד יב, ב ד"ה עושה וכן כב, א ד"ה ורמי דרב יהודה מזהו ברהב ס"ז אמה דבי מחיצות לאו דאורייתא, 272 הריטב"א כב, ב ד"ה דהא מקף מביא בשם רבינו הגדול (והיינו כנוי לרמב"ן וכמה היא שיעור אותו יותר מבית סאתים שהוקף אפילו שלא לוויה דהיינו כל שרואה עצמו חוץ המחיצות, וע"ש ברשב"א דמסתפק מהו שיעור יותר מבית סאתים שחשוב מחיצה, ובחיוויוי הר"ן שם וז"ל: שכאיהו מקום שיעמוד באותו היקף רואה המחיצות הצריכות לו מן החוזה, ובתוס' שם ד"ה ידלמא מבוואר דמחיצות העשויות בכדי אדם ליכא שיעור כלל ובעשויות בידי שמים אמרינן אתי רבים ומבטלי מחיצה, ועיין בבה"ל ס"י שמו ס"א שהביא דברי רבינו זר"ל שלידינא מודה לחוס' ולא מיירי אלא

לדרך או משני צדדין לה, אי נמי חריץ שאינו עמוק עשרה וגדר שאינו גבוה עשרה וכל כיצא בהו אבל במחיצות לא, ז"ל ע"ד שלא א"ר יהודה שתי מחיצות חורה אלא ברחב שש עשרה שדרך הרבים עוברת שם ואין הרבים נקבעין ועומדין שם, דגמר ממדבר דליכא מחיצות, אבל פליטא גדולה של עיר רחבה הרבה²⁷⁴ שהרבים מתקבצים שם לשוק והיא רחבה של עיר כיון שהרבים קבועי ועומדים שם כל היום זהו רשות הרבים גמורה²⁷⁵, ויש אומרים²⁷⁶ רשות הרבים דל"ר יהודה בתוך העיר, כגון דאתו רבים ומבטלי

כמחיצות בידי שמים שהם הרים ובעות, אבל בקרפף מודה, ודלא כהריטב"א והר"ן, ומלשון הרמב"ם פ"א מהל' עירובין ה"א אפילו מדינה משמע נמי כפסק הבה"ל וכן לשון הסוד ס"י שמח אפילו כמה מילין והיה לו להביאם וצ"ע, 272 או דכונת רבינו לרבי יהודה דווקא דאית ליה כפטי ביראות אתי רבים ומבטלי בשם ד' מחיצות, או כדעת התוספות שם כב, ב שהבאנו לעיל דכאינו עשוי כיון אדם מודו רבון, 273 כב, ב גם לפי תירוץ ראשון של רבינו דבעינן ניכרת אתיא שפיר הסוגיא שם וכמבואר בהריטב"א וק"ל, 274 מלשון רבינו נראה דפליטא היינו רחבה יותר מס"ז אמה, וכן אפילו כנגד כ' המחיצות, אולם עיין במלחמות כב, א דמיירי היכי דאיכא בקיעה שתי וערב וז"ל: וכנגד העומד מכאן ומכאן אינו נעשה רה"ר לעולם וכו', אבל "כנגד הפרוץ" אם יש בו פליטא רחב ס"ז אמה על ס"ז אמה אפשר שחייבין עליו אע"פ (שאין) תוך המבואות מכאן ומכאן אינו רה"ר מפני שתי מחיצות שלהן והוה פליטא גדולה האמורה בכל מקום, ולכאורה סתרי דברי אהר"י, וצ"ע ועיין בהערה הבאה, 275 מדכרי רבינו מבואר שדון רה"ר של פליטא חלוק מדין רה"ר של סרטיא ובפליטא אפילו בב' מחיצות לרבי יהודה חשוב רה"ר והשתא מוכן מה שכתב שער ג אות א דבפליטא לא מהני מחיצות המדינה ועולות ותמחי עליו המשכ"י והחב"צ וכן כב, א ד"ה לומר דווקא ראיות נעול אבל נעולות מועיל והלשון לאו דווקא ועיין במאירי שבת ו, א ד"ה איוויה דהביא בשם גדולי הצרפתים וגדולי הדור דירושלים שדלתותיה נעולות בלילה הוה רה"ר היינו חוץ מפלטיות שבה, מיהו ביאר דכשיי דלתות לפליטא עצמה מהני, ויכול להיות דה נמי דעת רבינו הכא, אך לפי דברי רבינו במלחמות ולא חשוב רה"ר בפליטא לרבי יהודה כי אם כנגד הפרוץ בודאי מהני מדינה שדלתותיה נעולות גם לענין הפליטא שבה, ולא חששו הפרוסים לדעת זו, 276 נראה דכונת רבינו להר"ה דמשמע ממנו דבכונתו שתי וערב אף בתוך המחיצות חשוב רה"ר וכתב עליו רבינו במלחמות אין דבריו בזה נכונים וכי שאין דרכים מבטלים אלא מחיצה

ובכרמלית לא שגאות כן שאין תקנה לכרמלית בעירוב.

זה שאמרנו שמאחר שדלתותיה געולות בלילה אין בהם משום רשות הרבים פירושו אפי' ביום ואעפ"י שגדולי המגניהם שהזכרנו פירשו דוקא בלילה אבל ביום יש בה משום רשות הרבים הואיל ואינם געולות, וכן הדין בלילה אם לא ננעלו, יש לדון עליהם ממה שאמרו באחרון של עירובין (קא.) לא יעמוד אדם ברשות היחיד ויפתח ברשות הרבים ברשות הרבים ויפתח ברשות היחיד אלא אם כן עשה מחיצה גבוה עשרה דברי ר' מאיר אמרו לו מעשה בשוק של פטמים בירושלים שהיו נועלין ומניחין מפתח בחלון שעל גבי הפתח והקשו שם רובנו אמר להו ר' מאיר רשות הרבים ומגדרו ליה כרמלית דא"ר יוחנן ירושלים וכי' ואם כדבריהם היה להם להשיב שלא אמר ר' יוחנן אלא בלילה ושוק של פטמים ביום היה אלא אפי' ביום כרמלית הוא, ומ"מ זה שאמרו לא יעמוד וכי' אין הלכה כן אלא עומד אדם ברשות היחיד ויפתח ברשות הרבים וכן ברשות הרבים ויפתח ברשות היחיד כמו שיתבאר במקומו.

ארבעה רשויות הן לענין שבת ודיניהם שלשה חיוב גמור ופטור גמור ופטור אבל אסור ומה הן רשויות אלו רשות היחיד ורשות הרבים כרמלית ומקום פטור. איזוהו רשות היחיד כל רשות שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה ומשם ולמעלה הן שהוא חריץ הן שהוא תל או גדר שמשמשין עליו אעפ"י שאין שם מחיצות הן בידי אדם הן בידי שמים הן שהוא קרקע שיה שמקף בדי' מחיצות גבהן עשרה וביניהם ארבעה על ארבעה [אפי' כמה] אפי' עיר אחת

39. רבנו אפרים שם.

40. ראה בהשלמה בסוגיין.

41. ראה רש"י עירובין כא: ד"ה שלמה ושאלתו פרשת בשלח סי' מ"ט והעמק שאלה שם.

המוקפת הומה ודלתותיה געולות בלילה וכן מבוי של שלשה כותלים או של שנים דלתות געולות בלילה מרוח אהת, וכן חצר ודיר וסהר המוקפים לדירה אפילו כלים כגון ספינה ומגדל של עץ וזוורת כל ישיב ברוחבו ארבעה על ארבעה בגובה עשרה או יתר אפי' והנחו ברשות הרבים רשות היחיד הן, והצרות של רבים ומבואות הסתומים שפירשו בסמוך שאם עירבו בני הבתים וכן שונתתפו בני המבוי מותרין לטלטל מבית לחצר ולמבוי ואם לאו אסורים מדרבנן מכל מקום בכלל רשות היחיד הם ולא נאסר אלא לגדר ולסייג על הדרך שגדרו בית מבית סאתים שלא דאקף בידי אדם או שלא הוקף לדירה וכן על הדרך שהצריכו אף ברשות היחיד גמורה לעירוב בטלטול מזה לזה כמו שיתבאר במקומו (עירובין כא:) וכל שהוא רשות היחיד אסור שלו רשות היחיד עד לרקיע.⁴¹

זה שכתבנו ברוחב ארבעה שפירושו ביניהן ר"ל שאין עובי המחיצות מצטרף לחלון לעשות רשות היחיד יש חולקין בזה לומר שמצטרף⁴² וראיה להם בפי' הזורק [בשמועת חולית הבור ושם יתבאר (לקמן צט.) בעזרת האל].

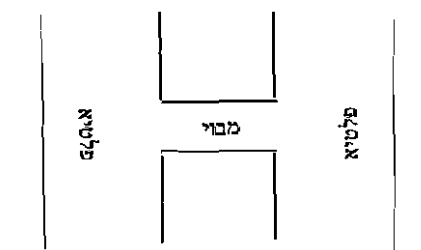
איזוהי רשות הרבים סרטיא והיא מסילה שהולכין בה מעיר לעיר ופלטיא והיא רחבה שמתקבצים בה לסחורה אף עפ"י שאינה מפולשת ואפי' דלתות מדינה געולות בלילה הואיל ואין באותה פלטיא בפרט דלתות שאם היו בה דלתות הרי אף רשות הרבים מתעברת בדלתות לדעתנו כמו שביארנו בראשון של עירובין (ו.) הא כל שאין בפלטיא זו בפרט דלתות אעפ"י שכלל המדינה יש בה דלתות געולות בלילה אין הפלטיא שבוטחה נכשרת

42. הרשב"א בעברה"ק בית הנתיבות שער ג' סי' א' וראה חכם צבי סי' ל"ח ומכתם לדוד דף ד. ואבני נזר סי' רע"ג ומקור הלכה שבת סי' ל"ו.

בהכשר העיר ומה שאמרו (עירובין ו:) ירושלים אלמלא שדלתותיה געולות וכי' משמע הא מאחר שדלתותיה געולות בלילה אין חיובין עליה ויראה לפרש אפי' בשום מקום ממנה ואפי' פלטיאות שבה אינו כן אלא מתוך שמבואותיה רחבים ודריסת רבים מצויה לשם כרשות השוה לכל היוצרה לגעילת דלתות הא פלטיאות שבה כל שרחבות י"ו אמה רשות הרבים הם אפילו בנעילת דלתות שבעיר וכן כתבו גדולי הצרפתים וגדולי הדור⁴³ מסכימים בה ויש חלקים ומכל מקום דוקא כשאנה מקורית שאם היתה מקורית דינה ככרמלית וכן מדברות ויערות [ומבואות המפולשים להם משני צדדין פירשום גדולי המחברים (רמב"ם פ"ד משבת ה"א) וחכמי הצרפתים⁴⁴ כשהן רחבים שש עשרה אמה כמו שכתבנו למעלה (לעיל ה.) וכמו שלמדנו בפרק הזורק (לקמן צט.) מעגלות ומ"מ חכמי הדור(ות)⁴⁵ משייבים עליה שאף בלא רחב שש עשרה אמה היא קרוי רשות הרבים לפעמים הואיל ופלוישו ישרים ומכוונים זה לזה ושבקיעת רבים מצויה שם וראיה להם ממה שאמרו בעירובין כיצד מערבין רשות הרבים וכי' והקשה ורשות הרבים מי מערבא והא אמר ר' יוחנן ירושלים וכי' ופרשה במבואות המפולשין לרשות הרבים כלומר שאין רחבים י"ו הא מתחלה היה עולה על דעתנו לומר בכיצד מערבים רשות הרבים ברחב י"ז ואם כן אף בלא קושית ירושלים היאך עלה על דעתנו שתהא מתעברת בצורת פתח מצד אחד הרי שגינו (עירובין ב.) במבוי הסתום מצד אחד שאם הוא רחב מצד הפתח יתר מעשר אמות יעמט שאין לחי וקורה מכשרתו ומ"מ מתוך כך פירשו בתוספות⁴⁶ דרך אחרת לומי' שאין קרוי רשות בפחות

להתלקט במלקט ורהיטיג אלא מתקצר לפעמים ומתרחב לפעמים וגיזון המבוי כרשות הרבים שמצדדיו וכשהעמידוהו אחר כן במבואות המפולשין פירושו בשאורך המבוי יוצא לרחוב רשות הרבים שנראה המבוי כרשות בפני עצמו כגון זה ומכל מקום אפשר להעמיד פירוש

גדולי הצרפתים וזה שאמרו ברחב מעשר אמות שימעט אף זו של הכשר רשות הרבים פירושי כשימעט הפתח עד עשר ואזר כך יניח בה לחי או קורה וצורת הפתח שבראשה האחר במקום סתימה וחזרה לה כמבוי הסתום ואף על פי שהקשו⁴⁷ עוד לדעת חכמי הצרפתים ממה שהביאו שם (עירובין ו.) עליה שמועת ר' יהודה ורבנן (בפסי ביארות) זוהי לא התיר ר' יהודה ביחור מ"ג אמה ושליש בפסי ביארות

43. הרשב"א לקמן צט.

44. רש"י ד"ה ומבואות.

45. הרשב"א בעירובין דף ו.

46. תוס' עירובין ו:.

47. רשב"א עירובין שם.

פח

חכמ

שאלה לח

צבי

ומבטלי מחיצה, אבל העשויה בידי אדם לא אתו רכים ומבטלי מחיצה.

← **לבד** זה ראה מצאתי להרשב"א בספר עבודת הקודש (ש"ג אות א) חרוש גדול לא נמצא בשום פוסק זולתו לא קדמון ולא אחרון, שכתב דבפליטא אפילו דלתות המדינה ננעלות כלילה תורת רשות הרבים עליה⁽²⁾. כנראה דעתו דרוקא במבואות המפולשין שהם מיוחדות לאנשי המבוי ההוא ואין יד כל אדם שוה בו הוא דמהני נעילת דלתות כלילה, ולא בפליטא שיר כל אדם שוה בו דאפילו נעילת דלת לא מהני בו, וכנראה

שוו היא דברי הרב ר' אפרים שהביא בעל המאור (ריש פ' עושין פסין)⁽¹⁾. ובאמת דעה נכונה היא⁽²⁾, והכי דייק לישנא דגמרא דבמבואות נקט מפולשין ולא בפליטא⁽³⁾. אלא שאני תמה שלא ראיתי לאחד מהפוסקים ז"ל שהביאו דבר זה⁽⁴⁾ וביתוד הרב הגדול הכ"י ז"ל שדרכו להביא כל הדעות, ודברי הרשב"א ז"ל חכיבין עליו עד לאחת.

ובזה חשקוט שאנן כזית רענן כנפשך הטהורה ונפש הצעיר.

צבי אשכנזי

L

שאלה לח

קק שיש להם הסכמה בדרם שלא יתפללו בעשרה כי אם בבית הכנסת המיוחד להם, והשנה על רשכ"ץ הובא בב"י

שאלה. און ק"ק קי טיינין הסכמה די קי שו אישנוגה איש שולו פארה פורטוגיזיש אי איספאניילייס אי אורדינארון קי אין לה טאל שיכדאד. אי אין שינקו מילייאש די שוש סכיכות לא יוכלו להתפלל במגין זולתי בבית חתנים ואבלים. קון פינה די חרם. דאנדו ראזון די אבירין שידו ריקומינדאדוש פור איל ריי קארלוש ע"ה. פירו קומו דיש פואיש פור דת המלכות. שי פרימיטייו. די שיר טוליראדה ליבירטאד די קונסיאונסייא. איש פרימיטיו פורדיג"ה ליי. איל פודיר אביר אישנוגאש. שין ננגונה סכנה. טייני דיג"ו ק"ק אטורה הסכמה. אין קי דיקלאר. קי נינגון אשכנזי בארבי"רישקי ליבא"נטינו. או איטליי"אנו. שיאה אדמיטירו פור יחיד. אי וינינדו אלגונו די איליו שאהקונגריגאר קינו שי לי די קארגו ניש לייאמי אה ס"ת ניש לי די מצוה. לוש אשכנזים קי קונגריגאבאן אין דיג"ו ק"ק שי אפארטארון פור דיג"אש ראזוניש. וזה כמה שנים קי טיינין שו אישנוגה אפארטי אי נינגונו די דיג"ו ק"ק ליש אימפידיו דישפואיש די אישטו אלגונוש יחידים פורטוגיזיש פור שיירטאש ראזוניש שי די שפידיריון די שו קהל. אי שי פואירון אלא דילוש אשכנזים. דונדי לוש אדמיטיריון פור יחידים. אי איל

קהל די פורטוגיזיש נו רי פרוכו ני אימפידיו שושידי קי פור שיירטאש ראזוניש. (אשר מפני כבוד הרבים ראוי להשמיטן אשיגוראנדו שון מפני כבוד אלהינו שבשמים ותורתו הקדושה) אלגונוש אוטריש פורטיגזיש אי אישפאנייליש שי אן די שפידיו דו אי אישטאן קון פירמי ריזולוסייון דינו כולביר אה קונגריאר אין דיג"ו קהל. פור איביטאר לאש די שינשייוניש קישי פואידין אוריגנאר ריפונגאנדו. קוזאש קי שוש קונסיינדייאש נו אדמיטין פריגונטאלי שי אישטאש פירשונאש דישפואיש די דישפירירשי די יחידים פואידין ליברי מינטי קונגריגאר קון אשכנזים אין שו אישנוגא כדי להתפלל בעשרה. יורנו מורנו הרב המורה לצדקה על כל הכתוב והיה שכרו כפול ומכופל מן השמים אכ"ר.

וזה תורף השאלה מועתק ללשוננו הקדושה **עיר** אחת שהיה בה בית הכנסת מיוחד לספרדים ופורטוגיזיז, והסכימו בעונש חרם שלא יתפללו בעיר ההיא וסכיכותיה מהלך ה' פרסאות במגין זולתי בבית חתנים כו', באמרם היותם מצוים על ככה מטעם המלך, ואחר כך נתנה רשות מאת המלכות להיות כל איש נוהג דתו ואמונתו ככל אות נפשו באופן שמצד

אחרי הודיע ה' אותנו את כל זאת והרווחנו דברים הרבה שלא נתבארו עדיין כל צרכן בדברי המחברים. למדנו שני דרכים במחצות שבי"ש. (וה"ה לבידי אדם כי ליכא שם ד מחצות. דשין הן לרבנן) או להקל וא להחמיר. שמענו שמחצות העשויות ב"ש כגון היקף הרים או חריצים ונקעים טבעיים. עושין רה"י לכל דבר כל שאין רבים דורסין שם. ואם רבים בוקעין בתוכן או יש חילוק בין היכא הניחא תשמישן רה"ל מחציה נדרסה. כה"ג לאו שמה מחציה כלל ואחו רבים ומבטלי להו לגמרי. ונותנין להם כל תורת ר"ה נמורה. ואי לא ניהא תשמישן אע"ג דכה"ג במילתייהו קיימי. דחשיבי מחצתא ולא אתו רבים ומבטלי להו דקיי"ל ברבנן.

מידו אכתי צריך לפלוני בדירהו. ולא מהניין מחציתיהו אלא לאותן מעלות ומורדות וסרטיאות עצמן ולא ליהוי להו דין רשות הרבים ע"י הילוך דרבים כי לא ניהא דריסחן. ולא חשיבא לבטולי למחצות. נפקא מנה לדרך רשות הרבים העוברת ביניהן שאין חייבין עליה. אבל עיירות גדולות ופלטאות שבחוכן. הרי הן רשות הרבים לכל דבריהם. אע"פ שמוקפות במחצות הללו שבידי שמים (או שבידי אדם ולין ד) אינן מועילות. כיון דניחא חשמישתא דרבים התם. אכן במחצות שלמות בידי אדם ודאי יש תיקון גם לפלטיא עצמה. כדאיתא פ"ק בסוגיא דביצור מערבין דרך רשות הרבים.

ותמהני מאד ממ"ש אבי מורי רבי ז"ל נפסמי סלי"ן בשם הרשב"א דבפלטיא אפילו דלתות המדינה נעלות חייבין עליה משום רשות הרבים וסברתו מצאה חן בעיניו וקלסה. והא כהדיא שמעינן מהתם דבדלתות נעולות מיהא מגי. ולענין כרמלית המובלעת בתוך רה"י גמור (עמ"ש נפ"ד גמי סי' ע"ח) ולמדנו לענין מחצות החרו"צין שבידי אדם שמועלת לתקן רשות הרבים

שבתוך היקפן ונעשה רה"י על ידיהן. כאילו היתה מוקפת חומה, ולא אתו רבים ומבטלי מחציותיהן. כיון דבידי אדם ניהו. ועדיין צריכין אנו לחקור אם חלה עליהן חששת חו"ל שמה יעלה הים שרסון. וכבר הושו הפוסקים והסכימו ולא חיישינן לה אפילו בנהרות. כ"ש לחריצין הללו ולא דיפי מיא ולא שייכא כהו. אלא שהאחרונים ז"ל חידשו לנו חומרא אחרת שאם נקרשין מימי הנהרות והחריצין בימי הנשמים במלה המחציה ואסור למלטל עכ"פ באותן שבתות לדברי המג"א. וכמרת במג"ד אף בכל השנה אסורין אותן עיירות שיש בהן חששה זו. ואם אמנם לכאורה מצאה התששה מקום לחול. דדמי לשרסון. וליכא לדחויי דקרח שאני דהא שרי לשבור הקרח כדאיתא באו"ח סי' ע"ב. דהא לאו מילתא דבגדה ואגם מים אסור כמ"ש שם במג"א בפשיטות.

וכך נ"ל ברור ולא שרי דאבי"ה שבירת הקרח אלא בכלים. ובקרה שאינו חוק. דטיא רשכירת חבית לאכול גרוגרת וק"ל. אבל קרה שבנהרות והוא חוק כל כך שעוברין עליו בני אדם וקרינות. מאי מעמא יהא מותר לשברו. הא קיי"ל אפילו חותמות בעלמא שבקרקע אסור להפקיע ולחתוך משום סתירה. כ"ש קרה חוק כל כך דבעי מרא וחצינא דהויא סתירה גדולה בקרקע. ופשימא ראסורה אפילו לישול מתחתיו דבר הצריך לשבת. הגע עצמך פירות באוצר תחת הקרקע. יהא מותר לסתור קרקע שעליהן או לשבר שאר סתומה חזקה שעל גביהן הא ודאי לא שרי.

ומ"מ יש לעיין אם זה כדאי לאסור המלטול מחמת הקרש. ולפי מ"ש לעיל ולא אתו ספינות ומבטלי מחצתא דבעינן דומיא דדגלי מדכר. הכא נמי לא הוי דומיא דדגלי מדבר שלא היו הולכין על פני המים ולא היו

קובעין מחניהם על הקרח. גם אינו ראוי לכך שהרי בחום השמש נמס. ומשום הכי נמי לא דמי לתבן שאם הוא מוקצה. קיי"ל דמבטל מחציה כמ"ש במ"א. דשאני תבן דמוקצה דודאי יעמוד שם כל ימי השבת. משא"כ בקרח וכי אינו עשוי להתפשר בו ביום עם כל תוקפו בכוא עליו חום היום או שיררו גשמים. מיד נפשר ותתמוגג ותיכף אינו ראוי להילוך אף שעדיין לא חזר כולו למים מ"מ לא דרמו ביה רבים. משום הכי מסתבר מפי דלא דמי אלא לתבן המוכן דאע"ג דאינו נוטל משם לא מבטל מחציה. הוא הדין הקרש אע"פ שהוא חוק.

ומעתה אין הכרח בכל מ"ש במ"א לאיסור והפריז על המרה לאסור בכל השנה ואין ראיה לדבר זה כלל דאפילו תימא קרש אוסר. לא דמי לשרטון דהחששה עומדת לעולם ושייכא בכלה שתא וק"ל. על כן די למחמיר באותה שבת כדעת המג"א. עיי"ל על דברי

סימן ח

שאלת מה דעתי באותה הוראה שהוכיחו האחרונים ז"ל בהל' דרוסה שאם נמצאו בעדר א ג נדרסין כל העדר אסור. לפי שמצאת להרב במ"א ז"ל שהשיג ע"ז ושבושי קמשיבש לה.

תשובה אני אינני כדאי להשיב על דברי הרב ז"ל כ"ש לחלוק עליו ה"ו לסמוך על דעתי הקלה אפילו להחמיר. אלא לענין הלכה אני אומר להעתיק לך מ"ש בס"ד בחידושי על יו"ד ז"ל (נפי' ל"ו נספון) כתב הרב ט"ז ז"ל מ"כ שאם נמצאו ג וכו'. וכתב הוא ז"ל על זה מעות גמור היה דמה מועיל זה וכל בהמה ובהמה יש לה חזקה טובה עכ"ל. ולא ידעתי מדוע החליטו הרב ז"ל למעות. שלענ"ד אין כאן מעות כלל שהרי הוחזק הדרוס בעדר זה וכל אחד ואחד

האחרונים מהא דפרוך תלמודא בבל מקיף לה פרת ועמ"ש החוספת שם. ואי איתא (אע"ג דמאוקיינוס שפיר פריך ואפילו אאוקיינוס איכא למירק. דלרוח צפון הוא ים נקרש תמיד וכך שמו בלע"ז (מאר גלאציאל) והרי שם לפ"ו במלה המחציה כל השנה. ויש להמליץ ע"ז מ"ש הו"ל רוח צפונית פרוצה) מאי קרשיא מפרת והגלח דנהרות הן וראויות לקרש. משום הכי לא חשיבי מחציה. אלא ודאי ליתא להך סברא לגמרי. עי לעיל בדבריהם ואין להאריך כאן (שלא דיברנו מזה רק אנב גרדא). ועיין שילחי פ"ח דאהלות דכפור וגליד לא חשיבי מחציה לענין טומאה. מיהא בחריצין העשוין בידי אדם לית דין ולית דין דלא אתו רבים ומבטלי מחציתן כ"ש דליכא דחש לביטול מחצות בידי אדם מחמת הקרש ואף במחציה רביעית בידי שמים חדא מילתא היא. וכן במחצית הרים אין לחוש למחציה רביעית הנלע"ד כחכתי. יעבץ ס"ט.

מהבהמות שבעדר בספק עומדת. ועד כאן לא בעינן מקום צר אלא בספק דרם. (דמדי הוא עעמא) אלא שאני אומר נדמו מפני ולא השיג. ונאן סי' שור שמוט לפיך) אבל הבא ודאי דרם כל אחד ספק הוא. בהמה בחייה בחוקת איסור עומדת. וארובה לדדי איכא קשיא לי מאי איריא תלתא אפילו בחדא חסגי. דהא איגלא מילתא דדורם היה בעדר ודרם. וקיי"ל חוששין לספק דרוסה. וכל העדר בספק דרוסה עומד אם ידענו שבא הדרום לתוכו ודרם ודאי ודוק.

ויש לדמות דתן זה לעיר שכבשה כרכום שכל כהנות שבתוכה פסולות, לחד אוקמתא אפילו יכולות לברוח ואפילו מחבואה אינה מצלת אלא אותה שנברקה ואמרה מהורה אני. ומעמא משום דהוחזקו בוועלין לא מהניא לה חזקה

כרב דאמר⁽¹⁾ תורתו כמפולש, דוקא בדבקעי בה רבים, אבל לא בקעי בה רבים תורתו כסתום, ודוקא בעשר, אבל אם בעקמימותו יתר מעשר דכולי עלמא תורתו כמפולש, אפילו בדלא בקעי בה רבים, והא דאמר רב תורתו כמפולש, וקיימא לן כותיה, פירושא דמילתא רואין אנו את המבוי עקום כאילו הוא מבוי פשוט המפולש לרשות הרבים, וצריך בשני פתחיו שהן לרשות הרבים לפתח אחד צורת פתח ולפתח אחר לחי או קורה כדון מבוי מפולש, אבל בעקמימותו אינו צריך כלום⁽²⁾, ואפילו הכי מקשינן הכא ביתר מעשר בהא לימא שמי תורתו כסתום⁽³⁾, וההוא עובדא דלקמן⁽⁴⁾ דאמרינן ההוא מבוי עקום הוה בסורא כרוך בודיא ואותיבו ביה בעקמימותיה דמבוי (אין), ואותיבו ביה בשפתא דמבוי גרסינן⁽⁵⁾, ואפילו לגירסת רבינו של מ ה"ה ז"ל דגריס בעקמימותיה לא קשיא מידי, דדילמא הכא במאי עסקינן כגון שלא רצו להשתמש בני מבוי של צד עקמימות זה עם בני מבוי של צד עקמימות זה [כ]אחר, ולפיכך אותיבו בודיא בעקמימותיה, כך קבלתי פירוש תורתו כמפולש מאבא מרי ז"ל, ורבינו של מ ה"ה ז"ל פירש תורתו כמפולש, וצריך תורת פתח בעקמימותיה.

[דף ו ע"א] ת"ר כיצד מערבין [מבואות המפולשין] לרשות הרבים, עושה צורת פתח מכאן ולחי וקורה מכאן, פירש רבינו של מ ה"ה ז"ל רשות הרבים משמע שש עשרה אמה ועיר שמצויין בה ששים רבוא אין בה חומה או שיהא רשות הרבים מכון משער לשער שיהא [כאמה] [דומה] לדגלי מדבר, ולא גרא דבריה, דאם כן היכי סגי בלחי וקורה אם הוא רחב שש עשרה אמה, והא תנן⁽⁶⁾ והרחב מעשר אמות ימעט, וכי תימא כגון שעשה פסין בפתח המבוי עד שמיעטו מעט, אם כן שאין בפתחו יותר מעשר הרי אינו דומה לדגלי מדבר, ומאי אהני לן כשרחב שש עשרה אמה מן הפתח ולפנים, אלא ודאי כל מבוי שבני העיר בוקעין בו והוא דרך לאנשי העיר ואע"פ שאינו רחב עשר אמות הרי הוא רשות הרבים⁽⁷⁾ שצריך דלתות בעולות בלילה, ואם אינן בעולות בלילה רשות הרבים היא ולא מיערבא, ואם דלתותיה בעולות בלילה הרי היא ככרמלית, והכי איתא בפרק המוצא תפלין⁽⁸⁾ דירושלים כרמלית היא מאחר שדלתותיה בעולות, ומיהו הני מילי בשלא עירבא, אבל בשעירבו רשות היחיד גמורה היא

(11) לקמן ו ע"ב, (12) עין רש"י ד"ה תורתו כמפולש, (13) מבואר בחוד"ה רב, (14) לקמן ח ע"א, (15) וכן היא גרסת רבנו שם, (16) רש"י שם ד"ה ואותיבו, (17) רש"י ד"ה תורתו, ועיין תורה רב, ועיין רמב"ם פ"ז מה שבת ה"ג, (18) רש"י ד"ה וה"ד, (19) לעיל ב ע"א, (20) מובא בשם רבנו בספר הבתים כ"י שער י מאיסור הוצאה הי"א, והמאירי מביאו בשם יחכמי הדורות במ"י שבת ו ע"א, וכוונתו לרבנו, (21) לקמן קא ע"א, (22) פסחים

דמטלטלין בכליה, וכל מבוי שאינו דרך כבוש לאנשי העיר, אע"פ שלפעמים נכנסין ויוצאין והוא מפולש לרשות הרבים, סגי בצורת פתח מכאן ולחי או קורה מכאן, והו דעת הרב אל פ ס י ז"ל ברשות הרבים דמיערבא בדלתות בעולות בלילה, ואע"ג דתנן במסכת פסח שני⁽⁹⁾ גבי ארבעה עשר שחל להיות בשבת, כת ראשונה ישבה בהר הבית שניה ישבה לה בחיל, דמשמע שלא היו יכולין להוציא הפסח משם, ולמה לא היו מערבין בה, איכא למימר ההיא בשלא היו דלתותיה בעולות בלילה, אי נמי לאחר שנפרצו בה פרצות, וכדאיתא בפרק המוצא תפלין⁽¹⁰⁾, [ורבינו א פ ר י ס"⁽¹¹⁾] ז"ל חולק על הרב אלפסי ז"ל, לומר דרשות הרבים לא מיערבא כלל אפילו בדלתות בעולות בלילה, דכיון דכרמלית היא לא אשכחן כרמלית דמיערבא, ועוד כתב רבינו א פ ר י ס ז"ל, דירושלים גופה בלילה הוא דאין חייבין עליה משום רשות הרבים, אבל ביום שאין דלתותיה בעולות חייבין עליה משום רשות הרבים אע"פ שדלתותיה בעולות בלילה, ואשכחין עליה פירכא מהא דתנן בפרק המוצא תפלין⁽¹²⁾ לא יעמד אדם ברשות היחיד ויפתח ברשות הרבים אלא אם כן עשו לה מחיצה גבוהה עשרה טפחים דברי ר' מאיר, אמרו לו מעשה בשוק של פטמין שהיה בירושלים שהיו נעלין ומניחין את המפתח בחלון שעל גבי הפתח, [ואמרינן בגמרא ורבנן, א"ר מאיר רשות הרבים וקא מהדרי ליה כרמלית, דא"ר יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה בעולות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים, ואם כדבר הרב ז"ל לישגי ליה דמעשה של שוק של פטמין ביום היה שהיא רשות הרבים, אלא לאו ש"מ כל עיר שדלתותיה בעולות בלילה אין חייבין עליה משום רשות הרבים ואפילו ביום, ותו לא מיד, ומאי דקא אמר שאין מערבין רשות הרבים כלל, קשיא הא דתנן בפרק כיצד מערבין⁽¹³⁾ עיר של יחיד ונעשית של רבים מערבין את כולה בלא שיוור ובעיר של רבים [ונעשית של יחיד] מערבין אותה בשיוור, אלמא רשות הרבים מיערבא, וכן הלכה, וכן קבלתי מאבא מרי ז"ל, ומייתי ראיה מההיא דעיר של יחיד כפרישנא.]

[דף ז ע"א] ומטיים רבה משמיה דרב יהודה אם היה המבוי כלה לרחבה אין צריך כלום, פירוש אע"פ שנפרצה רחבה כנגדה⁽¹⁴⁾, דאי בשלא נפרצה רחבה כנגדה פשיטא, ואי לאשמעינן שאין בני רחבה אוטריין המבוי, פשיטא, דהא סתם רחבה אין בה דיוורין⁽¹⁵⁾, א"ל אביי לרב יוסף הא דרב יהודה דשמואל היא, דאי דרב קשיא דרב אדרב, דאמר רב ירמיה בר אבא אמר רב מבוי שנפרץ במילואו לחצר ונפרצה חצר כנגדו

סד ע"ב, (23) גם בהשלמה שבת ה"י מביא רבנו שיטת ר' אפרים, (24) לקמן נט ע"א, (25) וכ"פ רש"י ד"ה אם סיים, ומורה אם, (26) לקמן כו ע"ב.

לי מגו ביתא ומה לי אמר ליה זיל אחים לי²⁰. דאמר, הא דאמר הא מר לא אמר ליה לגוי זיל אחים לך, לאו דוקא הוא אלא טעותא דנוסחאי הוא²¹. ולא כדקא סברי אינהו ונוסחי לית ביה טעותא אלא נוסחי מעליי נינהו, ולא פ"י דסבירא להו²². אלא האי דאמר ליה ולא שני למר²³. בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה, לא אשבות דהזאה קאמר ליה אלא הכי קאמר ליה, האי דאמרה אמירה לגוי שבות וקא מדמית ליה לשבות דהזאה דאסירא, לא שניא לך בשבות דאמירה²⁴. בין שבות דאית ביה מלאכה לשבות דלית ביה מלאכה, דהא מר לא אמר ליה זיל אחים לי דאית ביה מלאכה אלא אייתי לי מגו ביתאי קאמר ליה דטלטול בעלמא הוא ולית ביה מלאכה, דאשמעת מינה דכי אמרינן אמירה לגוי שבות, בדבר שהוא מלאכה אבל בדבר שאין בו מלאכה כגון האי לא אמרינן ביה אמירה לגוי שבות. הרי נתברר דליכא בנוסחא טעותא ומילי דברירן אינהו. והאי²⁵ דאמרינן שבות דלית ביה מעשה ולא אמרינן שבות דלית ביה מלאכה, מעשה ומלאכה בהאי מילתא עניינא חדא הוא²⁶. דקרו איניש למלאכה מעשה כדאמרינן ובין יום השביעי לששת ימי המעשה, דהיינו מלאכה. והרי מתברר לך דאסור למימר לגוי לצבותיה או לאתויי דרך רשות הרבים. והאי דכתב בעל הלכות²⁷ טעותא הוא ולא תסמוך עליה. עד כאן²⁸.

עירובין

- 1 א. ורבינו אפרים ז"ל חולק על הרב אלפסי ז"ל לומר דרשות הרבים לא מיערבא כלל (ס' ההשלמה; המאירי¹)
- 29 ברי"ף מוסף: תרווייהו שבות דלית בהו מעשה נינהו דבדיבורא בעלמא הוא ושרי. וכן הוא בעיטור וברא"ש.
- 30 ברי"ף: ואטעו לכולהו נוסחאי בגמרא, דקסברי דליכא בגמרא דהא מר לא א"ל זיל אחים לי אלא טעותא דנוסחי הוא. וכ"ה בעיטור וברא"ש.
- 31 ברי"ף: ולא פירושי כדקא סברי להו.
- 32 בהג' מא"י על הרי"ף: "לך" במקום "למר". בעיטור ליתא לא הא ולא דא.
- 33 ברי"ף: גופה, וכ"ה ברא"ש.
- 34 מכאן ועד הסוף ליתא בעיטור.
- 34א ברי"ף: כהאי ענינא חדא מילתא היא. וכ"ה ברא"ש.
- 35 ר"ל: בה"ג, ראה הערה 24.
- 36 ר"ל: ע"כ לשון הר"ר אפרים.
- 1 השלמה לעירובין מהד' בלוי (יחד עם ס' המאורות), ניו יורק תשכ"ו, עמ' קטו, והשלמה שבת מהד' הנ"ל (עם ס' המאורות), ניו יורק תשכ"ד, עמ' רטו-רטז. מביאים אותו גם המאורות שבת עמ' לו ועירובין עמ' יו; והראב"ד, כתוב שם, הוצ' רמ"ז חסידה, ירושלים חש"ד, מועד עמ' 2; השגות רמ"ך מלוניל על הרמב"ם, הוצ' ש. אטלס והוא תדפיס ממאמרו ב" HUCA כרך כו, עמ' עט. בעל המאור מעיר בקיצור: "ומה שהשיב ה"ר אפרים לומר דה"ר לא מיערבא ואפילו בדלתות נעולות אין גראין דבריו". המהדיר של ההשלמה מביא (בעמ' רטו הערה 38) מס' הבתים כ"י בזה"ל: "ורבינו אפרים כתב בלילה דינה כרה"י אבל ביום שאינה ננעלת דינה כרה"ר". וזה בגד כל המקורות שאף בלילה אמר ר' אפרים שאינה רה"י אלא כרמלית. ואולי יש להגיה בס' הבתים בלילה דינה כרמלית, וע"כ הוא כן, שאם כרה"י היא למה אין מערבין אותה. [שוב הגיע לידי עצם הכתב-יד של ס' הבתים, וראיתי דבריו הג"ל בעמ' 53, וכתב אחריהם: "ולא נתברר לי". במקום אחר בכ"י מביא שוב דעת ר' אפרים

ג. שמעתי¹⁰ בשם ה"ר אפרים ז"ל לפי שהיה להם שמן הרבה והיתה הפתילה חשובה להן יותר מן השמן, כדאמרינן בסנהדרין¹¹ לבני גלילא עילתחאה ולבני גלילא¹² שלומכן יטגא מהודיעין אנתא לכוון דומן ביעור מטא לאפרושי מעשריא ממעטני ויתיא. ואמרי' במס' נדרים¹³ בגלילא שאני דחמרי יקיר להון ממשחא, אלמא שמן הרבה היה להם¹⁴.

ד. לשון²² הרב ר' אפרים ז"ל²³. עיינא בהו²⁴ ואשכחנא דלאו מילי²⁵ נינהו. ומגופיה דהא עובדא ילפת דאסור למימר לגוי לצבותיה או לאתויי דרך רשות הרבים, מרקאמר ליה דהא מר לא אמר ליה לגוי זיל אחים לי מכלל דאסור למימר לגוי זיל אחים לי. וכמה מרבוותא טעו בפירושה דהא מימרא וקסברי דהא דאמר ליה ולא שני למר בין שבות דאית ביה מעשה ובין שבות דלית ביה מעשה, ובין²⁶ שבות דהזאה ובין שבות דאמירה²⁷. דשבות הזאה אית בית מעשה בידים ושבות דאמירה לית ביה מעשה, דדיבורא בעלמא הוא²⁸, ואקשו בה הכי, הואיל ואמירה לתודה לגוי שבות דלית בה מעשה מה לי אמר ליה איתי

- 15 מו, א ד"ה בגלילא.
- 16 גמ' שם, במ"ש רבא, כי הוינן בי רב נחמן הוה מטלטלינן כנונא אנב קיטמא, ומה אסורו לטלטל נר ישן עם שמן שבתוכו אם יש בו שברי פתילה, "בגלילא שנו".
- 17 יא, ב.
- 18 צ"ל: לבני גלילאה עילאה ולבני גלילאה תתאה.
- 19 צ"ל: נזיר, לא, ב.
- 20 כך פירש גם רב גסים גאון במקומו, וע"ע ר"ת בתוס' כאן ד"ה בגלילא. מגמתו של ר"א תרומתו לפסק ההלכה אחת היא בשני הפירושים שמביא ממנו רמב"ן מפי השמועה, והיא לבאר דין בסיס לדבר האסור ולדבר המותר, שלא ביארו הרי"ף (ראה מדור הדיונים).
- 21 פירוש ר"י מלוניל לרי"ף שבת, נדפס ע"פ כ"ו המברג עם הש"ס "אליהמקורות" שיצא בירושלים וראיתו בשני הכרכים של "קבוצי מפרשי הש"ס" הנמצאים בספריית הסמינר בניו יורק. פירוש זה נמצא גם בכ"י ששון (ראה אוהל דוד מס' 706) והקטע שהעתקנו הוא שם בעמ' 263.
- 22 בנדרון "ניקא דאישתפיך חמימיה", עירובין סז, ב-סח, א, ואם מותר לומר לגוי לעשות מלאכה דאורייתא לצורך מצוה. הענין הוא ברי"ף כאן גה, ב-גז, א, והשווה רי"ף עירובין דף כ, א ומשי"כ בפירוש ר"י מלוניל הנדפס עמו בש"ס ד' ווילנא שם. עיקר השו"ס הוא בביאור מה שאמרו לחלק בין שבות שיש בה מעשה לשבות שאין בה מעשה.
- 23 כל הקטע הוא חלק מהרי"ף שלפנינו וצא שם אחרי שמביא דברי בה"ג, וכן הוא ברי"ף ד' קושטא ר"ט, מהד' ר"ג זק"ש, ירושלים תשכ"ט (= רי"ף ד' ראשון), עמ' קמא-קמב. האשכול מהד' אירבאך, ח"ב עמ' 111 והעיסור הל' מילה, ד"ל כ, ד (מהד' רמ"י מט, א-ב וכן בעיטור כ"י 281, ד-282, א) מייחסים כבר הדברים לרי"ף. מובא בקיצור גם בראב"ה ח"א, עמ' 464 בשם הרי"ף ומועתק בראש פ"י"ט ס"י ב. ועי' משי"כ בזה במבוא, בפרק על פסקי ר"א שהוכנסו לתוך הרי"ף, סימן א.
- 24 ר"ל דבריו הלכות גדולות, ראה בה"ג ד"ו 46, א.
- 25 ברי"ף: דטמא.
- 26 צ"ל: בין.
- 27 הושמטה בטעות חיבה: קאמר, והיא ברי"ף שלפנינו וגם בד' קושטא. ברא"ש: דבין שבות דהזאה הוא ובין שבות דאמירה הוא. בעיטור ליתא מן ר"כין, ומתחיל: דשבות דהזאה וכי.
- 28 כן צ"ל, וכ"ה ברי"ף ובעיטור.

ביום. ואע"פ שגדולי המגיהים שהזכרנו פירשוהו דוקא בלילה אבל ביום יש בה משום רשות הרבים הואיל ואינם נעולות, וכן הדין בלילה אם לא ננעלו.¹⁵

ורבינו¹⁶ אפרים ז"ל פ"י דרשות הרבים הוא בפחות מ"ו אמה, והראיה דכשומר ת"ק דהכשר רשות הרבים הוי בצורת פתח לא מצי תלמודא למפרק ליה אלא מירושלים דבעיא דלתות נעולות ואם כן כו"ה¹⁷ ליבעי דלהוי רחב שש עשרת איכא לעיוני עיון דק ומפולג ולאקשוני קושיא גדולה, אמאי איצטריך תלמודא לאקשוני לת"ק מירושלים דמעבר לים היא, ליקשי ליה ממתני' דקא בעי במבוי רחב יתר מעשר מיצוט או צורת פתח¹⁸, וליקשי ליה הכי, היכי מכשרת רשות הרבים בצורת פתח¹⁹ והא מבוי שיש לו שלש מחיצות דהוי רשות היחיד מדאורייתא אפ"ה כתקנן²⁰ בעי צורת פתח, רשות הרבים שהוא מפולש ודרסי ביה רבים לא כל שכן דניבעי ליה הכשר מעליא ביהר מצורת פתח²¹, הלכך מדלא אקשי ליה הכי משמע דרשות הרבים הוי אפילו בפחות משש עשרה ואפ"י בפחות מעשר, והיינו טעמא דלא פריך ליה הכי משום דמתני' איירי ביתר מעשר ורשות הרבים משמע אפ"י פחות מעשר, ומשום הכי הואיל והוי פחות מעשר סבר ת"ק לאכשורי בצורת פתח, דלא חמיר רשות הרבים פחות מעשר ממבוי יתר מעשר.

וקושיא זו אמרו עליה בעלי התוספות²² שהיא מאחת השאלות שאין לה פירוק עד שנמשכו לומר כדעת רבינו אפרים שרשות הרבים הוא כל שבוקעין בו רבים ומפולש מעבר לעבר, שמה שהוא עושה אותו רשות הרבים הוא כשהוא מפולש ורבים דורסין בו.

15 מן המאירי אנו למדים פרטים חדשים בשיטת רבינו. גם נראה שהראיות שמביא של רבינו הן ואחרים קיצרו בהבאת דבריו. וראה מ"ש"כ בדיונים בביאור שיטת רבינו וסייעתו. אגב אנו רואים כאן איך שבאותו ענין מתארו המאירי בשלשה תוארים שונים: מקצת גאונים; גדולי תלמידיהם; גדולי המגיהים. וע"פ בדיונים שם על איחולפי גברא שנגרם בזה ע"י שגם ר"א מרגנשבורג כתב בנידון באופן דומה. ראה גם המבוא: ר"א וידן ור"א מרגנשבורג.

16 מחידושי המאירי לעירובין, שם עמ' לו. נראה פשוט שהמכוון לרבינו ולא לר"א מרגנשבורג הואיל ולא ראיתיו מוכא בתוספות. ועוד, אילו היה ר' אפרים זה אחר, היה המאירי בודאי מצביע על כך, בפרט כשמביאו מיד אחר שהביא דברי רבינו בשם ר' אפרים סתם, משמע שהוא אותו ר' אפרים. גם בבית הבחירה מביא המאירי שיטה זו שרשות הרבים היא אף בפחות מט"ו אמה ומטעם הקושיא שהוזכרה בפנים, באותו קטע שמביא שיטת "מקצת גאונים" שרשות הרבים לא מיערבא בשום ענין, וכתב שם בסופו: "ואף הם החמירו לומר שמבואות שלגו רשות הרבים גמורה הם, שהם מקשים וכו'". ומשמע פשוט ש"אף הם" היינו "מקצת הגאונים" שהזכיר. גם למדנו מכאן שיסודו זה של רבינו בנוגע מה היא רשות הרבים גמורה בא דבריו באותו דיון שדן בו על עירוב רשות הרבים, ולפיכך הנחתיו באותו סימן.

17 צ"ל: ואם נימא כן דבר"ה (וכמו שתיקן המהדיר).

18 ע"י ריש מכילתין.

19 צ"ל: צורת הפתח מכאן ולחי או קורה מכאן, וכן צ"ל להלן וכמ"ש בבית הבחירה, שעיקר הקושיא היא מלחי וקורה (המהדיר).

20 צ"ל: לתקנו.

21 ר"ל דבעי הכשר מעליא יותר מלחי וקורה גם בצד השני, ולא מגי בצוה"פ בצד אחד בלבד.

22 בתוס' לפנינו ליתא, וע"י תוס' ו, א ד"ה ולחי ושם עמ' ב ד"ה וכי תימא. ואין תימא ממה שהתוספות הגיבו על דברי רבינו, שיתכן כי קושיא זו היתה ידועה להם ממקורות אחרים, ומ"ש שנמשכו אחר דעת ר' אפרים, ר"ל סוברים כשיטתו, ואין זה מכריח שידעו ממנו. וע"י מ"ב סי' שמה בביאור הלכה שהרבה מגדולי הראשונים סוברים שעיקר מה שעושה רה"ר

אפילו בדלתותיה נעולות בלילה, דכיון דכרמלית היא לא אשכחן כרמלית דמיערבא³. ועוד כתב רבינו אפרים ז"ל, דירושלים גופה בלילה הוא דאין חייבין עליה משום רשות הרבים אבל ביום שאין דלתותיה נעולות חייבין עליה משום רשות הרבים אע"פ שדלתותיה נעולות בלילה.

4 יש למקצת גאונים⁵ שיטה אחרת בזה לומר שאין רה"ר מתערבת בשום ענין ואף בדלתות נעולות. ומה שהקשו⁶ ורה"ר מי מיערבא הקשו אפילו לדעת המצריך דלת מכאן ודלת מכאן ושיהו נעולות בלילה⁷, וכמו שאמר⁸ וכי תימא וכי הא בדלתות מיערבא והא אמר ר' יוחנן ירושלים וכו'. והם⁹ מפרשים בשמעת ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רה"ר, הא מכל מקום בדלתות ננעלות אינו רה"ר גמורה אבל מכל מקום יש בה איסור ואין בה תיקון חכמים¹⁰ והרי היא ככרמלית א"י.

ומגדולי¹¹ תלמידיהם¹² הגיהו עליהם לומר שאין עירוב מועיל בה¹³ שדינה ככרמלית. ובאחרון של עירובין¹⁴ קראה בפירוש כרמלית... ואין עירוב לכרמלית א"י, וכמו שאמרו למטה¹⁵ חצירות של רבים עירוב מותרים ובכרמלית לא שגאוה כן, שאין תקנה לכרמלית בעירוב. זה שאמרנו שמאחר שדלתותיה נעולות בלילה אין בהם משום רה"ר, פירושו אפילו

בוה"ל: "כתב רבינו אפרים אין מערבין רשות הרבים אעפ"י שדלתותיה ננעלות בלילה שחורת כרמלית עליה ואין מערבין כרמלית". וגם בזה מסיים: "ולא נחברר לגו". המאירי מביאו בכ"מ, אולם הואיל ויש בו תוספות חידוש וביאור אני מעתיקו בסעיפים מיוחדים.

2 ר"י"ף ב, א = גמ' ו, ב והשווה שבת ה, א. בענין אם מערבין ע"י שדלתותיה ננעלות בלילה, בהשלמה והמאורות שבת: "דלא סגי ליה בעירוב כיון דכרמלית היא". בהשגחת רמ"ד: "רבינו אפרים כתב דלא סגי ליה (לה"ר) בדלתות". הראב"ד: "ואיפשר בעיר שיש בה פרצות שיוכל אדם להבקיע אותם כתב זה, כדאמרין (במכילתין קא, א) בירושלים קדם שגפרצו בה פרצות, נעולות דלתותיה מועיל לה להוציאה מתורת רשות הרבים, אבל לאחר שגפרצו בה פרצות אינו מועילות, אע"פ שכניסת הפרצות מרוחק בטלה נעילת הדלתות וחזרה לרשות הרבים".

4 מאירי (בית"ב) עירובין מהר"י תשל"ר, ירושלים תשכ"ב, עמ' לג, ועיי"ש עמ' לא הפנה 222; בחידושו למכילתין, מהר"י רש"י בירודא, ירושלים תשל"א, עמ' לה.

5 "מקצת גאונים" הוא אחד מהתוארים שהמאירי מכנה בו את ר' אפרים, ראה במבוא. בחידושו כותב רבינו המאירי מפורש: "ויש דעת שלישיית, והוא דעת רבינו אפרים ז"ל".

6 ה, א.

6א בחיד' פ"י מכלהו פריך, מי מיערבא כל עיקר בשום צד שבעולם.

7 שם, עמ' ב.

8 ר"ל ה"מקצת גאונים".

9 ר"ל: עירובי חצירות, והיינו ולא כר"י שנעילת דלתות מוציאה מדין רה"ר ומכניסה לתורת חצר הרבים שניתת ע"י עירוב.

9א בחיד': "אבל השתא דנעולות בלילה חיובא הוא דליכא הא איסור מיהא איכא ופטור אבל אסור".

10 המאירי שבת מהר"י לנגה, ירושלים תשכ"ה, עמ' 20-19.

11 המכוון לר' אפרים, השווה לעיל ברכות הערה 19.

12 בירושלים.

13 קא, א.

13א בחידושו לעירובין שם: "ומסייעי לנפשייהו [ר"ל ר' אפרים וההולכים בשיטתו] ממאי דקאמרין לקמן בהאי מסכתא דירושלים כרמלית היא, אלמא דרשות הרבים לית ביה תיקון אפילו בדלתות נעולות".

14 ראה להלן גס, א ורש"י במשנה שם.

ב. וראיתי ע"כ עוד לרב ר' אפרים תלמידו ז"ל סברא אחרת שהשיב ואמר דאגן קיי"ל
לית הלכתא כר"ע²⁶, לא דיע' מהיכא קיי"ל הכי אלא מספק בגמרא טובא. דקאמרינן
בהדיא²⁷ הני אלפים אמה היכא כתיבן ואמר רב חסדא למדנו מקום ממקום כו', מיהו רבי
עקיבא סבר²⁸ אלפים אמה דכתב רחמנא הן הן תחומי שבת, ור' אלעזר ב"ר יוסי²⁹ סבר
לשדות וכרמים כדאיחא במס' סוטה²⁷, ורבנן ורבי תנינא בן אנטיגנוס ילפי לה בגי"ש²⁸,
וזהו ליה דבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים, והאי תנא דקאמר²⁹ לא
אמר בדבר להחמיר אלא להקל ותחומין דרבנן, ר' אלעזר²⁸ היא. הילכך האי תנא דקתני³⁰
ריבה אחד ומיעט אחד כו' ליכא למעבד בה עובדא, וכן נמי הא דתנן²⁹ אפילו עבד אפילו
שפחה נאמנין לומר עד כאן תחומי שבת שהיא כולה אליבא דר' אלעזר ב"ר יוסי²⁹ היא,
וכיון דמספקא מילחא לא עבדינן בה עובדא כו' י, עד כאן דבריו הרב ז"ל²⁸.

ג. והשיב³⁰ עליו³¹ ה"ר אפרים ז"ל, היכי קאי ר' אלעזר בר צדוק כו' אלעזר איש
ברתותא והא בתרתי פליגי, פליגי בחולין ופליגי בתרומה, פליגי בחולין, דאילו רבי אלעזר
איש ברתותא סבר דמבערים את הכל ואפילו חולין שאוכלין³¹ מרובין מלפני השבת ור'
אלעזר בר צדוק אומר חולין בזמנן, ופליגי בתרומה, דאילו רבי אלעזר בר צדוק סבר תרומה
מלפני השבת בלא שיוור כלל, ור' אלעזר איש ברתותא סבר דמשיירין ממנה מזון שתי
סעודות. אלו דבריו ז"ל.

וחזינא³² פלוגתא ביני רבותא. ר"ח³³ פ"י³⁴ כר"א בר צדוק בלא טעמא. ורבינו אלפסי
אמר טעמא משום דקאי כר"א איש ברתותא. ור' אפרים פ"י³⁴ כר"מ ומבערין את הכל
מלפני השבת ואופה מצה מערב שבת לאכול בשבת, כדאיחא בתוספתא³⁵ במילתא דר"מ

6 מהד' בלוי, ניו יורק תש"ך, עמ' קו. מובא גם ב"פירוש אחד מגדולי הראשונים להלכות הרי"ף
ז"ל למסכת פסחים", שפירסם רח"ד שעוועל, הדרום, ניסן תש"ך עמ' 42, והוא כנראה "תלמיד
הרמב"ם" (ראה הדרום, אלול תש"ך, עמ' 32. ועי' מש"כ במבוא: מביאיו, ערך תלמיד הרמב"ם).
על העובדה שר' אפרים הוא בין הפוסקים כשמואל העירו גם, ארחות חיים, הלי חמץ ומצה
סי' טו ומהר"ם חלאוה כאן, עמ' כט.

7 גמ' ח, ב, והשווה רי"ף סי' תשב (ד, רע"מ ב) ומש"כ בהערה הסמוכה. בענין שתי שורות
במרתף אם הלכה כרב אליבא דב"ה או כשמואל אליבייהו.

8 בר"ף שלפנינו איחא וכו' בר"ף ד' ראשון. באלפס כ"י הסמינר ליחא, ומסתבר שכל הקטע
הוא הוספה בר"ף ע"פ ר' אפרים (ראה מש"כ במבוא בפרק על פסקי ר"א שהוכנסו לתוך
הרי"ף סימן ג). כמה ראשונים מן המאוחרים כבר ייחסו הפסק לרי"ף עצמו (עיי"ש ובהערות).
ר' יצחק שמביא העיטור (מהד' רמ"י קיח, ד) שפסק כן בשם רש"י ורה"ג הוא רי"ף גיאת
ולא הרי"ף. (עי' הערה כו לרמ"י שם, ורבי"מ לויין באוצה"ג, התשובות סי' ב הערה ז).

9 ר"ן לרי"ף סי' תשח, ובהירושיו למכילתין, הוצ' בני ברק תש"ל, עמ' לב. הובא בקיצור מרמב"ן
במלחמות שם וממהר"ם חלאוה בדף מט, א (עמ' ככב). העיטור מביאו בהל' ביעור חמץ, ד"ל
מת, ג; מהד' רמ"י קכא, ד, וביתר ביאור השלמה בעיטור כ"י הוטיקו, דף 345, א-ב. רמ"י
התלבט בהבנת הדברים כפי שבאו בעיטור הנדפס (עיי"ש פתח הדביר, הערה קסא) וניסה
לתקן בערך כפי שנמצא בכ"י. הבאת העיטור מהותה מילואים לנו שכר"ן ושאר המקורות.
מתם למדנו איד ר"א מפרש מחלוקת התנאים ומהעיטור, לאן דעתו נוטה להלכה; מר"ן למדנו
שדבריו באו כהשגה על הרי"ף, לפיכך העתקתי שניהם. ועי' מש"כ המאירי, מהד' ר"ן קליון,
ירושלים תשכ"ו, עמ' נג בשם "מגיחי הלכותיהם" (המכוון לר"א, ראה לעיל, עירובין הערה 15
ובמבוא: מביאי דבריו).

10 רי"ף ה, א-ב = גמ' יג, א; רי"ף טו, ב-טו; א = גמ' מט, א. כענין ערב פסח שחל להיות
בשבת [קטע זה הוא מהר"ן].

11 על הרי"ף.
11א בחיד' הרי"ן: שאוכליהן.
12 מהעיטור, ראה הערה 9.
13 בדף מט, א.
14 = פסק, וכו' בכ"י: רבי' הננאל פסק.
14א = פסק, וכן מפורש בכ"י.
15 פ"ג ה"ט, ועי' תוספתא כפשוטה עמ' 523.

ב. וראיתי ע"כ עוד לרב ר' אפרים תלמידו ז"ל סברא אחרת שהשיב ואמר דאגן קיי"ל
לית הלכתא כר"ע²⁶, לא דיע' מהיכא קיי"ל הכי אלא מספק בגמרא טובא. דקאמרינן
בהדיא²⁷ הני אלפים אמה היכא כתיבן ואמר רב חסדא למדנו מקום ממקום כו', מיהו רבי
עקיבא סבר²⁸ אלפים אמה דכתב רחמנא הן הן תחומי שבת, ור' אלעזר ב"ר יוסי²⁹ סבר
לשדות וכרמים כדאיחא במס' סוטה²⁷, ורבנן ורבי תנינא בן אנטיגנוס ילפי לה בגי"ש²⁸,
וזהו ליה דבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים, והאי תנא דקאמר²⁹ לא
אמר בדבר להחמיר אלא להקל ותחומין דרבנן, ר' אלעזר²⁸ היא. הילכך האי תנא דקתני³⁰
ריבה אחד ומיעט אחד כו' ליכא למעבד בה עובדא, וכן נמי הא דתנן²⁹ אפילו עבד אפילו
שפחה נאמנין לומר עד כאן תחומי שבת שהיא כולה אליבא דר' אלעזר ב"ר יוסי²⁹ היא,
וכיון דמספקא מילחא לא עבדינן בה עובדא כו' י, עד כאן דבריו הרב ז"ל²⁸.

פסחים

א. הקשה ר' אפרים ז"ל, הא זמן איסוריה וזמן ביעוריה מצי מבטל והא אמרן דבתר
איסוריה לא מצי מבטל, וזמן ביעוריה נמי דהיינו בשית הא אמרן דרבנן דרבינו אפרים עליה.
ותירץ דהכי קאמר, דאי הוה אמרין הכי, מאן דבדק, אכתי מצינ' לבטל, דאכתי לא מטי
זמן איסורי' וזמן ביעוריה ושהי מלבטולי ופשע עד לבתר איסוריה ולא מצי מבטל, אבל
בשעת בדוקה כיון דקא עסיק במלח' לא מדהי נפשיה³.

דאורייתא הוא שמפולש ורבים נוקעין בו, נדעת רבינו.
23 לדה' יז, ב. הדברים מובאים בתמציתם גם מהמאירי באן סוף פ"ק, בבית הבחירה בשם "קצת
גאונים" (ועיי"ש בהערות מט' 636) ובחידושו, עמ' קכ"ז מפורש בשמו.
24 רי"ף ה, א = גמ' יז, ב. בענין אם הלכה כר' עקיבא שתחומין של אלפים אמה דאורייתא.
25 כלומר, ר"א מצטט את לשון הרי"ף שאמר "ואגן קיי"ל דליחא לדר"ע", והוא חולק עליו בזה.
26 להלן נא, א.
27 סוטה כו ב, ועיי"ש ל, ב.
28 צ"ל: ר' אלעזר בנו של ר' יוסי הגלילי במ"ש במשנה שם ובירושלמי שם פ"ה ה"ג, וכך הגיה
ברמב"ן הגרא"ז מלצר.

29 להלן גח, ב.
30 שם ודף גט, א.
31 הסיוס "כו" מורה שקיצר דמב"ן בהבאת דברי רבינו.
32 מלשון ימבין משמע שרבינו הסתפק עדיין בדבר. אולם המאירי בחידושו כתב בהחלט שר'
אפרים פסק כר"ע, ובבית הבחירה: "החמיר לפסוק כר' עקיבא", ונראה שגם מה שכתב המאירי
שבת לד, א בשם "גאונים ספרד" שבעירובי תחומין ספיקן לחומרא³, התכוון לר' אפרים (המהדיר
לא מצא לו מקור).

1 הוצ' ירושלים תרל"ג (צילום ירושלים תשכ"ו), עמ' כה טור ב מדפי הספר.
2 רי"ף ג, א-ב = גמ' ו, ב. בענין ביטול חמץ ביום י"ד בניסן (שחרית).
3 ד, ב, ז, א.
4 כנראה הושמטה כאן תיבה: יימר, או: יחשוב.
5 להבנת דברי רבינו ותורמותו כאן, ראה ראבי"ה ח"ב עמ' 63; רא"ש פ"א סי' ט; מג"א סי'
תלד סי' ק, ז, ומש"כ במבוא: האישי שיתנו ודיעותיו — ר"א בתור מקור לתקנות הגאונים.

264 אבני הלכות שאלות סימן רסה ותשובות עירובין גזר

ולפי האמת אף בשוין כשר. כן יש לומר בד"ר דימי אף דנקט עומר מלר אחר, לפי האמת אף עומר מרובה משני לדין כשר :

(יט) ובה שהביא האבן העזר ר"א (מדף ט"ו) פשיטא שאין ר"א כלל לדמות הבכות אשרי ואור זרוע כיון דשם הטומרים על ידי לבור. והג"א ואור זרוע מחלקים בכך :

(כ) וב"ש מהרשב"א בעבודת הקודש הנה אין לנו עבודת הקודש הארוך לידע טוב כוונתו, ואפשר כוונתו במקום ששייך אמי אירא כ"ו וקם כחב בעבודת הקודש מבני שיש עומר באמצע רבה על אחד מן האירין ושני האירין רבים על העומר וטמן קורה על אחד מן האירין. ואם רוב משני לדידים לא מהני. ימא להיפוך גם כן רוב פרוץ משני לדידים לא יחשב פרוץ וקורה למה ל'. אלא ודאי רוב משני לדידים מותרין. ואפשר דרשב"א ספוקי מספקא ל' ולא נשאר לנו רק דעה רי"ז דפסק לא הוי עומר. והרי האור זרוע והג"א כנגדם. ועל כל פנים יש לחושבו ספקא דדינא. ואם כן הוי ג' ספיקות להסיר. מה גם כי יש לומר דאפילו למאן דאמר לא הוי עומר ואין השני מותרק עם הראשון כיון שהראשון יש לו לרוק עם השני שפיר מועיל להחיר המבוי כאלו באמצע סתום :

(כא) והנה כל זה הוא להחיר השוק שהוא כלורה הג"ל עומר מרובה. אבל הרחובות ומטואות המשולשין שפרוץ במלואו ופרוץ יותר מ"ג אמה ושליש לא יועיל זה. אף יש לומר כיון שהשוק נעשה רשות היחיד טוב אין הרחוב הפתוח לה רשות הרבים. דענין רשות הרבים הוא שעוברים משער לשער. וכאן חזר אחר רשות היחיד דכמאן דמליא דמי. ואף שכתבו החוסמות (דף כ"ב). דיבור המתחיל חייבין גבי ירושלים שה"י מפלגת מד' לדין וחייב באמצע הפיגוע דליכא מחילה. הרי שאף שמכל הגדרין הוא רשות היחיד. מכל מקום ל' יהודה באמצע רשות הרבים. הנה הרמב"ן במתנות כחב גם כן תירוץ החוסמות וכחב וזה לטוב אבל כנגד הפרוץ אם יש בו פלגיא רחב ט"ז אמה על ט"ז אמה כ"ו וזה פלגיא גדולה האמורה בכל מקום טיין טס. והנה בעבודת הקודש שער ג' דבפלטיא לא מהני דלתות נעולות בלילה. ודוקא בצרע"א שהוא דרך רשות הרבים שהעם עוברים מכאן. וכיון שנעולות ואין מסור לרבים בכל שעה נעטר לא הוי רשות הרבים. מה שאין בן בפלטיא. ועל כן בפלטיא שפיר כתבו החוסמות ורמב"ן כיון שאין הרשות הרבים משום שעוברים מלד זה ללד זה לא איכפת לן כמה שסביבות הרשות הרבים הוא רשות היחיד. אבל ברחובות שאין מתקבלין להחירה רק שעובדין דרך סס כיון שחזר אחר רשות היחיד לא הוי רשות הרבים. וזהו שדייק הרמב"ן בדבריו שני פעמים פלטיא. וכחב וזו היא פלטיא כ"ו להורות הג"ל. ושוכ יתרו סרמוכות בלחות שאין נעולות. אף אם יש סס רחוב רחב ט"ז אמה מפלגת משער לשער שלא דרך השוק והוא פרוץ במלואו אינו יודע לאותו רחוב היצר על ידי אמה מלד זה וכו' כג"ל שיעיל לכל הדיעות אם לא שיסתם עד שלא יהי ריוח י"ג אמה ושליש. והו רמק מאוד שיירחו הממשלה לעשות א"א :

(כב) והנה כמה שכתבתי להעמיד אמה גראה לי אם יש דומק ולא יוכל להעמיד אמה. ד' טפחים גם כן די דהוי רשות היחיד בכך מן התורה. ומאן אמינא לה מפרק קמא דטובה ד' : נטן ד' קונדסין אם יש בו כדי לרבע ולחוק שה"י טפח מכאן וטפח מכאן נדוין משום דיומד שה"י ר' יעקב אומר דיומדי טובה טפח. וכתבו החוסמות ואף על גב דגבי פסי ביראות בעינן אמה גבי מחיטות שבת החמירו. ולכאורה יש להבין קושיית החוסמות דמ"י קושיא דיש לומר שאני טובה דטפח הוי מחילה בשלישית על כל פנים. אבל בשבת טפח לאו מדי. ולריך לומר דקושייתם למה בעינן בשבת אמה הלא די בארבע טפחים. ועל זה חרט החמירו. ולכן החמירו אין המשמעות דאורייתא. ואף דרבנן פליגי על ר' יעקב. יש לומר או דטפח כיון דלא מהני רק בשלישית לא דמי לפסי ביראות. או דפסי ביראות גמורים הא לא מהני רק בשבת משום מינו דהוי דופן לענין שבת הוי דופן לסוכה. ומכל מקום אין ר"א מהס דפליגי אהא דמוכח מד"ר יעקב דפס ד' השיב לגבי פסי ביראות מדאורייתא :

(כג) וב"ן משמע בירושלמי ריש פרק עושין פסין אחר ר' יוסה לפי שבכל מקום עומר מרובה על הפרוץ וכאן פרוץ מרובה על העומר החמרת עליו בדבר אחד שבכל מקום פס ארבע טפחים וכאן פס ו' טפחים. ולשון החמרת לא משמע איסור תורה. וכן מפורש להדיא ברמב"ם פרק י"ז מהלכות שבת הלכה ל"ג שכתב הואיל ויש בכל זוית כ"ו יותר מארבע על ארבע נעשה רשות היחיד והזרק לתוכו חייב. הרי דבארבע טפחים נעשה רשות היחיד מן התורה :

(כד) וב"מ מקום אף ברחוב רחב ט"ז אמה שמשולש משער לשער שלא דרך השוק. איני אומר איסור בזה כי בלאתם יש שעת הדחק ויבא לידי חילול שבת. ואולי יש לסמוך על ספק ספיקא הג"ל שמא לא הוי רשות הרבים ושמא כרמב"ם. וגם שכתב כבודו שאתרוגס מתירין ואף שדבריהם לא ראיתי :

(כה) אף טוב שמסתי שטרת השוק בבזילא הוא שזויות זוויות השוק כל אחת פתוח לגבי לדידים ואי אפשר לעשות התקנה שכתבתי. אולי יש אופן לעשות כן ברחובות במקום שיש עומר מרובה אכ"י לא ידעתי. וההכרח לסמוך על ס"ס הג"ל שמא אין רשות הרבים. והטעם והכך כתב שכן דעת כמה פוסקים. ושמא כרמב"ם. ומכל מקום טוב להעמיד מחילות מכל ל' במשך ד' טפחים שה"י טס ד' מחילות דאף שהפסק יותר מ"ג ושליש בנתיים אין הכרח דבטל בזה רשות היחיד מן התורה. וגם פסקות דברי החוסמות טירובין (דף כ"ב). דאף ביותר מ"ג אמה ושליש הוי רשות היחיד מן התורה האם שפרשתי דברי החוסמות ב"אופן אחר עמוק. הוא רחוק מן הפסע. ומדברי רמב"ם פרק י"ז הלכה ל"ג שכתב הואיל ויש בכל ל' רביע יותר מד' טפחים ולא כתב והואיל שאין ביניהם אלא י"ג ושליש. משמע דאף בריות יותר הוי רשות היחיד מן התורה. על כן מחייבין להעמיד כג"ל כי מה שמתירין מכת ספק ספיקא הוא אללי מחמת הדחק הגדול שאם לא יהי עירובין יבואו לפרוץ באיסור שבת לגמרי חס ושלום על כן כל מה שיכולין לעשות נדדים להחיר מחייבין לעשות : כי"ד גיטו הדיעה ק"א אברהם .

אבני הרכות שאלות סימן רעג ותשובות עירובין נזר קדם זיו

דלת מכהן ודלת מכהן. וחי לבטל רשות הרבים בדלת מחד אחד טי. וכמו שכחב הרשב"א לרעה ענמו דלת אחת נעטלת בלילה סי. אלא משום דהרמב"ם אחי טלה משום מחיטת ואייל לטעמי' ארבע מחיטות דאורייתא. או כדעת אבן העזר דבעינן דלת מכהן ומכהן כדי שיהי' עם ארבע מחיטות שלא יוכלו רבים לבטל. אבל אם דלת רחוי לנעול מבטל מחמת רשות הרבים סי' די בדלת אחת :

עוד כתב בשם התוספות (דף כ"ב) לרובין מהרי"ט לרעה הפתח להחיר דרך רשות הרבים מן התורה דלא אחי רבים ומבטלי מחיטתא, אך מדרבנן לריך דלתות. כדרכן ודאי יש לסמוך על האומרים דבעי' סי' רבוא. ודבריו אלו ודאי נכונים. אך מה שכחב הן אחת שרשיית התוספות מרמזי לרעה הפתח בכלאים כו' דברים אלו אין להם הנהגה. והטעם כתבו זאת לראי' דמהי לרעה הפתח ביותר מעשר מן התורה אפי' לרב אבל לא לעיני' לרעה הפתח ברשות הרבים :

זי' מה שכחב ליישב דעת הרמב"ם אין לדבריו הבנה, וכבר כתבתי לכת"ר מה שנראה לי בדעת הרמב"ם. ודעת הרשב"א איני יודע למה הולך לדמוק. ודבריו פשוטים בטעם דמאחר שהיה פסק אחי רבים ומבטלי מחיטתא. ויטעם דלתות נעולות דאינו פתוח לרבים בכל עת. אבל פלטיח מקום שוקים שהרבים במקומם ולא משום שפתח ממקומות אחרים אלא לרשות הרבים במקומו. ובין שהוא רשות הרבים טוב אינו מועיל מחיטת דלחי רבים ומבטלי מחיטתא. ובעיקר דברי הרשב"א יש לי דבר נפלא אין כאן מקומו :

יח' סוף דבר לדינא אחי במקומו עומד להחיר. וכן הסכים הגאון המובהק אבד"ק לובלין. כי הרה"ק שליט"א מקאלק [הממגרור בפ"טעון] והרב מטיילטו שלחו אלי דבר העירובין והמרתו להם שיטעו דלתות עם לרים רחיים לנעול. ואמרתו פילטו סמוך ללובלין ישאלו גם אותו. והסכים כמו שיראה כתיב בתשובתו :

יט' אשר כתבתי שלא יהא הגדיים בוקטין בוגתי' ה' שלאחר סגירת הדלתות לא יהי' גבתיים מן הארץ נ' טפחים. מה שכחב מרמ"א סי' ת"ד עיין שם בחי' ר' עקיבא כתב דבזמן הזה ליתא רשות הרבים אין עירובי תחומין מן התורה. ודברי רמ"א בלאו הכי קשיין דעמוד פשרה לאו רשות הרבים. וכל שכן לפי' הת"ש סק"ב בשפינה. ועי' דהרמ"א להסבירין דגם ככרמלית יש רשות הרבים הוא חכמי בבלי. ורמב"ן ורשב"א לדעת ירושלמי, ורמ"א לאו פסק הלכה אחר רק למאן דאמר כו' כמבואר לשוט :

סימן רעד.

ב"ה יום ג' אחרי זמרת לפ"ק.

שוכ"ט לכבוד ידידי הרב המחריץ המפורסם מ"ב כש"ה מו"ס יוקף רי' :

א' דבר העירובין נשים הדברים כי נשאלתי מאת כבוד גי"מ הר"ג מהר"ח רי' אם יש לסמוך

השרש בש"ס טס כיון דמעיקרא לאו ארעמא דהכי עבירא לא היו לחי. וסלקא דעתין דפליגי נתי במחילה. הרי דבלא כוונה חשיב מחילה נעשה מחלי'. וכן ריש פ' היטן בגרנך של אבנים דחשיב אהל שאינו טעוי בידי אדם משום שאינו מחויבין לכך. ובין דהמדינה של גוים ולא מהי מחשבת השומד לגבי דבר שאינו שלו. [כמו שאמרו מ"ס של רבים אינם נאסרים] והוי כמחלי' ואחי רבים ומבטלי מחיטתא [ואף דבזמן הזה ליתא רשות הרבים מבטל מקום נאסור מדרבנן. דגזרו מפולג אטו רשות הרבים דלא. משמרי אלא. בלורת הפתח. ובלורת הפתח מהא משמרי דגם ברשות הרבים נאסור מותר מן הבורה דלא אחי רבים ומבטלי. אבל במחלי' דרבים מבטלים טוב נגזרו אטו רשות הרבים גמור. מהו על זה יש להשיב דמלכות ראויות לנעול לשיטת התוס'. וכן לרמב"ן ורשב"א וריטב"א דקיימא לן כו' יהודה דלחי רבים ומבטלי מחיטתא. ומכל מקום משמרי מפולג בלורת הפתח] וברשיון המחילה חשיב כשלו. אך שלא ברשיון יש לעיין :

יב' אך יש לומר דוקא לאסור אינו יכול של אחר לאסורו. אבל לעשות רשות היחיד שאינו חזיק בו כלום מוטלת מחשבתו [והרי אחרו גוי מבטל ע"ז שלו ושל אבירו ואפילו למאן דאמר אין אדם אסור דבר שאינו שלו אפילו על ידי מעשה דלא מלינו ש"ס מולק במעשה ו] ועוד שדברי התוספות אינם מוסכמים ורמב"ן וריטב"א מולקים :

יד' רבי'ש עוד הרה"ג מקוטנא שליט"א כיון שאין טעוין לנעול כלל כי מחד המחילה אין להם יכולת ע"ז כו' לא חסכתו כלל שיבטלו דין רשות הרבים. וש"כ כתב [בכאן נראה חסרון במחילת הדברים] שיהא נחשב ע"כ להיות מוזמן בכל עת כמו שכחב הרשב"א בעבודת הקודש גם לפי דבריו דאין לריך שיהי' ס' רבוא בוקטין. מכל מקום לריך שיהי' מוזמן לרבים וכאן גלי דעתם שרונים למטע דנל רבים לא כן בלמות הללו עד כאן דבריו :

טו' וכמה השוטים יש בדבר. הא' דגם דלתות שבגמי' שעשוין רק להחיר כדאמר כילד מערבין דרך רשות הרבים עושה לו דלת כו'. ועלה אחרו בעמרא דאין לריך לנעול. אין כאן גילוי דעת שיבטלו אותם לפרקים. שהרי רק להחיר טעו אותם. ובין שהדין אין לריך לנעול למת יעלו אותם. ועיקר דבריו בטעם דלתות ראוין לנעול משום שמבטלים דין רשות הרבים. ורשות הרבים לריך שיהי' מוזמן בכל עת כמו שכחב הרשב"א בעבודת הקודש. יש להחזיק על דברים אלו דרשב"א כתב זה לרי' יוחנן דסבירא לי' נעולות בלילה בעינן, וסבירא לי' כו' יהודה אחי רבים ומבטלי מחיטתא [והרשב"א פסק גם כן אחי רבים ומבטלי מחיטתא כמו שכחב נתי' וכדעת רמב"ן וריטב"א] על כרחך הו' דמהי נעולות בלילה לאו משום עדיפתח דמחילה דהא אחי רבים ומבטלי מחיטתא. רק משום דכהאי גוונא לאו רשות הרבים דאינו מוזמן בכל עת. אבל להרמב"ם דפסק רחוי לנעול מהני. וכחב הרשב"א והרב המגיד לדעתו משום דס"ל להלכה כרבנן דלא אחי רבים ומבטלי מחיטתא. לאו משום כיכול רשות הרבים אחיך טלה. אלא משום דרבים אין יכולים לבטל המחיטת. אבל לא משום דכהאי גוונא לא חשיב רשות הרבים. דעל זה סי' קשה מדר' יוחנן דסוכר נעולות בלילה בעינן. ועוד שכהן כן מרמב"ם ענמו דהטעם משום מחיטת מדהלריך

אורח חיים שאלה לח חלק ראשון לו

מאי פריך דאחדרו ליה כדמלית והא אחדרו ליה משוק של פעמים ושוק של כבעים ושוק ר"ה הו"ה וכו' מאי לריך לשנויי כאן לאמר שנפרצה וכו' אלא על כרחך לריך לומר להשוק והרשוב כל עוד שהיא בתוך מדניה המוקפת לאו ד"ה היא אלא כדמלית היא כל עוד שאינה מעורבת ולאחר שעירבבה ר"ה גמורה היא ולפיכך מוכרת לשנויי כאן אחר שנפרצה וכו' וכן דייקנא לה מזה שכתב הרמב"ם ז"ל בפ' ה' מהלכות עירובין הלכה ד' וז"ל מפני מה היקן שלמה וכו' ואמרו בשם שמואל להו"ה מן הפלגות לרחוב המדינה ושוקיה וכו' ע"כ משמע דס"ל שהרחוב היא ר"ה וז"ל וז"ל פסק בהפ"ך בריש פ' י"ד מהלכות שבת שכתב שהרחובות והשוקים הם ר"ה גמורה אלא ע"כ לריך לחלק בין רחוב הישבת בתוך עיר המוקפת חומה לרחוב שאינה יושבת בתוך עיר המוקפת חומה וכו' וז"ל פ"ה דלא יש בהם היקף לעמון שאם יש להם היקף לעמון בכל גומה היא ר"ה כדאמרו חב"ג מדברי הרשב"א ז"ל נראה שחלק על דין זה דהיינו על הרחוב הפתוח וישנה בתוך עיר המוקפת חומה ע"כ כתב בספר שער ג' הלכה ט"ו ז"ל אי ז"ל וכו' בשוקים שבמדינות ואעפ"י שדלמות המדינה נכעלות בלילה וזו היא פלגית שאמרו ע"כ ולפי שטחו קשיא לן מאי הולמיה דהיא ר"ה דפלגית משאר ר"ה שהרי הוא ז"ל פסק במבואות המפולשים שהם ר"ה ממש דסגי לה בדלמות הנעלו ולמה לא יעילו גם כן לרחוב בעילת דלמות המדינה ומאי טעם ז"ל לריך לומר דשיקף הפלגות שיש בשוקים עם הרשב"א ז"ל הוא דיקא בדעת אם היקף העיר מהכי לרחוב או לא אבל כ"ע מודי שאם הרחוב הוא בעלמנו מוקף בהיקף לעמנו דה"ה גמור הוא ויין חולק על זה כי הדבר פשוט הוא ומשכס ולפיכך מאמר שכל מנתותיו במיקוים הוא לכתוב מן המקומות הנאי הר"ה האוסרה עליו ומשום הכי במבואות המפולשים שנובדי ביניה רבי מנד זה לנד זה ומשום הרבים בהם הוא דרך העברה המיקון כרמיו להם הוא כנעילת דלמות להיות כנה המעבדות ומסמות את הרבים לעבור דרך שם אבל כרחוב שלא יש בו היקף ומתקבצים שם רבים נשמרה לשיטת כסופים ז"ל הסוברים שיקוף המדינה מהכי לה וברי היא כאילו הוקפה מעגמה הנס בעינית דלמות המדינה שמטלים היקף יש לנו די והואר כי ההקף לכד עושה אותה ר"ה אף כי עדין היא מסורה לרבים בכל שעה אבל לכתוב הרשב"א ז"ל דס"ל דהיקף המדינה נכעלות אינה מועילה לה פוסק שאעילו שדלמות המדינה בלילה הוא ר"ה לפי שמי' נשאר בה עדיין כל תנאי ר"ה בתוקף ונעילת דלמות המדינה לא יועיל לה לשום דבר לא להיקף ולא לעכב קנח הרבים שם כי אפי' ביהוה הדלמות נעלו' אם ידנו להקפץ שם בלילה ארי הוא מסור ביד להקפץ ומה הטעם הוא בקרא ר"ה אפילו בדלמות נעלות ולא משום דממירא ליה ר"ה דפלגית מ"ה דעלמא ותהו"ר לכו ז"ל בסוף משנה לא' כ"ה שהיא חידוש בעיניו סברא זו של הרשב"א ותמה שלא ראה לא' מהפוסקים ז"ל שהביאו דבר זה וביחוד הרב הגדול הכ"י ז"ל שדרכו להביא כל הדיועות ודברי הרשב"א ז"ל מביבין עליו עד לא' עכ"ל

נחזור לעניינינו הראשון וגאמר שכתב המוקפת חומה לעגמה אליבא דכ"ס היא ר"ה גמורה והרחובות שהם בתוך מדינת המוקפת חומה אליבא דכל הפוסקים אלת הרשב"א הם ג"כ כה"ה גמור דמהני היקף העיר לרחוב והרב בעל גינת ירדים כתב דבר זה בפשיטות בריש תשובתו הגו' ז"ל וכבר אמרנו כי מן החורס מותר להוליח מן הבתים לרחובות ויזשלים וכו' עכ"ל

ועם הקדמתי הכ"ל נפלו לארץ רוב ההשגות אשר השיב עליהם הר' הנפטר ז"ל ולא יסאך עוד חרעומת על אשר קראתי לרחוב דל"ד בשם רמב"ה כי באמת לאו פלגית היא ואינה ר"ה לפי שהיא מוקפת מדי רחוביה כי מלד אי' הנבר היא מחמה והג' נכד לים האחרים הם כיתלי הבתים המקיפים אותה ולפיכך ר"ה היא ואפילו מדרכין לפי שהיא מוקפת לדירה ודינה כמלך של ברים שלאחר שעיברו מותר לעגלל בהם ואין קשידח בדבר שיתקבלו ברחוב דל"ד אכשים לסחורה אבל שהיא מוקף מחומות

גמורות ההיקף לכד עושה אותה ר"ה ויפה דמתי לדמותי להפיה רחבה דדורא דרעוהא שהיו בה דיוורים כתי סכרת החוסמות והר"ש ולפי הפירוש של רש"י אחר שחור בו שדין שלה הוא כחלד של רבים ואם יוכח כסברת המשיג שקיבוצ' אגשים לסחורה היא דוקא הגמורת והנחמת להיות ר"ה ולקבוע לה שם פלגית אין לך מבואות חרות ומגות בעולם ואפילו הסחומים שאין בהם מניית ובעלי אומניות ומתקבלים שם אגשים לשאת ולהת שם וא"כ כולם יהיו לסכרתו כר"ה מה שא"י אפשר לאומרו ואין הדעת סובלתו:

ועל מה שכתב הרב המשיג נכד מוהרי"ן ז"ל דהא ראיתי הקושית שערך מוהרי"ן ז"ל נגד רש"י והרמב"ם ז"ל ועלה ברעמו לומר דכשהבואות רחבים י"ו אמה אף שלא יהיו מפולשים לר"ה הכ"ה והרב המשיג ניט ביטל דעתו ז"ל ומשיג דמתי בעינן שיהיו רחבים י"ו אמה ויהיו ג"כ מפולשים לר"ה כמ"ש כל הפוסקים אבל השחמ"ט פיה ליישב ההכרח שהביא מוהרי"ן לקושייתו שכתב שאם היה פ"ה הפרש למכוי שהוא ר"ה מפולש לר"ה למכוי שהוא ר"ה הפולש לכדמלית אמאי לא משני רב יהודה במ"ד דמאי דאמרין דאין מערבין ר"ה לכך חלש בעינן דלח כנעלת וכו' היינו דוקא כמכוי שהוא ר"ה מפולש לר"ה אבל אם מפולש לכדמלית וכו' לא בעינן כו"ה היא ע"כ:

ואני אבא אחרי דברי הרב המשיג למלכות דבריו ואומר שלא היה יכול רב יהודה לחלק ולומר שמהלוקת ת"ק ומגניה היה במכוי שהוא ר"ה המפולש לכדמלית והוא דאין מערבין ר"ה ש"ך דאירי במכוי שהוא ר"ה המפולש לר"ה משום דקושטא דמלמח הוא ידע שמהלוקת חנא קמא ומגניה היחה בסרטייא מכאן וסרטייא מכאן ופלטייה מכאן ופ"טייא מכאן כפי מאי דקאמר רב יוסף קמיה דרב הונא בשם אמר רב יהודה אחר דב וכיון דידע שמהלוקת היה במבואות המפולשים לר"ה חילק במבואות עלמון בין אותם שאינם רחבים ואינם ר"ה לאותם שהם ר"ה ואירין הכי קאמר כ"כ דמערבים מבואות המפולשים לר"ה ודוק:

ומעתה חלכה לי ליישב ההשגה שהשיב עלי בזה הרב המשיג כ"ע שסיים הפסקא בזה הלשון ומה מדברי הרב מוהרי"ן נראה שדנה לומר שכל במקומות שהם רחבים י"ו אמה אף אם הם מפולשים לכדמלית שם ר"ה ע"כ:

ואני אומר אמת הוא שגראה שרצה לומר כן אבל לא החליט בדבר בפשיטות לא הניחו בדרך עיון אדרבה במסקנא כתב ז"ל נמלך שעלה בדינו שהמכוי שהוא רחב י"ו אמה המפולש לר"ה לריך וכו':

הרי נך דלא דן כן למעשה במכוי רחב י"ו אמה ומפולש לכדמלית:

ורו אף רוצה להשיג כנגדי כמה שעלה בדעת מוהרי"ן ז"ל אם הרב המשיג דחה אמתו בל"י ידים אין זה אלא להבדיל מהדורה במכוי קשי"ן:

ומעתה חלכה לי לעיין על ההוא דיבור דרש"י ז"ל שכחב בפ"ק דעירובין גבי הא' דמניא כ"ג מערבין ר"ה וכו' שהרב המשיג כ"ע עיוות עליו את הבחובים להוליחו מפשוטו וממה על מרן מוהרי"ק ז"ל שלא הבין כוונה רש"י ושהפיל מהלוקת בינו ובין הרשב"א וכל מגמת המשיג אינו אלא לחוסטני ולהוכיח שברחוב אינו מטייל תקון המזוה וא"ע לפניך פשט הפ"י הג"ל של רש"י דרך ישר ומרא' שכל ה' על מקומו יבא בשלום ולדקו דברי מרן ומסכים רש"י עם דברי הרשב"א ונשאר בטל ומבוטל מ' הרב המשיג ומלכד ססרר בזה מעלי השגתו אדרבא נשאר לי פתחון ומקום לחלק ולהשיב עליו:

דדנה פשים שרש"י לא בא עכשו לפדש כל גווי דר"ה דעלמא אלא דברייהא קמ"י כ"ג מערבין דרך ר"ה וכו' ולפי שהסתמלמודא קס"ד דדרך ר"ה דל"ך דרך שהו' עמנו ר"ה ועוברי' עליו דבי' דומייה דסרטייא לפיכך הקשה מההיא דמניא מי שהיו לו ב' בתים משני צדי ר"ה ואוחזיב ליה ג"כ מירושל' ומסיה דהכי קאמר כ"כ מערבין מבואות המפולשים וכו' ולהורות רש"י ז"ל שמתקן

מנחה סימן ב עריבה כט

עכ"פ לפי דבריו נחישש שפיר הא דכחז הרשב"א דכך דהגר הלכתא אף לדין דס"ל כר"י משום דהגר יש לו שחי מחילות אף דאין קרי"ל ג' מחילות דאורייתא מ"מ כיון שיש שחי מחילות גמורות אין הכרים יכולים לבטל מחילת הג' וכד' א"ס כ"ס חסובות ורחבין אמר עכ"פ.

ו. ובזה יתבאר היעבז כוונתו זע"ק דבאמת בחילת יש שני היתרים כמו שכתב בחידושו ח' משום השחי מחילות ב' משום דכוי של יחיד ע"כ בתחילת אמר שאין רגל הרבים מבטלת שלש מחילות גמורות וזהו הכיתר הא' שצ"ל שחי דכיון שיש שחי מחילות אז אף מחילת שלישיה כיון שחי מחילת גמורה ולא מבטלי לר"י כמ"ש ואח"כ כתב דבבב"א מותר אף אם אין לו רק זכ"כ מכלן ומכלן שאין רגל הרבים מבטלין במבואות וחלירות וכיוצא בכן כוונתו להיתר הב' שבחידושו דכיון דכוי של יחיד או שחבר שאר הנאי רב"ר אין הרבים מבטלין המחילות ומיושב היעבז דברי הרשב"א בס"ד

ביאור דברי הרשב"א דפלטא היו רה"ר אף בדלתות בעולות בלילה לפי דעת החכם צבי

- ז. ועתה נבאר שיטת הרשב"א זע"ק שער ג' פרק ח' דס"ל דהא דמכתי דלחות נעולות זיליב להכשיר רב"ר זה דוקא בסרטיא אבל בפלטא שכוא מקום שמתקבלין שם בני אדם לסמורה ולעשות שם לרכיבם כשווקים שבמדינות לא מהכי דלחות נעולות זיליב עיי"ש ועיין בחכ"ס זבי סימן ל"ז שמבאר דעת הרשב"א ח"ל כנראה דעמו דדוקא במבואות כמפולשין שחס מיוחדות לאנשי המצוי הכוא ואין יד כל אדם שוב בו הוא דמכתי דלחות נעולות זיליב ולא בפלטא שד כל אדם שוב בו דאפי' נעולות אפרים שבבואו צעל המאור ובאמת דעה נכונה היא והכי דייק לישגה דגמ' דבמבואות נקט מפולשין ולא בפלטא עכ"ל.
- ח. צראה ציור דבריו דהא דמחילות מהכי לבטל מתורת רב"ר ולעשות רב"ר זה דוקא

ארבע מחילות ונבדלאלה חדש של הרשב"א הגיבו שם ארבע מחילות ואין לזכ פירוש דהלא לר"י קיימתינן בל"ג אבל לפי מה שנתבאר מדיוק מאד דאף אה"ל דר"י ס"ל שלש מחילות דאורייתא אפי"ה כיון דיש שחי מחילות גמורות שוב במחילת שלישיה ורביעית די במחילת אמר, ולא כיון שם מחילת רק מחילת גמורה ורבים לא מבטלי לה אף לר"י כמו שצ"ל, ועיין בש"ח ח"ה"ס ס' ל"ז משמע ג"כ הכי וכן משמע באור זרוע סימן קכ"ט שהקשה דר' יוחנן כמאן דירושלים היב לו שחי מחילות וגם די מחילות מעלייתא עיי"ש וע"כ כמו שנתבאר דבמחילת ג' ור' כיון מחילת גמורה אף אם יש פירוש ורבים לא מבטלי לה ועפ"י יש לישב הא דהקשה החו"ס דר' יוחנן כמאן ותיירא דירושלים היב מפולש ג' רוחות והקשה המכריש"א והרמב"ן במלחמות ובריב"א דמכ קושיא הוא הא י"ל דדוקא דכין בקיעה ס"ל כר' יהודה אבל בשיעור מחילות ס"ל כרצונן ועפ"י מיושב דאף אם ס"ל בשיעור מחילות כרצונן עכ"ל לא אחי רבים ומבטלי המחילות כיון דאיכא שחי מחילות שלימות ושלישיה ורביעית מחילות חשיבות והחוס' ס"ל כבריב"א דירושלים היב לו עומד מרובה ח"כ אף לר"י לא אחי רבים וכו' חז כוונת קשייתם דירושלים היב לו שחי מחילות מעלייתא ח"כ לא אחי רבים ומבטלי אף מחילת שלישיה ורביעית ומה שכתבו החוס' בלשונם הא איח ליה לר"י שחי מחילות דאורייתא ע"כ לאו דוקא הוא. דכוי זכ"כ קשוא כתבו דלפטר דר"י ס"ל שלש מחילות דאורייתא וע"כ רבים לא מבטלי בשלישיה עיי"ש וע"כ מה שהקשו כאן בפשיטות משום סברה זכ שכתבתי נשוב מלאחי בספר צית ישראל להבב"ק כמגיד מקאזינן ובש"ח צרית אנברהם סימן י"ח חות ה' דעיקר קושיית החוס' הוא משום הא"י שבד"ה קשיא דאפי' אם שלש מחילות דאורייתא אין הרבים מבטלים המחילת לר"י שיש שחי מחילות מעלייתא ולפ"ד קאי אף לתירין הראשון כיון שיש מחילת חסובת צרות ג' וד' אבל הרשב"א היב ס"ל דירושלים לא היב לו רק זורת הפתח כהר"ן ע"כ תירין שפיר דבב"א ס"ל כר"י וזכ"כ ס"ל כרצונן והב"ן.

מנחה סימן ב עריבה כח

הרבים מבטלין המחילת אבל לא כתב שום סברה לזכ ובדבריו יזכר היעבז הטעם לזכ וזה דירושלים ס"ל לר' יוחנן דרבים מבטלי מחילות י"ל דירושלים לא היב לו רק זורת הפתח בראשי המבואות וכן משמע להדיא בדברי הרשב"א ע"א שהקשה דר' יוחנן כמאן דירושלים היב לו גם די מחילות דאיכא פתחים בראשי הפולשין ולא קאמר פ"ס אמר או עומד מרובה וכן כתב להדיא בחדושי ר"ן דף כ"ז ד"כ כאן דירושלים לא היב רק זכ"כ בראשי המבואות והא דלא היב מהכי החומה של ירושלים מדיון עומד מרובה עיי"ש ז"ל שכיח סילוק מחילות כגונא דשר"ע הרב סימן שמ"ח סעיף י"א עיי"ש. ודלא כדס"ל להריב"א ומכריש"א דירושלים היב לו עומד מרובה וכן כתב המאירי לדעה הרמב"ם וכן נראה מדברי הרבינו יונתן שבר"ך דירושלים לעשות עמוד מכאן ומכאן והבב"א דף מ"ג ע"ב הקשה עליו דאין אפשר לומר כן דאם כן ירושלים לא היב לו שם די מחילות, ורצונן מדיון דאחי רבים כר' אם כן לא אחי ר' יוחנן דוקא כר"י והקשה כן רק על רבינו יונתן דכתב דירושלים היב כרמליה כיון שלא היב שם עמוד והיינו שיהי פרוץ במלואו ולא נשאר אפי' זכ"כ ויהי לו רק שחי מחילות ונעילה דלחות זיליב לא מהכי אלא שלא יהא נחת חשמישיה ח"כ גם להכמים לר"ך נעילה דלחות שלא יהא רב"ר אבל לדעת הרשב"א י"ל דס"ל כחדושי הר"ן דהיב לו זכ"כ וחשיב כשם מחילת להכמים כמ"ש בחידושו דף ו' ובתשובה ח"כ להרשב"א י"ל דוקא ירושלים דבמחילת שלישיה לא היב לו רק זכ"כ דלא הוב מחילת השוכה לר"י צעלו מחילות אבל אם יש אמר במחילת שלישיה מודה ר' יוחנן דלא אחי רבים כר'.

ה. ועפ"י דדוקא דברי הרשב"א דף כ"ז ע"ב ד"ה איתניב בקושייתו דמתני דהגר אחי אף לר"י משום דהגר יש לו שחי מחילות מעלייתא וזרבע נמי איכא ע"כ ולכאורה קשה דכלא במחילת שלישיה ורביעית ליכא רק שם מחילת דלא חסובת לר"י וכל החסובות מחמת השחי מחילות ח"כ מה מעלה ומוריד דאיכא

חשיבות לא איכפת לן בזקיעת רבים אף דבבב"א במקום שר"ך מחילת וזהו דאחי רבים ומבטלי מחילות דהל משום דאינו מחילות חשיבות כדבבב"א מהבב"א וזהו דרבים מבטלי פסי צירלות משום שאין לה שיעור מחילת דאורייתא ולא כיון רק שם מחילת דבאמת אמר חורב גדור רובא ור"ך לגדור כל הרוח רק משום שיש אמר מכאן ומכאן רואין כאילו הוא סחוס וכן אפילו צעומד מרובה גם במקום הפרוץ לר"ך לגדור רק משום דין רוב כיון כסחוס ע"כ לא כיון רק שם מחילת ורבים מבטלין לה לר"י משא"כ כשם שחי מחילות שלימות ושלישיה בלתי דבמחילת שלישיה מעיקרא לא אמר חורב גדור רובא ולא חייבה החורה רק מחילת כ"ש כמו כשם שלש מחילות לא חייבה החורה כלל מחילת די ה"כ מחילת שלישיה לא חייבה החורה רק לחי ועיין בחדושי הריב"א דף י"א ע"ב ד"ה לימא הקשה וא"ת ואי די מחילות דאורייתא היב סגי במחילת רביעית בלתי וקורה תירא בחוס' דכ"ק דקא סברי ז"ש וכו' ג' מחילות גמורות ומחילת רביעית בכל דהו עכ"ל חזין מזה דבמחילת רביעית מעיקרא לא חייבה החורה לסחוס כל הרוח רק מחילת כל דהו וכו' לז"ה במחילת שלישיה ועיין בבב"א דף י"ב ע"ב ח"ל וביב"א ס"ד דלחי משום מחילת הא אגמריה רחמנא למשה לא הפרוץ רובא ושמה במחילת ג' או די לא אגמריה ע"כ והא דרבים מבטלי שחי מחילות ולחי אף שגמרו מחילותיה אף לר' יוחנן משום דבלתי אינה חסובת דהוי כ"ש.

ד. בל"ו של דבר שחי תנאים לר"ך לר"י שרבים לא יבטלו המחילת ח' שיגמרו מחילותיה ולא שם מחילת ב' לר"ך שיהא מחילות חשיבות, ולפ"ד י"ל דאף לר' יוחנן אם יש שחי מחילות שלימות ובשלישיה יביב מחילת אמר דהוי מחילת חשיבה ומכ"ש אם בשני החדים יביב אמר אף לר' יוחנן לא יבטלי המחילות כיון דיש שיעור מחילות דאורייתא וגם מחילות חסובות שוב ראינו שבגאון יעקב דף כ"ב נחית ג' צורה זכ דשחי מחילות מעלייתא בצירוף שם מחילת צרות הג' וכד' מודה ר' יוחנן דאין

או"ח חק א
ס' חק - חק ה

רמ אגרות או"ח משה

ולכאורה מוכרח שבירושלים לא היה מועיל עירוב דאם היה מועיל עירוב מ"ט לא עירבו בירושלים הא משמע בדף ס"ח שיש לעשות עירוב ומוטל זה על חכמי העיר ודוחק טובא לומר דידוע היה שבאותה שעה שהביאו חכמים ממעשה בשוק של פטמים שהיה בירושלים שהיו נועלין ומניחין את המפתח בחלון שע"ג הפתח לא היה עירוב מצד אינה אונס. וא"כ אולי יש לנו להחמיר כיון שלהרשב"א ור' אפרים שבבעה"מ הוא גם רה"ר ולהגדולים שהביא התה"ד וכן הביא ממרדכי בש"ר אפרים מרעגענשבורג הוא עכ"פ אסור מדין כרמלית וכן הא הוכחתי שגם רש"י בחד לישנא סובר שהוא כרמלית וגם הא איכא ראיא גדולה לשיטה זו. ומה שעשו תיקונים לעירות שביוראפ ולא החמירו בסרטיא ופלטיא לשיטות אלו אין ראיא דלא חיישינן להו אלא דהוא משום שנהגינן להקל שצריך ס' רבוא ובעירות הא לא היו ס' רבוא גם בסרטיא ופלטיא ולכן אף שנחמיר כהרשב"א ור' אפרים שאין מועיל לרה"ר אף מחיצות גמורות לא היה שייך להחמיר בהו. וכן לא היו אף כרמלית לשיטות הגדולים שבתה"ד ולשון אחד שברש"י דרק ברה"ר של ששים רבוא שהוקף במחיצות סברי שאף שאינו בדין רשות הרבים הוא בדין כרמלית כמו בירושלים דגם הם סברי כהרשב"א שרה"ר אף כשהוקף במחיצות לא נעשה רה"י רק שפטורין משום דל"ד לדגלי מדבר וא"כ הוא כרמלית כדאיתא ברש"י וא"כ בפחות מס' רבוא שאינו רה"ר מועילין המחיצות וגם רק צוה"פ לעשות לרה"י. אבל בעיר גדולה שס' רבוא מצויין בסרטיא ופלטיא שלו שזה לא היה כלל בעירות שביוראפ שעשו התקונים כמפורש בכל הראשונים והפוסקים אין לנו מנהג להקל בזה וא"כ יש לנו להחמיר כיון שמצינו הרבה ראשונים שאוסרין ויש ראיא גדולה לדבריהם כדלעיל.

7 וגם הא אף לפי ראשון דרש"י שכן סובר התה"ד שבמוקף מחיצות ליכא שום איסור והוא בדין רה"י אף בעיר שס' רבוא בוקעין בה נמי הא מוכרחין לומר שירושלים עכ"פ היתה אסורה משום שלא עירבו שתמוה טובא מ"ט לא עירבו כדהקשתי שדוחק לומר שאותה שעה לא היה דאף על שעה אחת תמוה מ"ט לא עירבו. ולכן אולי מכיון שבאין לירושלים מכל המקומות ברגלים וגם בכל השנה להקריב קרבנות ולאכול מע"ש חששו לשמא יראו אנשים ממקומות שלא יהיו מתוקנים במחיצות כמו ירושלים ויטלטלו גם שם לפיכך לא עירבו כדי שיהיו אסורים גם בירושלים דכ"ז שלא עירבו הרי גם חצר אסור ככרמלית. ואם כן

שרש"י הא מצריך שיהיו ס' רבוא. ולכן צריך לומר כדבארתי שבעיר סגי בזה שיש ס' רבוא בכל העיר ונימא שמעלות בית מרון היה בעיר. ואף שבר"ה דף י"ח פרש"י הדרך קצר ואין שנים יכולין לילך זה בצד זה שהעמק עמוק משני צידי הדרך עיי"ש צריך לומר דלא דק שם כ"כ כיון שאין נוגע שם וקראו דרך אף שהוא מרחובי העיר וגם בל"ז הא מוכרח לפרש שהיה מרחובי העיר דהא רה"ר צריך שיהיה ברוחב ט"ז אמה ואם היה דרך בעלמא כיון שקצר כ"כ לא היה שייך להיות רה"ר ולכן צריך לומר שהיה מרחובי העיר והיה רוחב הרחוב שהוא בין החצרות והבתים שמשני הצדדין ט"ז אמה והיה מקום ההלוך רק קצר מאד באמצע הרחוב ומשני הצדדין עד החצרות והבתים עמק עמוק וזה ג"כ הוא בדין רה"ר דאולי היה ראוי קצת לתשיש להעוברים במשאות ואף שאלו הצריכים להרוחב דט"ז הם מועטים מ"מ הוא רה"ר בצרוף הס' רבוא של כל העיר כדבארתי. אבל אם היה בדרך ודאי אין להתשיבו שהוא רוחב ט"ז בשביל המועטין שמתמשים שם.

7 אך הנה לעומת זה שכתבתי שיש מקום להקל הא איכא שיטת הרשב"א הובא בבה"ט סי' שמ"ה סק"ז שסרטיא ופלטיא הוא רה"ר אף בעיר שמוקפת מחיצות ודלתותיה נעולות וכן איתא בבעה"מ בעירובין דף כ"ב בשם הר' אפרים דרה"ר לא מיערבא אפילו בדלתות נעולות ויש סוברין שאף שאינו רה"ר הוא עכ"פ כרמלית כדהובא בתה"ד סי' ע"ג ואף שהתרה"ד עצמו סובר שהוא רה"י מ"מ יש שיטה האוסרת ומשמע שכן סובר גם רש"י בדף ק"א שכתב לענין ירושלים אבל עכשיו דלתותיה נעולות לאו רה"ר שאינה כדגלי מדבר שהוא דרך פתוח כל שעה עיי"ש ולשון זה משמע שאינו רה"י דהא רק מחמת שאינה דומה לדגלי מדבר הוא הפטור שזה עושה רק שלא יתחייב בדין רה"ר כדאשכחן לשון זה ברה"ר מקורה אבל לא יעשה מה שאינה דומה לדגלי מדבר בדין רשות היחיד. איכרא דלשון רש"י דלעיל מזה שכתב שהיא כולה כחצר של רבים שלא עירבו דהואיל ודלתותיה ננעלות בלילה מערבין את כולה משמע שהוא רק משום חסרון עירוב וביותר מפורש הוא ברש"י ד"ו שכ' אבל נעילת דלתות משויא לה כחצר של רבים ומערבין את כולה וכ"ז שלא עירבו היא כרמלית עיי"ש כדהוכיח התה"ד מרש"י אבל עכ"פ מרש"י של דבור זה שכתב דל"ד לדגלי מדבר משמע שהוא כרמלית ולא מהני עירוב. וצריך לומר שהם שתי לשונות ברש"י.

גם במאנהעטן שהוא עיר שבאין ממקומות הרבה שא"א שם לתקן וגם סמוכים לה בתוך התחום מקומות שלא יוכלו לתקן. אין לתקן ולא לערב גם במאנהעטן כדי שיהיו אסורים גם במאנהעטן ולא יבואו לטלטל גם במקומות שאי אפשר לתקן. ונמצא שאף לדידהו משמע שאין לתקן לתתיר במאנהעטן אף אם יבולין לתקן.

ענף ו

והנה יש עוד שיטת הריטב"א בשם הרמב"ן שאיכא שעור בגודל רה"י במשך האורך והרוחב שהוא כל שאין המחיצות נראות לעומד באמצע. אך למה שרוצה הרמב"ן סי' שמ"ו סעי' ג' בכאור הלכה לפרש דברי הרמב"ן שהוא רק במחיצות שלא נעשו בידי אדם ליכא חשש זה. אבל תא ברשב"א בדף כ"ב מפורש שיש שעור לגודל רה"י וא"כ הוא גם במחיצות שנעשו בידי אדם וכן משמע שהריטב"א מפרש כן ברמב"ן. אך מסתבר לע"ד שיש בזה שעור ידוע מגמ' בכורות דף ג"ד שמע"ב מצטרף כמלא רגל בהמה רועה וכמה הוא רגל בהמה רועה ט"ז מיל ומפרש בגמ' דקים להו לרבנן דשיתר מילי קא שלטא ביה עינא דרועה עיי"ש וא"כ מש"כ הרמב"ן שיהיה ניכר לעומד באמצע הוא ל"ב מיל ושטח כזה אולי ליכא במאנהעטן וא"כ הוא רה"י גם לשיטה זו ואף שלא נראו המחיצות מצד הבתים מסתבר שלא יתבטל בזה הרה"י שנעשה מהמחיצות. ואף שהרשב"א משמע דלא מפרש שעור שנראין דלכן אסיק בצ"ע כמה הוא השעור אין ספקו מוציא מידי פשיטתא דרמב"ן וריטב"א שהוא בשעור שנראין. אבל הריטב"א לא הזכיר לשון לעומד באמצע רק לשון תוך המחיצות משמע שאף בעומד אצל המחיצות מצד אחד צריך שיראה צד השני וא"כ הם רק ט"ז מיל וכדי שלא יהיה סתירה מלשון הריטב"א בשם הרמב"ן ללשון הנמצא בחדושי הרמב"ן גופיה מסתבר שכן מפרש הריטב"א לשון שעומד באמצע שכתב הרמב"ן שכוונתו רק לתוך המחיצות ולא דוקא באמצע ממש אלא שכל תוך המחיצות קרא לשון באמצע. אבל אפשר שבאמצע דוקא שהם ל"ב מיל וכן הא מסתבר דכיון דלעומדין באמצע נראין המחיצות יש להחשיב להו מקום בין המחיצות לרה"י וממילא גם לכ"ע הוא רה"י דאין שייך להתחלק בדיניו לאלו מלאו ולכן אף שסתם הריטב"א וכתב לשון תוך המחיצות כוונתו לעומדין באמצע ולא כתב בפירוש משום שמוכן זה מאליהו. ולכן אם ליכא ל"ב מיל הוא רה"י גם לשיטה זו. אבל אם איכא ל"ב מיל יש אולי לחוש גם לשיטה זו ביש סי' רבוא בעיר ובוה לא שייך

שנהגו להקל שלא כשיטה זו מתרי טעמי חדא שלא היו בעיירות שלנו סי' רבוא ועוד שלא היתה עיר של ל"ב מיל וממילא יש לחוש גם לשיטה זו. ועיין במ"ב סי' שס"ג בשער הציון אות צ"ד שהביא מס' גאון יעקב שהסכים לשיטה זו. ולמה שבארתי שהוא שעור ל"ב מיל נמצא שאלף כורים הוא הרבה פחות ויהיה רה"י אף לשיטה זו ונצטרך לפרש בלשון התוס' בדף כ"ב שנקטו הגומא וה"ה לאלף כורים דמה שעור יהיה עיי"ש שהוא מהמת שלא אסקי אדעתייהו שעור דמחיצות נראין לכן גם אלף כורין הוא הגומא לפרש מזה שאפילו שעור היותר גדול הוא רה"י אבל הרמב"ן והריטב"א שסברי שעור דנראין המחיצות אין מאלף כורין שום הוכחה שאין לזה שעור דאלף כורין ויותר מזה עד ל"ב מיל הוא רה"י ורק יותר מל"ב מיל אינו רה"י.

ומה שרוצה כתר"ה לומר שאולי אין להכניס בחשבון הסי' רבוא את הנכרים ולא הנשים וטף הגה בתוס' עירובין דף ו' מפורש שלא גמרינן אלא מלתא דכתיבא במספרם. וזה מוכרח דאל"כ ליכא שעור מבורר נהי שמצד הנשים וטף יש לשער אבל מערב רב ליכא לשער דלא ידוע כמה היו. ועיין במכילתא שלר' ישמעאל היו ק"כ רבוא שהם כפלים מס' רבו ולר"ע מאתים וארבעים רבוא שהם ד' פעמים סי' רבוא. ולר' נתן לגירסת הגר"א היו ש"ס רבוא שהם ששה פעמים סי' רבוא ולכל מאן דאמר לא נאמר זה מפורש בתורה ולא מסתבר שיהיה הדין הנאמר בתורה בלא קצבה. אך אפשר דכוונת ההוספות שמלתא דכתיבא במספרם עושה זה לבד רה"ר אבל עכ"פ גמרינן שיהיו סי' רבוא מישראל וזכרים מבני עשרים ומעלה דוקא ויהיה רה"ר בין אם הם עצמן שם בין אם יש גם נכרים ונשים וטף שלא יחשבו אותם. אבל לבד שלא מסתבר כן ודי לן למילף רק החדוש שהזכר בראשונים דצריך מספר סי' רבוא. הנה בלשון מהר"מ שבמרכי ר"פ הדר כתב על היתודים היחידים הדרים בכרכים המוקפין מחיצות שמצריך הרי" שיהיו דלתותיהן געולות שא"צ זה לדין דלית לן רה"ר שכוונתו משום דלית לן כרכים הבוקעין שם סי' רבוא שוהו הטעם שליתא לדין רה"ר והא בעיר כזו שכולה של עכו"ם אף בזמן שהיו הערים גדולות ביותר נמי לא היה רה"ר כיון שאין דרים שם ישראלים א"כ משמע דבכל סי' רבוא אף נכרים נמי הוא רה"ר וא"כ גם נשים ופחותים מבני עשרים מצטרפים לסך סי' רבוא לעשות רה"ר. והטעם פשוט שאין שייך למילף שיהיו דוקא ישראלים חכרים וגדולים אף שבדגלי מדבר היו כן דהא ילפינן מכל אבות גם דברים הדומים להאבות שהיו במשכן

פליטא אפילו דלתות המדינה ננעלות, והיא ב"עבודת הקודש" להרשב"א תחלת שער שלישי אות ט. וז"ל: "אינו היא רה"ר? כל מקום שרחב ט"ז אמה על ט"ז אמה ומתקבצין שם בני אדם לסחורה ולעשות צרכיהם כשוקים שבמדינות ואע"פ שדלתות המדינה ננעלות בלילה. וזו היא פליטא שאמרו. וכן המבואות המפולשין ופתחיהן מכוננין זה כנגד זה ורחבין י"ז אמה והעם עוברין ביניהן כדגלי מדבר והעגלות".

מבואר מדבריו שמנו בגמ' שלושה מיני רה"ר: מבואות המפולשין, שלהם יש היתר ע"י שדלתותיהן נעולות בלילה; וסרטיא, שרש"י פירשה: "מסילה שהולכין בה מעיר לעיר". בה הרי לא שייך דלתות (אבל דרך המלך שבתוך העיר ניתרת ע"י דלתות); ופליטא מכיון שעושים שם צרכיהם, והיינו השוקים שבמדינות, אינם ניתרים בדלתות המדינה.

שיטה זו מבוארת יותר במאירי שבת דף ה. וז"ל: "ופליטא היא רחבה שמתקבצים בה לסחורה אע"פ שאינה מפולשת. ואפילו דלתות מדינה נעולות בלילה. הואיל ואין באותה פליטא דלתות, שאם היו בה דלתות הרי אף רה"ר מתערבת בדלתות, לדעתנו, כמו שבארנו בראשון של עירובין. הא כל שאין בפליטא זו בפרט דלתות אע"פ שבכל העיר יש בה דלתות נעולות בלילה, אין הפליטא שבתוכה נכשרת בהכשר העיר... ומה שאמרו: 'ירושלים אלמלא שדלתות' נעולות וכו', משמע הא מאחר שדלתותיה נעולות בלילה אין חייבין עליה, נראה לפרש, אפילו בשום מקום ממנה ואפילו פליטא שבה — אינו כן. אלא מתוך שרחבותיה רחבים ודריסת רבים מצויה שם ברשות השוה לכל הוצרכה לנעילת דלתות. הא פלטיאות שבה שרחבות י"ז אמה, רה"ר הם אפילו בנעילת דלתות שבעיר, וכן כתבו גדולי הצרפתים וגדולי הדורות מסכימים בה. ויש חולקים. ומכל מקום דווקא שאינה מקורית, שאם היתה מקורית דינה ככרמלית".

ובברכי יוסף, סי' שמה, מביא סברת הרשב"א מספר הבתים כתיי, וכתב עליה: "ויש מי שאמר, דכל עיר שיש לה חומה ודלתותיה נעולות, כל מה שבתוכה יצא מדין רה"ר. וזה נראה עיקר". וזה כהיש חולקין שהביא המאירי.

ידוע שבגדולי הדורות מתכוון המאירי לבעל השלמה, ולפעמים להרשב"א. וכיון שיש לפנינו שיטה זו ברשב"א ואי היתה כוונתו לרשב"א, וכ"כ במחזיק ברכה סי' שמה ממאירי כתיי (וגורם: "וגדולי הדור"), אמנם "גדולי הצרפתים" לא ידוע למי נתכוון, אבל בכל אופן יש חבר לשיטת הרשב"א. ובשו"ת הרשב"א ח"א סי' תשכב: "ענין שאמרת שאין רה"ר אלא כשיש בו שש עשרה אמה וששים רבוא, צריך ביאור והדברים ארוכים ואיני רואה עכשיו לטרוח לכתוב לך על כך, אלא דע שיש רה"ר אע"פ שאינו רחב כ"כ ואין עוברים שם ששים רבוא כסרטיא ופליטא.

כדיאתא בשבת כדרך הולך ביושר ופוגע ברה"ר אע"פ שאין הדרך רחבה כל כך, כדמוכח בפ"ק דעירובין דף ה. ע"ב".

עיקר דבריה, שמשכחת ר"ה שאינו רחב ט"ז, הוא על פי שיטתו, הביאה הרב המגיד בשמו בהלכות שבת ריש פרק יד: "מבואות הרחבים ט"ז אמה אע"פ שמקצתן מתקצרים ואין בו ט"ז אמה, ה"ז רה"ר, שא"א להתלקט במלקט. לפיכך מבואות המפולשין לרה"ר וארכן לאורך רה"ר אע"פ שאין ברחבן ט"ז אמה, הרי הן רה"ר גמורים. היה ארכן מפולש לרוחב רה"ר, אין זה רה"ר".

וב"ש, שכן מוכח בעירובין דף ה. ע"ב — כן מבואר גם בתוס' שם, ד"ה וכי תימא, ועיין במפרשים, שם.

כן מ"ש דלא בעינן ששים רבוא היא עפ"י שיטת הרמב"ן בעירובין נט, שחולק בזה על בה"ג ורש"י. אמנם מ"ש "כסרטיא ופליטא" לכאורה קשה ממ"ש בעבודת הקודש, שצריך ט"ז על ט"ז. (ורוחק לומר שכאן ר"ל שדי בפליטא ט"ז על ט"ז במקום אחד, והשאר אפילו קצר יותר), ונראה, שכאן עיקר כוונתו לסרטיא, היינו דרך, ולא לפליטא, והזכיר פליטא משום שנוכרת בגמ' יחד עם סרטיא, ולא ראיתי למי שעמד על דברי הרשב"א אלה, וצ"ע.

והראיתי בשו"ת בית אפרים, ח"א, סי' כו, שהקשה לשיטת הרשב"א ממה שאמר ר' יוחנן בעירובין ה. ב: ירושלים, אלמלא דלתותיה נעולות בלילה חייבין עליה משום ר"ה, וכי תעלה על דעתך שלא היו בה פלטיאות, והרי מבואר בעירובין קא, א: מעשה בשוק של פטמים שהיה בירושלים שהיו נוזעלין... מכאן, שהדלתות מועילות גם לפליטא, והוא מדייק שם מלשון הרשב"א: "ואע"פ שדלתות המדינה ננעלות בלילה, שגם הרשב"א מודה דאין לפליטא דין רה"ר, אלא ביום כשאין ננעלות (ראה במאירי עירובין דף ה. א שזוהי מחלוקת הראשונים).

הנה בעיקר קושינו מירושלים, כוון לדברי המאירי, ומ"ש לדייק שבשעה שננעלות גם הרשב"א מודה, מדברי המאירי אינו נראה כן, אמנם צ"ע למה לא תירץ המאירי קושינו מירושלים, שהפלטיאות שבירושלים ה"ן להן דלתות שלפי דבריו ככה"ג מועיל, ואולי היו מקורות, שזה מועיל גם לפליטא.

וראיתי בתשובות "מים רבים", סי' לח, שמקשה גם הוא לשיטת הרשב"א, מהא דרחינן בעירובין, שם: אמרו לו מעשה בשוק של פטמים... ולמה צריך לתרץ בגמרא שם: כאן לאחר שנפרצו בה פרצות, הרי לשיטת הרשב"א שוק ופליטא לעולם רה"ר ובשו"ת "בית אב" תנינא, סימן ה, הביאו וכתב, שהיא לסאורה רא"י נוצחת וחזקה מאוד, ונדחק לתרץ, ולדעתי יש לתרץ שיטת הרשב"א, שסובר ששוק אינו פליטא, ואני מסתמך על לשון המדרש איכא פ"א: אמר ר' שמואל כ"א פלטיאות היו בירושלים ועל כל פליטא ופליטא כ"ד שווקים... כ"ד מבואות, מכאן, שפליטא כללה בתוכה כמה מיני שווקים, וכל שוק ה"י מיוחד לסוג של סחורות.

כגון מה דמכאור בגמ' : בשוקא דגילדאי (מועד קטן כז. א — שוק של סוחרי עורות).
ובירושלמי עירובין פ"ה. ה"ה : בשוקא דגוראי (שוק שהיו דרין בו הגזרין גסרין — פני משה).

ולפי זה שפיר יש לומר, ששוק יחידי אינו בכלל פלטיא, וכן דייקו בגמ' ואמרו : 'פלטיא גדולה' ולכאורה אין לדעת כמה שיעור של גדולה, ולפי מה שכתבתי יש לומר : פלטיא גדולה היא שיש בה כמה מיני שווקים, כמו שה' מפורסם בימימה, ובאו להוציא שוק יחידי, שאין עליו שם פלטיא, וכן כתב בשו"ת "בית אב" תנינא ס"ו, ו. ענף א, אות ב וענף ב אות ג.

ח. ובענין זה קשה לכאורה מה שכתב הרמב"ם בהל' שבת פ"ד ה"א : אי זו היא רשות הרבים מדברות ועיירות ושוקים ודרכים המפולשין להם, ולא הזכיר פלטיא גדולה כלל, וע"כ אתה אומר, שהרמב"ם מפרש "פלטיא גדולה" היינו שווקים, משום שהולק על שיטת הרשב"א הנ"ל שיש איזה חומרא מיוחדת בפלטיא גדולה, וסובר שהיא בכלל רשות הרבים כמו הדרכים המפולשין לה.

שוב ראיתי מקור לפירושו של הרמב"ם, מלשון הת"י על הפסוק (שיר השירים ג. ב) 'ואסובה בעיר בשוקים וברחובות', מתרגם יונתן : בקרוין ובפלטיא. הרי שמפורש שוקין פלטיא, לפיכך כתב הרמב"ם במקום המלה הארמית פלטיא : ושוקים.

וצ"ע מ"ש בתשובת רבינו אברהם בנו של הרמב"ם י"ג, ששאלו אותו על לשון הרמב"ם 'ושוקים ודרכים המפולשין להם' האם אין אלה דרכים קרובים זה לזה? והשיב : 'השווקים הן הדרכים אלא שהרחיב בדבריהם'. וזה תמוה, שהרי ממה שאמרנו למעלה ברור ששווקים ודרכים הם שני סוגים שונים, ולא הרמב"ם הוא שהרחיב הדברים, אלא בגמ' מנר, סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין, וכפי שביארתי כיון הרמב"ם 'בשווקים' למה שאמרו בגמ' 'פלטיא גדולה שמנו חכמים בגמרא.

והטור או"ח סי' שמה מוסיף על לשון הרמב"ם זו לשונו : 'ורשות הרבים היא רחובות ושוקים הרחבים ט"ז אמה על ט"ז אמה ומפולשין משער לשער וששים רבוא עוברים בו'. הנה מ"ש : הרחבים ט"ז על ט"ז אמה, הוא כפירוש הרשב"א על פלטיא גדולה (ובשולחן ערוך כתב המחבר 'הרחבים ט"ז אמה בלבד'), אלא שהוא מצריך 'ששים רבוא עוברים בו', לא כשיטת הרשב"א.

ובתשובות לגאון, מובא בספר העתים לברצלוני עמ' שו"ג, מפרש ענין זה של סרטיא ופלטיא : 'סרטיא, שווקים גדולים שממלאין ופתוחין למקום שיש בו

11 מהורות א. ח. פריימן, סי' קיא.
12 עיין תורה שלמה, טו, עמ' קסה.

ס' רבוא, פלטיא קורין אותו בלשון ישמעאל קיסר"א וחזיות יש בה ושנו חכמים : המוציא מחנות לפלטיא, ומבואות המפולשין לרשות הרבים והם מקום שיש בו ס' רבוא בני אדם' מכאן, שלדעתו אין צורך שיהיו ס' רבוא עוברין בו, רק מפולשין לרשות הרבים שיש בו ס' רבוא.

ט. ועיקר שיטת הרשב"א שהזכרתי, שיש מציאות רשות הרבים בתוך רשות היחיד, יש לה עוד מקור מלבד הדין של פלטיא, והוא בגמ' שבת צו. ב, שמחנה לזיה היה לה דין רשות הרבים, ובגמרא בבבא בתרא ס' א מבואר : ראה שאין פתחי אהליהם מכוננין זה לזה, מפרש הרשב"ם : 'ומחנה ישראל כחצר השותפין דמי, דלא היה רה"ר אלא במחנה לזיה, כדאמרין בשבת (דף צו. ב), ובגמ' יוסף כתב, 'מחנה ישראל רשות היחיד היא וכחצר וכמבוי שאינו מפולש דמי'. מבואר מדבריהם, שמחנה לזיה בלבד היתה רשות הרבים, אבל מחנה ישראל, אף-על-גב שגרין בה ששים רבוא, היה לה דין רה"י, וראיתי בשו"ת 'אוני יהושע' סי' יח, שמביא מכאן ראיה לשיטת רש"י (עירובין מז. א ; נט. א) שבענין ס' רבוא עוברים ברחובותיה י"ג.

ועל פי האמור יש ליישב שיטת הרמב"ם מהל' שבת פ"ד ה"א, שהבאנו למעלה : אי זו היא ר"ה מדברות ועיירות... ע"י בהרב המגיד שם, שתמה עליו ממה שאמרו (שבת ו. א) : כאן בזמן שהיו ישראל שרויים במדבר כאן בזמן הזה, ובתשובות ברכת אברהם (בנו של הרמב"ם) סי' טו כתב לפרש לשון הגמ' שם : 'בזמן שישאל חוגים במדבר והיו מחנותיהן סדורין בו והוא מקום דירתן היה לגבן כמו בקעה ושדה ומאי דדמי להו ; בזמן הזה, שאין ישראל דרין בו, אלא כל מי שירצה מהלך ועובר בתוכו בלבד הוא רה"ר, וטעמא דמיסתבר הוא'.

ובפירוש 'מעשה רוקח' על הרמב"ם מביא, שהקשו על הרמב"ם מהא דמקושש (שבת צו. ב), שהעביר ד' אמות ברה"ר, וכן ילפינן (שם, מט. ב) איסור היצאה מרה"י מעגלות שבמדבר, גם מעירובין נה, ב וכן ממה שקורין (שבת צו. ב) למחנה לזיה רשות הרבים (ומ"ש לתרץ, שלגבי דידהו הו"ר רה"ר ולגבי אחרים לא הנה רה"ר — אתמהה, שהרי לא מצינו דבר כזה) ולפי האמור שפיר יש לומר, שמחנה ישראל הנה רה"י ומחנה לזיה רה"ר, ולא קשה ממקושש ולא מעגלות שבמדבר וכן מתא דעירובין נה י"ג.

13 ועיין בשו"ת 'בית אב' תנינא, סי' ה.
14 עיין תורה שלמה, ח"ג במילואים, עמ' קנה, דעת הרוקח וכמה ראשונים, שמחנה ישראל במדבר הואיל ועננים מקיפים אותם הנה כמחיצה לענין שלא יצאו מ"ב מילין, ודאי שהנה רה"י גם לענין טלטול, ועיין גם שם מה שהקשו עליהם המפרשים ומה שיש לתרץ, והבאתי (שם עמ' קנז) ראיה לתרוקח ממה שנאמר בספרי דר"א פמ"ד :

כמו רחובות ובעינין שיהי' מפולשים משער לשער ואז אם דלתותיהם נעולות בלילה, מותר, ושם: "ויש אומרים, שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום אינו רה"ר".
 הדיעה הראשונה היא דעת הרמב"ם ורמב"ן, דלא ס"ל כלל תדין של ששים רבוא. מכאן שלהלכה בפלטיא, אמילו בעיר שיש בה ששים רבוא, אם דלתותיה נעולות בלילה מותרת בטלטול, שלא כהרשב"א, ומה שמנהג העולם לתקן עירובין על ידי צורת הפתח ולא דלתות, כבר כתבו האחרונים מביאם בבאר הלכה סי' שסד ס"ג, שסומכין על שיטת הרמב"ם הלכות שבת פי"ה הלכה לג, שפוסק כר' אליעזר, דלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא, ולדידה סגי מן התורה בצורת הפתח ולא נשאר כי אם איסור דרבנן, וסמכין על השיטות דבעינן ששים רבוא א"כ הוי דק כרמלית ומוצייל צורת הפתח.

ובניוירוק, אפילו אם נאמר שיש לה דין ששים רבוא עוברים בכל יום, יש לנו יסוד אחר שאין לה דין רה"ר, מפני שאין שעריה מכוונים ס"ג, והרמב"ן ההולק על רש"י דלא בעינן ששים רבוא מ"מ סובר שאם אין שעריה מכוונים לא הוי רה"ר דאורייתא עיי"ש וכ"מ בכס"מ הלכות שבת פי"ה הלכה ג' ולעיל עמ' רנט מבואר טעמים שאין לגניוירוק דין רה"ר דאורייתא.

ובשו"ת חכם צבי סי' לו מביא דברי הרשב"א וכתב עליו: "חזו"ש גדול, לא נמצא בשום פוסק זולתו ס"ג, לא קדמון ולא אחרון... וכנראה שזו דעת הרב ר' אפרים שהביא בעל המאור... אלא שאני תמה שלא ראיתי לאחד הפוסקים שהביא דבר זה וביתור הרב הגדול הבית יוסף שדרכו להביא כל הדעות, ואע"פ שהחכם צבי כתב שהדעה נכונה, אבל הריהו מדגיש שזו היא דעה יחידה ולא הובאה בשו"ע, ואף היעב"ץ, בנו בשו"ת סי' ז' תמה על אביו, שקלסה לשיטה זו והרי בהדיא שמעינן לי' מגמ' עירובין ז: דבדלתות נעולות סגי.

מן האמור מבואר, ששיטת הרשב"א לאסור פלטיא אין לה ענין כלל לששים רבוא, ולפי"ז נדחה ממילא מ"ש כגת"ר שליט"א: "ומה שעשו תיקונים לעיירות שביוראפ ולא החמירו בסרטיא ופלטיא כו' ובעיירות לא הוי' ששים רבוא גם בסרטיא ופלטיא" (דרך אגב: מה שהזכיר בשם הרשב"א סרטיא ופלטיא וכן בהשובותיו כמה פעמים, אגב גררא הוא, שהרי ברשב"א ובבאר היטב לא מוזכר כלל סרטיא, שפירושה דרך המלך), כי באמת הדבר להיפך, שהפלטיא, כפי דינו של הרשב"א שהיא ס"ז על ט"ו, מצויה ברוב העיירות שתקנו עירוב ולא חשו לשיטה זו כמו שנתבאר לעיל, א"כ יש לנו מנהג להלכה שלא חששו לעצם שיטה זו, ולפי מה שנתבאר לעיל, מהות הפלטיא לפי שיטת הרשב"א היא שוק ויריר

16 ע"י תורה שלמה שם, מלואים, עמ' קעז ובנועם"א עמ' רלה.
 16 כ"כ הבאתי למעלה חכר לשיטה זו מדברי המאירי.

ובענין זה יש לי להוסיף מאמר חז"ל, שמצאתי בילקוט שמעוני סוף פ' פקודי בשם ברייתא דמלאכת המשכניו ואעתיק מה שנוגע לענינו: "והיו מימי הבאר יוצאין ונעשין נהרים נהרים, נהר אחד יוצא ומקיף את מחנה שכינה... ויוצא אל מחנה ישראל, עבר מחנה הלויים היו מתערכין נהרים זה לזה ומקיפין את כל מחנה הלויים... מקיפין את מחנה השכינה, ונהר גדול מקיף את כל מחנה ישראל מבחוץ ונעשו נהרים בין שבת ושבת, והיו הנהרות מודיעין בין כל אחת ואחת גבולין... שנים עשר מיל על שנים עשר מיל היתה חנייתן... והנהרות מקיפין מבפנים ומבחוץ ומצייגין אותן טבליות טבליות מראש ועד סוף שיהא להם רשות להלך בשבת למשכן וממחנה למחנה"¹⁵.

יא. והנה שיטת הרשב"א לא הובאה כלל בש"ע להלכה, והמחבר, סי' שמה ס"ז פוסק: "איהו רה"ר? רחובות ושוקים הרחבים ס"ז אמה ואינן מקורים ואין להם חומה ואפילו יש להם חומה אם הם מפולשין משער לשער (ואין דלתותיו נעולות בלילה) הוי רשות הרבים". מבואר שלדעתו פלטיא היינו שוקים ודינם

15 רבי זכריה אומר... והיה עמוד הענן סובב את מחנה ישראל כעיר מוקפת חומה".
 15 לפנינו ליתא וחלק ממנו מקורו בתוספתא סוכה ס"ג, בתנחומא חזקת ובמדבר שם אמנם עקרי הדברים אין לנו מקור עליהם וראה מה שכתב רמ"ש בברייתא דמלאכת המשכן, עמ' 89.

16 לפנינו: בשבת לשבת, ובית רענן מגיה: בשבת למשכן וכי', שיהא להם רשות, דנהר הוי כמו מחיצה והוי עיר אחת, ובילקוט שמעוני דפסוק ליהודנו הגי': להלך בשבת מבית לבית וממחנה למחנה.

מלשון בעל זית רענן מבואר, שהנהר הוא רק כמחיצה לעשות את כל המחנה כעיר אחת, אבל לא לעשותו רשות היחיד, והטעם משום שמחנה לוייה היה רה"ר, וכ"כ הראב"ה בשבת עמוד 423 בתשובתו לרבינו אשרים: "רגלי מדבר שאע"פ שהיתה ביניהם רה"ר מחנה לוייה, חשבינן ליה כארבע אמות וכן יושבי ציריף, אמנם, מן הלשון "וממחנה למחנה" וכן לגירסה "מבית לבית" מוכח שהלחנה לענין טלטול, כפי השיטה שמחנה ישראל הוי' לה דין רה"ר, ולהאמור שמיך י"ל, שע"י הנהר שמקיף מחנה ישראל לבד, הוי' לה דין רה"ר לענין טלטול מבית לבית וממחנה למחנה, ומחנה שכינה הוי' לה דין רה"ר וע"י צירוף הנהרות הוי' להם דין עיר אחת לענין הילוך שיעור י"ב מילין (וכן מבואר בתוספתא סוכה שם, שמי הבאר הוי' סובבין את כל מחנה ישראל), ולפי"ז צ"ל, שהנהרות הוי' עמוקים עשרה ורחבים ד'.

ובתורה שלמה, שם, הבאתי מ"ש בסי' יד דוד לתרץ הקושיא לשיטת הראשונים שהענן הוי' לו דין מחיצה גמורה א"כ קשה ממחנה לוי' דחווה ליה דין רה"ר — ע"פ שיטת הרשב"א הנכרת, שפלטיא יש לה דין רה"ר אע"פ שיש לעיר דין רה"ר, ודברים אלה י"ל גם למדרש הנ"ל, אם נפרש שהנהר הוי' מקיף כל מחנה ישראל, ולבענין השיטות החולקים על הרשב"א י"ל שס"ל, שהמחיצה היתה רק למחנה ישראל ולא למחנה לוייה ולכן נשאר עליו דין רה"ר.

שהיו גהוגים לפנים באירופה, כל עיר ועיר כפי גדלה היתה לה פלטיא גדולה שלה והי' לסותרים קביעות מקום ברה"ר לשבת שם כל היום וכו'. פלטיא כזו לא נמצאת כלל בניירורק, כי כל בתי המסחר הגדולים, שבאים שם אלפים ורבות לקנות, אינם ברחוב, רק הכל בבתים שבפנים שהם רה"י. ואם יש עוד מספר רחובות שעומדים סותרים זעירים ודלים ברחוב למכור סחורותיהם, ודאי שאין לזה בניירורק שם של "פלטיא גדולה", אי"כ אפילו לשיטת הרשב"א אין מקום להתמיר זי.

ויש להוסיף, שיש לנו מנתג להקל, שלא לחוש לפלטיא אפילו בעיר שיש בה ס' רבוא (הגם כפי מה שנתבאר לעיל אין ענין זה לזה) — מעיר ווארשא. שהיתה עיר ואם בישראל שהיו בה פלטיאות, ובמשך ארבעים שנה האחרונות בזמן קיומה גרו בה יותר מששים רבוא והי' בה תיקון עירובין, הרי יש לנו מנתג מפורסם להקל.

יב. טעם שני שהביא שם להחמיר, היא שיטת רבינו אפרים מובאת בעל המאור עירובין פ"ב (ודחה אותה) ובמאירי שבת ו. א; עירובין ו. א. שירושלים אפילו דלתותיה נעולות יש לה דין כרמלית. ברם, כבר הארכתי בזה ב"נועם" א. עמ' רלח"רמא וביררתי שכמעט כל הראשונים סוברים שמועיל בה העירוב ודינה ככרמלית קודם שעירבו וכבר האריך בזה הב"י בס"י שמה וכן שיטת רש"י והתוס', הריטב"א, המגיד משנה, שו"ת הריב"ש סי' תה, ועי' תרומת הדשן סי' עג ומהרי"ו סי' קנו ובלקט יושר או"ח עמ' 67. והנה ברור, שלהלכה נקטינן כשיטת רוב הפוסקים ומרן הב"י, ואין מקום להחמיר לאחרים כשיטה יחידית שנדחת מהלכה. יג. טעם שלישי, כתב לחדש על פי מה שמצינו בעירובין פ"ה מ"ט שירושלים לא היתה מעורבת, ולמה לא תיקנו לה עירוב. ודוחק לומר בשל איזה אונס, על כרחך משום שלירושלים באו אנשים מכל הארץ וחששו שמא יבואו אנשים ממקומות שלא יהיו מתוקנים במחיצות כמו בירושלים ויטלטלו גם שם, וא"כ גם במנהגן יש לגזור גזרה זו. והו' תורף דבריו, ברם, בעיקר הדבר המבואר כמשנה שירושלים לא היתה מעורבת ראה בפירוש המשנה לרמב"ם שם, פ"ה מ"ן, ופ"ז מ"ט, ובעירובין ג"ט, א מבאר הריטב"א הטעם משום שצריך לעשות שיור ועי' בתוס' יו"ט שם פ"ה מ"ט; ודאי שאי אפשר לערב כולה ומפני כן אפשר שלא עירבו כלל כדי שלא יבואו להולין אפילו במקום שאינו מעורב זי.

אמנם, גזירה זו אין לה שום מקום, שהרי תמיד היו ערים גדולות, כגון ווארשא פרנקפורט, ועוד, שהי' להם עירוב ולא גזרו בשביל עיירות הסמוכות

17 עי' בשו"ת "בית אבי תגינא, שם.

17 עיין "נועם" א. עמ' רמב, שם הסברתי הטעם מפני מה גזרו שלא לערב את ירושלים.

שאינו להם עירוב, וכן כתב הר"ש אבוהב (נפטר בוויניצ'א שנת תני"ד), בשו"ת דבר שמואל סי' קנ, שבזמנו הי' עירובין בירושלים, דמשק ושלונקי וארצות אחרות של תורגמה... והן באשכנז, ואיטליא, כגון ליורנו וריגווי, וכן היום יש עירובין בירושלים, וידועים דברי המגיד משנה הל' חמץ ומצה פ"ה ה"כ "ואני אומר, אין לנו לגזור גזירות מדעתנו אחר דורות הגאונים ז"ל", וכ"כ הרא"ש בשבת פ"ב, סי' ט"ו, ועוד המהני איך יכלו הגאונים לחדש גזירה אחר שסתם רב אטי הש"ס" וכן מפורש בשו"ת הגאונים חמדה גבוהה סי' עז: "כל דבר שלא גזרו רבותינו הראשונים אין אנו גוזרים שאפילו דבר שיש לחוש לו ויש ברבר להחמיר אין אנו חוששין".

יד. מה שכתב בספרו סי' קמ לפקפק על הטעם דמאנהעטן אינה רה"ר זאורייתא משום שאין שערי' מכוונים, וד"ל: "בדבר שאין השערים מכוונים... שבעניתי אני נכוד בעיקר דין זה, שמגלן שצריך שיהיו השערים מכוונים זה כנגד זה, דמש"כ הרא"ש שיתא פילשו דומה לדגלי מדבר, תמוה דמגלן שבדגלי מדבר היו מכוונים? ומלשון רש"י באמת אין ראייה... איברא דכן איתא ברמב"ן במלחמות דף כב, שכתב: חייבין עליה משום רה"ר לפי ששעריה מכוונים זה כנגד זה, אבל תמוה, הרמב"ן מנא ליה דבר חדוש כזה לומר בלא ראייה מגמ', הוא איך ללמוד מדגלי מדבר, שגם שם מנא ליה שהם מכוונים... ולכן צע"ג דבר זה" כבר כתבתי בירור הדברים על זה ב"נועם" שם, שכן מבואר בהרבה ראשונים וכן פסק בשו"ע סי' שמה ובכסף משנה הלכ' שבת פ"ה, ה"א, ובמנ"א שם, ותמצית הדברים, לפי מה שאמרו בעירובין כב, ב: מעלות זמורדות שבא"י אין חייבין עליהן משום רה"ר, לפי שאינן כדגלי מדבר, ופירש"י שם, ד"ה מעלות וד"ה שאינן: "מעלות זמורדות דלא ניחא דריסה דידהו ולא הוי רה"ר, דדגלי מדבר ארץ חלקה היתה, שהענן משהו אותה", הרי שלמדים מזה שנעשה כמרבר ע"י הענן, ובירושלמי עירובין פ"ה, ה"ב: כיצד היו ישראל מהלכין במדבר? חד אמר: כתיבה, וחרנה אמר: כקורה ועי' סוטה לג, ב ובמכילתא בשלה, ענן אחד שהי' מהלך לפניהם כל הנמוך מגביהו וכל הגבוה משפילו", ובברייתא דמלאכת המשכן פ"ד: "שהענן מזדיכט בדרך ישרה", ולפי"ו מהנה ישראל, שהיתה י"ב מיל על י"ב מיל והענן עשה להם דרך ישרה וחלקה והדרך היתה מטולשת באופן ישר מתחלה ועד הסוף ואפילו כשהיו צריכים ללכת לימינם או לשמאלם הדרך היה באופן ישר וכו' הלכו העגלות והארון, העגלות עמדו במחנה לוי' ברה"ר, שהיו הפתחים מכוונים משער לשער¹⁸, ולא עוד אלא, שהרמב"ן בעירובין גט, א החולק על שיטת הבה"ג ורש"י לענין התנאי של ס' רבוא משום שלא הוזכר בתלמוד

18 ועיין ב"נועם" שם הבאתי דעת הרבה ראשונים ההולכים בשיטה זו.

סימן כ"ד

הרב הנאון מוהר"ר משה צבי אריה ביק זצ"ל

אבד"ק מעזבזש

ד' תשובות בענין תיקון עירוני בנזא יארק

[הא' והב' הם בנגוע לתיקון העירוב בעיר מאנהעטן, והג' והד' הם בנגוע לתיקון העירוב בעיר ברוקלין (פלעמבוש)].

א

כתב ← הרשב"א בספר עבודת הקדש שער השלישי סעיף אי בזה"ל "איזו הוא רה"ר כל מקום שרחב י"ו אמה על י"ו אמה ומתקבצין שם בני"א לסחורה ולעשות שם צרכיהם כשוקים שבמדינות ואע"פ שדלתות המדינה ננעלות בלילה וזו הוא פלטיא שאמר וכן המבואות המפולשין ופתחיהן מכוונין זה כנגד זה ורחבין י"ו אמה והעם עוברין ביניהן כדגלי המדבר והעגלות, בדי"א בשאין דלתותיהן נעלות בלילה היו דלתותיהן ננעלות בלילה אין זה רה"ר שאין רה"ר אלא הנמסר לרבים בכל שעה עכ"ל הרשב"א ז"ל, וכשו"ת חכם צבי בשו"ת סימן ל"ז מביא את הרשב"א הנ"ל וכתב עליו דאם כי נכונים דבריו אבל יחיד הוא בזה וגם הבי"א לא הביאו אם כי חביבים עליו דברי הרשב"א עד לאחת עכ"ל החכ"צ, ונראה דהרשב"א יחיד הוא בזה רק במה שכתב שפלטיא צריכה דלתות מיוחדות ואינה ניתרת בדלתות העיר וזהו רק בעיר שיש לה דלתות אבל אם העיר עצמה ניתרת בצורת הפתח דהיינו כשיש בסוף העיר כרמלית שאז ניתרת בצוה"פ וא"כ אם יש בתוך העיר פלטיא כל הפוסקים יודו להרשב"א דאין הפלטיא ניתרת בצוה"פ שבסוף העיר דבמה תנרע פלטיא זו שבתוך העיר מרה"ר אחר שצריך דוקא דלתות להתירה ולכן בעיר שיש בה סי' ריבוא ויש בה פלמיות שבוקעין בה סי' צריכה דוקא דלתות לכל הפוסקים ואפילו אם יש רק ספק שבוקעין בה סי' נראה שצריכה דלתות ובפרט שיש בזה ספק ספיקא לחומרא ספק שמא יש בה סי' ואפילו אין בה סי' שמא הלכתא כהפוסקים שא"צ סי' ריבוא.

אחר כיון שאין עוד אומדנא ולפי"ז מיושב גם קושיי הרא"ש כי בקמן שאין שייך שיתן אתרוג אחר כיון דאקנויי לא מקני אי"כ הוה תנאי ומעשה בדבר אחד ודו"ק.

פלפל זה נרשם מפי השמועה ע"י בן גיטו הגה"צ ר' יעקב הלבערשטאם זצ"ל אבד"ק טשאקאווא יצ"ו [ומה שנתוסף בין תצאי לבנים הם ממנו], וכעת תח"י בנו הגה"צ מוה"ר ר' מאיר שליט"א אדמו"ר מטשאקאווא ותשח"ל.

* * *

ג נראה מדברי הרשב"א שלא דוקא בפלמיא הדין כן אלא בכל רה"ר מדכתב שם באותו סעיף "וכן המבואות המפולשין ופתחיהן מכוונין זה כנגד זה ורחבין ויון אמה והעם עוברין ביניהן כדגלי המדבר והעגלות" עכ"ל, מדכתב "וכן" המבואות משמע שיש להם להמבואות המפולשין כל הדין של פלמיא ולכן משמע בפשימות שנים לסרטיא והוא דרך המלך הדין ככה דהלא סרטיא יותר נחשב לרה"ר ממבואות המפולשין ועוד מדכתב הרשב"א "והעם עוברין ביניהן" משמע שהכל תלוי במה שהעם עוברין ביניהן וממילא לא דיבר נכונה בהפרדס שנה לייג חוברת מ' עמוד 14, 15, 16 לחלק בין פלמיא לרה"ר אחר דברשב"א מבואר להדיא דאין חילוק ביניהם ומה שתפס הכותב בהפרדס את הגאון בספרו אגרות משה שכתב "סרטיא ופלמיא" יחדיו אחר שלהרשב"א יש חילוק ביניהם אבל האמת הוא שהצדק הוא עם הגאון בספר אגרות משה שאין חילוק ביניהם ובפרט כשאין להעיר זולתו רק צוה"פ בודאי שאין חילוק בין סרטיא לפלמיא או בין מבואות המפולשין.

מה שכתב בהפרדס שבעיר נוא יארק אין במציאות פלמיא כי כל בתי המסחר הגדולים אינם ברחוב רק הכל בבית עיי"ש בעמוד 16 הנה האמת היא שגם כהיום נמצאים סוחרים בנוא יארק בכמה רחובות וכמו שכתב בעצמו בהפרדס, ומה שכתב שם שכיון שהסוחרים ברחובות ועירים ודלים ואין לזה שם של פלמיא גדולה איני יודע היכן מבואר השיעור של המסחרים בכמות ובאיכות שעיי"ו יחשב הרחוב לפלמיא וכי מבואר באיזה מקום שצריך דוקא בתי מסחר עשירים לפלמיא אתמהא ולכן כיון שהודה בעצמו שעדיין ישנם רחובות שסוחרים בהם בודאי שנחשבים לפלמיא, ועוד מבואר ברשב"א שם בפירוש שמתקבצים שם לסחורה ולעשות שם צרכיהם משמע שאם מתקבצין לצרכים אחרים ולא דוקא למסחר נ"כ נחשב לפלמיא וידוע שישנם כמה בתי מסחר למאות או לאלפים שאף שבתי המסחר המה בבית אבל הקונים עומדים ברחוב ובפרט בימות הקיץ ובודאי זה נחשב לפלמיא.

בדבר הנשרים הנה ישנם נשרים בנוא יארק שמפולשים משער לשער כמו הנשר דזשירוש וואשינגטון ובוקעין בהם יום ולילה ממש לא ישבותו ובודאי שגשר כזה נחשב בעצמו לרה"ר וכיון שרחובות העיר מפולשים לנשרים כאלו כמו דילענסי סטריט, פארט וואשינגטון עוו, אי"כ צריך דלתות דוקא לנשרים ולא די בצוה"פ ומה שלמטה מן הגשר הנהר

מקיף יש לדון אם הגשר מבטל המחיצה כידוע אבל בעניננו כידוע שהנשרים אינם בנויים רק על גדות הנהר אלא מתחילים באמצע העיר והולכים ומתפשטים עד לצד האחר של עיר אחרת ולכן בודאי שזה נחשב לרה"ר.

בדבר הנהר בעצם יש לחקור שבכמה מקומות הנהר רחוק מבתי העיר כמה וכמה אמות ובשני צדי העיר ישנם דריווס המקיפים אותה ויש לחקור אם נחשבים כתוך העיר או כמחוץ לעיר ואי"כ הנהר המקיף הדריווס בודאי יש לחשבו כמחוץ לעיר וצ"ע.

ממני משה צבי אריי ביק

סימן כ"ה

ב

יום ו' עשי"ק בי דר"ח אדר תשכ"א

החזק"ש וכמ"ס לכבוד הרה"ג המפורסם צמ"ס הוי"ב כשי"ת מוהר"ר יוסף דוד מאסקאוויץ (שליט"א) [וצ"ל], [מח"ס תיקון עירובין].

את מכתבו, עם התשובות על ערעורי בענין תיקון עירובין במאנהעטן, קבלתי בשבוע זה (א), והנה כדי שלא תהא שתיקתי כהודאה על התשובות לכן באתי עוה"פ במכתבי זה להודיע לו לכתה"ר שעדיין לא נחה דעתי כלל בתשובותיו והספקות שיש לי בתיקון זה עדיין במקומן עומדות ואבוא כסדר מכתבו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון.

(א) **בדבר** חוות דעתו של הגר"א הענקין (שליט"א) [ז"ל] שכתה"ר צירף מכתבו בענין זה, הנה הגאון הנ"ל כתב להדיא "ובפרטים הנני מסופק" וכיון שהוא מסופק בפרטים בודאי שאינו יכול להסכים, גם מה שכתב "יש מקום לסמוך על בעלי ההיתר" איננה הסכמה כלל שכתב רק יש "מקום" ולא דבר ברור, ומה שכתה"ר דייק ממכתבו "שמרוב ענותנותו

(א) מכתב הזה הוא מכתב שניה להרה"ג הנ"ל אחר שכתב תשובה להשגותיו על היתר העירוב. מכתב ראשון לא הגיע לידינו וע"כ בכמה קטעים הדברים אינם מפורשים כ"כ.

וכן תל או עמוד שהם גבוהים (י) עשרה טפחים לפחות (יא) ורוחבם ארבעה על ארבעה טפחים לפחות, או בור שעומקו עשרה טפחים לפחות (יב) ושטחו מארבעה על ארבעה טפחים ולמעלה, גג של בית (יג), מרפסת המוקפת מעקה (יד), כל אלה בכלל רשות היחיד הם נחשבים.

רשות היחיד בוקעת ועולה עד לרקיע, כלומר אורך רשות היחיד דינו כרשות היחיד (טו).

ישנם מקומות שמדין תורה הרי דינם כרשות היחיד גמורה, והכמינו ז"ל אסרו לטלטל בהם, וכפי שיבואר להלן סעיף יא.

ג. לרשות-הרבים נחשב מקום שאינו מקורה (מכוסה גג) (טז), אין לו שלש מחיצות והוא מפולש בעיר מקצה אל קצה (יז), רוחבו לפחות ט"ז אמה (יח).

חיים אינם חולקים רשות לעצמם, ר"ן ריש שבת ד"ה ומקשו הבא דבעינן, ועיין עירובין כ א תודיה לא יעמוד. (י) סי' שמה סעי' ב, וע"ש במ"ב ס"ק ה, שאפי' אם התל משופע עד שמתוך שיפוע של ד' אמות הוא נישא לגובה של י"ט, ג"כ מהני. ועיין שבת ק א ברש"ל ד"ה תל, דמקום שיגיע שיפועו לעשרה, משם והלאה אם יש דעי' טפחים הוה רה"י, ומלשון הרמב"ם משמע כפשוטו שהתל נופו נעשה רה"י, עכ"ל. ועיין לו שסג במ"א ס"ק מ, ודברים לא מבטלי מחיצה כדרי אדם, והיינו אפי' נחא תשמישא, כמו מדרגות, אבל מחיצה ביד"ש מבטלי, ע"ש סעי' לו בביה"ל ד"ה הוי ומ"ב ס"ק ק"ח ושע"ה צ"ע ס"ק צד, דכמה אחרונים פליגי ע"ה, וכן מחיצה ביר"ש לא מבטלי. ועיין חו"מ סי' סה ס"ק טב, דבעינן שהתל נישא לגובה י"ט לכל אורך ארבע האמות, ולא שיפסיק ששה רחב של ג"ט באמצע השיפוע, ועיין א"א סוסי' שסג, דקשה להבחין בדין דמתלקט י' מתוך ד', ולפעמים יש שינויים בשיפוע, ע"ש. (יא) ועיין סעי' שסג סעי' יא ובמ"ב ס"ק לו, דגם מחיצה העומדת מאליה — כשרה, ועיין ערוה"ש סי' שסב סעי' ז, דבמחיצה לא בעינן שיטמכו עליה מבע"י. (יב) סי' שמה סעי' ב, וע"ש סעי' יא ובמ"ב ס"ק מא, דאפי' הבור מלא מים, אין המים מבטלים המחיצה, ע"ש במ"ב, לענין דברים אחרים הנמצאים בבור, ועיין לעיל סוף הערה ז. (יג) ואם הגג כולט מעבר לקירות הבית, ואין חלון פתוח לו מן הכית — דינו ככרמלית, סי' שמה סעי' טז, וע"ש במ"ב ס"ק סז, דתהוה מקום פסור כיון שהוא למעלה מ"י, וע"ש בביה"ל ד"ה גג, אי בעינן שיעור ד"ס ברוחב הגג הכולט מעבר לקירות. (יד) ועיין סי' שמה סעי' ג ובמ"ב ס"ק ה, דעל עובי המעקה ג"כ דינו כרה"י, אפי' אין רוחבו י"ט. (טז) שם סעי' ה ובמ"ב ס"ק יב, ע"ש דאפי' נעץ קנה ברה"י שנכוה ק' אמה אף שאין בו רוחב ד"ש, אם זרק מ"ה ונח ע"ב חיב. (טז) סי' שמה סעי' ז, ולפי' המנהרה של רכבת תחתית אינה נחשבת לרה"י, גם אם נוסעים בה ברכבה יותר מסי' רבוא, ועיין להלן הערה כ, ואינה אלא כרמלית, שם סעי' יד ובמ"ב ס"ק נו. (יז) שם סעי' ז, ועיין לעיל הערה ז, ובאמת לענין שהקים יש מחלוקת הראשונים, ומסתימח הפוסקים ושו"ע שם משמע, והן בדרוכים והן בשווקים בעינן מפולש, וכ"ה בשו"ת ר' אברהם בן הרמב"ם סי' כה (דפוס אלהמקורות), לעי' מובא בס"י שמה בבה"ט ס"ק ז בשם הרשב"א דשווקים שרבים מתקבצים שם הוי ר"ה אפי' דלתותיהן נעולות בלילה, ועיין בפתיחת הגרי"א למסכת שבת ובהערות שם, שו"ת אבי"ג א"ח סי' רסז ורע"ג ס"ק יז ובספר מקור הלכה לשבת סי' לו ס"ק א, תורה שלמה פ' יתרו דף 178, ע"ש, דדוקא אם ב"א עומדים ויושבים בשוק, אבל ברחובות שכל העוסקים ה"כ"פנים הבית בתוך רה"י... אם אין הרחוב מפולש ומכוון משער לשער אפי' עליו דין ר"ה דאורייתא, ע"ש, ושמעתי מהגרש"ז אויערבך שליט"א, דהרחבה של הכותל המערבי, שריד מקדשנו, אף שמועד ועשוי לרבים שמתקבצים שם, מ"מ אפשר דאין זה חשוב כפליטא, כיון שהמקום

ויש אומרים שגם שש מאות אלף (יט) עוברים ושבים מתהלכים (כ) בו (כא) בכל יום (כב), כלומר הרחובות והשווקים שאינם מכוסים שבערים הגדולות. יש המחמירים שאף אם אין שש מאות אלף עוברים ושבים במקום, גם הוא נחשב לרשות-הרבים, ובלבד שיהא מקום הילוך לרבים.

מיועד רק לתפילה ולא לסחורה, עכ"ל, ועיין פסחים סו ב, יצאה כח הראשונה וישבה לה בהר הבית, ומשמע דבהר הבית עצמו היו מוליכים את פסחיהם, (יח) סי' שמה סעי' ז, ועיין ח"א כלל מט סי' א, דבעינן מקום שהוא רחב ט"ז על ט"ז אמה, וע"ש בנ"א ס"ק א, דכ"ה ברשב"א ובסור, ע"ש, ולא זכה לידע מקור לזה. ועיין סי' שמה סעי' ט ובמ"ב ס"ק כו, דמבוי הרחב י"ב אמה ושליש והוא מפולש משני הצדדים לאורך ר"ה — ג"כ דינו כרה"י, ושמעתי מהגרש"ז אויערבך שליט"א, דלדעת הסוברים שאין צריכים דוקא סי' רבוא, אין להקל גם אם הרחובות אינם ישרים, דמכיון דיש ע"פ מקום של ט"ז על ט"ז אמה שהוא מפולש ואינו עקום, והרי ממילא גם השאר דינו כמפולש לרה"י, וגם מסתמא יש בכל מקום שיעור של ט"ז אמה שהוא מפולש, ולכן יש להחמיר לחשוש שנה ר"ה, ואף שהחזו"א סי' קו ס"ק ה סובר שהרחובות הפתוחין לרה"י שיש להם ב' מחיצות עושין אותה לרה"י מטעם שהעומד מרובה, ולא אחי רבים ומבטלי מחיצתא, והחזו"א שם ס"ק ז כותב, דלפי זה יצא דבזמן הזה כמעט אין לנו רשות הרבים דאורייתא, אך הוא עצמו הכי"א שם ס"ק ה, ונחלקו בזה גדולי עולם, ודעת מרן החזו"א היא לא כהמשכנ"י, ע"ש, עכ"ל. ועו' שמעתי מהגרש"ז שליט"א, דלדעת המצריכים סי' רבוא צריכים שיהיה כשיעור הזה במקום שרחב ט"ז אמה, דרק או גם המבוי חשיב כרה"י, אבל העוברים ושבים שבמבוי אינם מצטרפים להשלים המספר של ס"ד, עכ"ל. (יט) ע"י א"א (בוטשאטש) סוסי' שמה, דגם נכרים מצטרפין למנין זה, ועיין עירובין ז א תודיה כיצד ר"ט א ר"ה ע"י (בני אדם), ועיין שו"ת אג"מ א"ח סי' קלט ענף ו ד"ה ומה, תורה שלמה פ' יתרו דף 167. (כ) עיין שאלת יעקב ח"א סי' ז ד"ה וכן, דכוונת חז"ל לרגלי רבים הוורסים ולא מחמת ספינות השטות בים, ועיין שו"ת מהרש"ם ח"א סי' קסב בשם שו"ת בית אפרים, דבעינן דוקא סי' רבוא שיעברו כרגל, דומיא דרגלי מדבר, ולא העוברים במרכבות ועגלות, ועיין גם שו"ת משנה הלכות ח"ו סי' פו, פו רפ"ה, וע"ע ערוה"ש סי' שמה סעי' כו ושו"ת אג"מ א"ח סוסי' קלט ד"ה ומשכ"ש. (כא) עיין סי' שמה סעי' ז בשם ו"א, וע"ש במ"ב ס"ק כג, דאין בנו כוח למחות ביד הסומכים על דעה זו, דדעה זו לא דעת יחידאה היא, ע"ש בביה"ל ד"ה שאין, שמביא י"ב ראשונים נגד י"ב ראשונים אי בעינן תנאי זה של סי' רבוא, ושמעתי מפי הגרש"ז אויערבך שליט"א, דבשו"ת בית אב תניאן סי' ו מביא משו"ת בית אפרים עוד י"א פוסקים שמקילים, והוא עצמו הוסיף עוד ששה, והם סי' י"ז פוסקים נוסף לאלה שהביא המ"ב, ועיין במ"ב הנ"ל, דכל בעל נפש יחמיר ע"ע להתשיבו לרה"י גמורה, ואפי' אין בעיר סי' רבוא כל שהמקום רחב ט"ז אמה, וכ"ה בס"י שסד במ"ב ס"ק ת, ועיין שו"ת יד הלוי סי' טז, לעי' החזו"א סי' קו ס"ק ז מלמד זכות על מנהג העולם הסומכים בכרכים שלנו על צוה"פ לחדו בלי דלחות בכניסה לעיר וביציאה, ועיין עוד בדברי החזו"א בספר אמונה ובטחון פ"ד סוסי' יח, דעל הרוב יש מכשולים בתיקון העירובין, ועיין מעשה רב של הגרי"א סי' קמא, ועיין ערוה"ש סי' שמה סעי' יז—כב. (כב) סי' שמה סעי' ז וע"ש במ"ב ס"ק כד ובשע"ה צ"ע ס"ק כה, דחפש בכל הראשונים העומדים בשיטה זו ולא נזכר בדבריהם תנאי זה שיעברו כל יום, רק שיהיו מצויין שם סי' רבוא, ועיין תורה שלמה פ' יתרו דף 167, ועיין א"א סי' שמה סעי' יד וא"א מה"ח סוסי' שסג, דאולי דוקא בכל יום או בכל שבוע, ועיין ערוה"ש סי' שמה סעי' כה, שלא דוקא בכל יום, אלא הכוונה שדרך שם יעברו סי' רבוא במשך הזמן, וע"ע שו"ת בית אפרים א"ח סי' כה, וכ"ה בשו"ת מהרש"ם ח"ג סי' קפח כמסקנתו, ודעתם דבעינן

Rabbi Rosenfeld writes that the boats themselves never rode over the banks of the river. The travelers embarked and departed the major riverboats via gangplanks that were extended only when passengers are getting on or off the boats. Rabbi Rosenfeld opines that this scenario is no worse than a *reshus ha'rabbim* that is locked at night.⁶⁴ He goes on to say that the smaller ferryboats between St. Louis and East St. Louis, (which overrode piers when they docked) were not problematic, because they too stopped plying their routes at night. Furthermore, passengers embarked and disembarked the ferryboats via an artificial structure that extended into the river and had doors to close it off when unused. The existence and use of this structure protected the riverbank from being halachically overridden by the movement of the ferry riders over it.

5. Bridges: From St. Louis to New York and Beyond

Rabbi Rosenfeld concludes his work with a paragraph about the Eads Bridge that links St. Louis and East St. Louis, explaining why, although it was more than sixteen *amos* broad and served as a major thoroughfare, its dimensions did not render it a *reshus ha'rabbim* (see below, Chapter III, Section 2). While a bona fide *reshus ha'rabbim* would require doors, here, he states, the existing *tzuras ha'pesach* sufficed: a) because the bridge narrowed in the middle of its span to

unaided eyesight is sixteen *mil* (*mil* = 2000 *amos*). (Rabbi Akiva Yosef Kaplan and Rabbi Chaim Twerski both noted, however, that the curvature of the earth prevents one standing at ground level from seeing much further than six *mil*; and, therefore, that it is questionable whether the source upon which the *Nishmas Adam* bases his ruling may be applied to the Halachos of *eruv*.) See also below, Chapter 4, note 177.

In the later controversy over the Manhattan *eruv*, Rabbi Tzvi Hirsch Eisenstadt, in his *Hatza'ah L'Tikkun Eruvin b'Manhattan*, noted that all the ships docking in the port of New York docked at artificial docks, and riding over manmade walls, which they therefore did not cancel. See *No'am*, *ibid.*, p. 218. It seems, however, that in St. Louis (in the late nineteenth century) riverboats docked right alongside the natural banks of the Mississippi River.

⁶⁴ *Tikvas Zecharia* pp. 54-55. He draws a parallel between this case and the case of drawbridges discussed in the *Sha'arei Teshuva*, *Orach Chaim* 363:6.

sections that were less than thirteen and a third *amos* broad;⁶⁵ and, b) because the primary mode of transportation across the bridge was by rail (see below, Chapter III, Section 5).

Bridges continued to constitute a major issue, occasionally the major issue, in many of the urban *eruvim* proposed and constructed in early twentieth century North America. The chronicles of this history are replete with controversy. No area, however, has generated as much halachic literature and debate, as the city of New York and the many *eruvim* proposed or constructed in the boroughs of Manhattan, Brooklyn, and Queens. Volumes upon volumes have been written concerning the many issues involved in these *eruvim*. Many of the issues involved are beyond the scope of this work. Some are uniquely relevant to the singular circumstances of New York. We will turn later to several points and principles involved in various New York City *eruvim*. Here we will deal with bridges. First, however, some background.

→ [Rabbi Yehoshua Siegel, commonly known as the Sherpser Rav, first arrived in New York in 1884 and settled on the Lower East Side of Manhattan. The Sherpser Rav was the foremost rabbi of Polish origin in America at the time and, for a time, was a rival of Rabbi Yaakov Yosef, the Chief Rabbi of New York, who was of Lithuanian extraction. In 1907, the Sherpser Rav published a pamphlet, "*Eruv V'Hotza'a*,"⁶⁶ that allowed the residents of the Lower East Side to carry in the streets on *Shabbos*. While many Jews of Polish and Chassidic extraction used the Lower East Side *eruv*, those of Lithuanian descent generally did not rely on the Sherpser Rav's heter. Indeed, a founder of Yeshivas Rabbeinu Yitzchok Elchonon, Rabbi Yehuda David Bernstein, wrote a pamphlet, "*Hilchasa Rabasa L'Shabasa*," disputing

⁶⁵ Although the minimum width of a *reshus ha'rabbim* is sixteen *amos*, it need not maintain that width over its entire length. If there are sections where it narrows somewhat, the *reshus ha'rabbim* status is not negated, as long as in those sections the street is at least thirteen and a third *amos* broad. That is why Rabbi Rosenfeld notes that in this case, the sections of the bridge narrowed to less than the absolute minimum, precluding the bridge from being categorized as a *reshus ha'rabbim* - see *Shulchan Aruch*, *ibid.*, 345:9 and below, Chapter III, note 91 and note 133.

⁶⁶ He later expounded on the topic in his *Oznei Yehoshua*, *siman* 18.

the *heter*.⁶⁷ Nevertheless, people were still carrying on the Lower East Side as late as 1941, when Rabbi Yosef Eliyahu Henkin wrote that the rationale for leniency no longer applied.⁶⁸

What walls did the Sherpser Rav use in formulating his *heter*? The Lower East Side was surrounded on three sides by the walls that front on the East River, and on the fourth side by the Third Avenue elevated train line (fig. 9). The Brooklyn, Manhattan and Williamsburg Bridges,

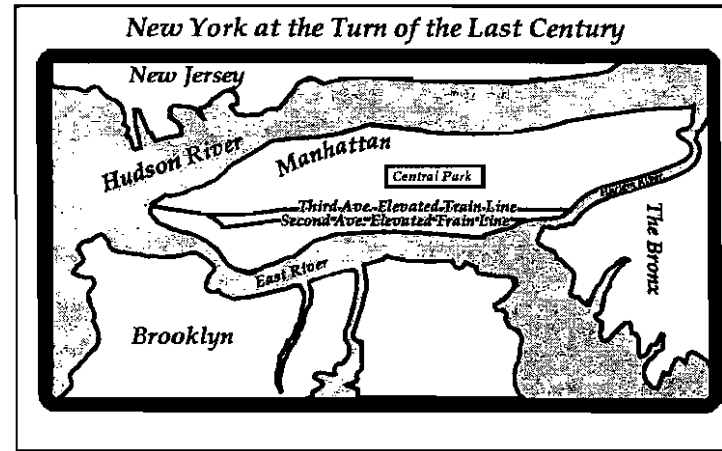

Fig. 9

however, all cross from the Lower East Side into Brooklyn, and are certainly sixteen *amos* broad. They can carry enough people to

→ ⁶⁷ Rabbi Bernstein's primary objection was based on the assumption that many of the streets within the Lower East Side *eruv* could be considered *platyas* - see below, Chapter III, note 133, where we discuss the concept of a *platya* in some detail. See *No'am*, *ibid.*, pp. 210-211 for the counter arguments, i.e., perhaps this was once true, but currently, however, most of the areas that might once have been deemed *platyas* are now enclosed - in large stores, convention centers and shopping malls.

⁶⁸ *Eidus l'Yisrael*, p.151. See Rabbi Gedalya Feider's *Yesodei Yeshurun - Ma'areches Lamed Tes Melachos* (Yerushalayim, 1976), pp. 276-278, for a brief overview of the history of *eruv* in Manhattan in which many relevant sources are cited. The most exhaustive treatment of the subject is in Rabbi Menachem M. Kasher's *Divrei Menachem, Orach Chaim* vol. 2.

constitute *reshuyos ha'rabbim* (see below, Chapter III, Sections 2-3). The Sherpser Rav asserted that they, nevertheless, did not disrupt the *eruv* because they are not "*mefulash*." (This is a difficult word to translate - and that, in and of itself, has caused much halachic controversy. The word translates roughly as: directly open and through.) The bridges do not lead to or from streets that cut directly across Manhattan and continue to bridges on the other side. The Sherpser Rav, therefore, held that they were subject only to the requirement that applies to any other opening in a wall that is more than ten *amos* broad (see below, Chapter IV, Section 6), i.e., a *tzuras ha'pesach*.⁶⁹]

This condition of *reshus ha'rabbim* is noted in several *Rishonim* and quoted in *Shulchan Aruch*.⁷⁰ Some *Rishonim*, however, do not consider *mefulash* a necessary condition of a *reshus ha'rabbim*.⁷¹ This

⁶⁹ As we noted in Section 2, it is generally accepted that walls underneath a bridge - even artificial walls - are not meaningful *vis-à-vis* the bridge itself, and that whatever rectification is ultimately required must be mounted above and across the bridge's roadway. The nature of that rectification is contingent on whether the bridge is or serves an area classified as a *reshus ha'rabbim* (in which case *delasos* are required) or a *carmelis* (in which case a *tzuras ha'pesach* is required). See the discussion in this regard in the *Chazon*, *ibid.*, *siman* 108, who resoundingly rejects the lenient position of the *Bilsker Rav*, Rabbi Ben Zion Stemfeld, in *Sha'arei Tziyon siman* 4; *Igros Moshe, Orach Chaim*, 1:139:1; and *No'am*, *ibid.*, pp. 224-228. See the discussions in *No'am* there as to: a) whether extant structures on the bridges may be considered halachically valid *tzuros ha'pesach*; and, b) whether drawbridges require an additional rectification. Subsequently (pp. 229-230) Rabbi Kroizer also discusses the related issue of the twenty tunnels under the various bodies of water around Manhattan.

⁷⁰ *Rashi, Eruvin* 6a, *d.h. Reshus Ha'rabbim*, and 6b, *d.h. Yerushalayim* (we will quote the former *Rashi* in full in Chapter III, Section 2); several other *Rishonim*, cited by Rabbi Kasher in *Torah Sheleima*, vol. 15 p. 177, and summarized in *No'am*, *ibid.*, pp. 204-206; the *Tur* cited above in the introduction; the *Shulchan Aruch*, *ibid.*, 345:7. The *Beis Ephraim* (45c in the pagination of the standard edition) we will cite in Chapter III, Section 3, that serves as the basis for all modern metropolitan *eruv* notes that although many large cities already had populations of 600,000 people, and major thoroughfares that might meet the criteria he had listed for a *reshus ha'rabbim*, *eruv* could still be constructed in them because the streets in urban areas rarely run straight from gate to gate. This is similar to the comment later made by Rabbi Shlomo Dovid Kahane, see below Chapter III, Section 5.

⁷¹ *Ritva, Shabbos* 6a, *d.h. Eizehu Reshus Ha'rabbim*.

ועל מדרגות נחא השמישתן אפילו מתלקט עשרה מתוך ארבע, כמו שכתב התוספת בעירובין (דף כ"ב) ע"ב ד"ה ואיזהו, ומבטלין מחיצתן איכ במקום המדרגות נחשב מסילות הפרזל כמנהג על הארץ ובפרט אצל מעבר הדחומות (סאומה פעריו) אשר שם בוקעין בני אדם על המדרגות הדחומות מכל מסילות הפרזל ההולכות בנויארק ומעתה ההיתר של מחיצות כאלה אין על מה לסמוך, והנה כיון שרחוב דילענסיע היא בעת פלטיא גדולה כידוע ליושבי נויארק מחמת רבוא רבבות אנשים הבוקעים בה תמיד הנכנסים ויוצאים בכמה עגלות העלעקטריות וכמה וכמה אלפים עגלות הנמשכות בכח הסוס, ואמאמאבילים הרבה, ורשות הרבים נמורה היא, גם היא פתוחה לסרטיא דהיינו הגשר הנזכר, וצריכה דלתות נעולות ולכל הפחות דלתות ראויות להנעל בלילה ולא סגיא בצורת פתחים וכן ברחובות הפתוחים לתוכה אסורים לטלטל בלי תיקון, ועתה נחקרה לדעת אם יש לעיר נויארק בכלל איזה תיקון לטלטל ברחובותיה, והנה ראיתי לאחד מגדולי הראשונים המאירי ז"ל שכתב (במסכת שבת דף ר') ז"ל פלטיא היא רחבה שמתקבצים בה לסחורה אע"פ שאינה מפולשת ואפילו דלתות המדינה ננעלות

בלילה הואיל ואין לאותה פלטיא בפרט דלתות אע"פ שכל המדינה יש בה דלתות נעולות בלילה, אין הפלטיא נכשרת בהכשר העיר, ומה שאמרו ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות בלילה חייבים עליה משום רשות הרבים לפי שמבואותיה רחבות מ"ז אמה ומפולשות לרשות הרבים שדרוסת רבים מצויה שם לכך הוצרכה לנעילת דלתות. הא פלטיאות שרחבות מ"ז אמה רשות הרבים הם אפילו בנעילת דלתות שבעיר, וכן כתבו גדולי הצרפתיים וגדולי הדורות מסכימים בה עכ"ל וכן דעת הרשב"א בספר עבודת הקודש (שער ג') ז"ל איזה היא רשות הרבים כל מקום שרחב מ"ז אמה על מ"ז אמה ומתקבצים שם בני אדם לסחורה ולעשות שם צרכיהם כשווקים שבמדינות, ואע"פ שדלתות המדינה נעולות בלילה הוי רשות הרבים וזו היא פלטיא שאמרו בשבת בפרק קמא עכ"ל. איכ לפי דעת המאירי וגדולי הדורות וגדולי הצרפתים והרשב"א אפילו אם היה בעיר נויארק דלתות נעולות בלילה אי אפשר לטלטל במקומות המתקבצים שם רבים כגון רחוב דילענסיע וביוצא בו. ואפילו לפי מה דקיימא לן כהפוסקים דסבירא להו דלתות המדינה מהני ג"כ לפלטיאות גדולות שבה להיות

רשות היחיד, זהו רק בעיר שיש בה דלתות אבל מה שאין כן בעיר הגדולה נויארק שפתוחה מכל צד. ממזרח ומדרום ומצפון גשרים גדולים ורבים בוקעין בהם יום ולילה ומצד דרומית ומערבית מערה (טונעל) גדולה אשר שם ענלות עלקטריות רצות ושבות למאות ואלפים ומלאות רבוא רבבות בני אדם, ותמיד בוקעין בהם רבים, ואיכ נשאר השוקים והפלטיות רשות הרבים תמיד, ובפרט רחוב בראדוויי אשר ארכה כמה פרסאות ורוכלת העמים היא וכפלים כיוצאי מצרים בוקעין בה, ובפרט כנגד המקום אשר גשר הדרומי פתוח לתוכה ואולם העיר (סיטי האלל) והבי דואר (פאסט אפפס) שם הוא, ומארבע פגות העיר ינתרו שם רבוא רבבות בני אדם, היש רשות הרבים גדולה ממנה? וגם פתוחה היא כנגד הגשר אשר ברחוב תשעה וחמשים מצד מזרח וצורות הפתחים אשר על הגשרים בראשם או באמצען אינן מועילות כלום להתיר רה"ר כמו שנתבאר, גם אם יעשו גשר אחד מקורה על ראשו קצת על כל רחבו למכור הטיקעטס גם כן לא יועיל כמו שאמרו חז"ל (בירושלמי שבת היא) איזו כרמלית רבי יסא בשם רבי יוחנן כגון חנותו דבר יוסמיני ע"כ אע"פ דחנות מקורה

היא מי"מ כיון שרבים היו בוקעין שם יעשות כרמלית ועיין בפני משה שם שכתב וז"ל ורגל רבים מצויים שם לפיכך אינה רשות היחיד כשאר חנות, ורי"ה נמי לא הוי דאינה עשויה להלוך רבים ממש, עכ"ל, משמע מלשונו אם היא נעשה להלוך רבים ממש דינה כר"ה, והרואה יתפלא הלא רשות הרבים מקורה דינה ככרמלית ומכל שכן חנות ומוכרחין אנחנו לאמר אם יש ברשות הרבים איזה מקום קצת מקורה לא נחשב המקום הזה ככרמלית ובטול לרשות הרבים ובפי דברי הרשב"א שהבאתי לעיל שאי אפשר לרשות הרבים להתלקט במלקט ואפילו אם בקצת מקומות אין בה רוחב מי"ז אמה ג"כ כרשות הרבים נחשבת ע"כ ולפי זה אפילו על כל רחבו לא יועיל להתיר ובין אם נחשב מקום הקרוי קצת לרשות הרבים או לכרמלית מי"מ פתוחה היא. סוף דבר הכל נשמע את ד' ירא ואת שבתותיו שמור כי אין לעיר נויארק היתר מחיצות לטלטל ברחובותיה בשבת קדש, דמה שהים מקיף אותה אין נחשבת לכלום לדעת התוספות וסייעתם, עוד סניף גדול להחמיר מה שהספינות והמעברות הרבים אשר יום ולילה לא ישבתו מבטלין המחיצות כדעת הרבה פוסקים. ואפילו מחיצות העשויות בידי אדם

נבטלין אם רבים בוקעין בה כמו שכתבתי לעיל, ובפרט
 למחיצות העשויות לכתחילה להשתמש עליהם ולא למנוע
 רגל בני אדם לבוא שמה רק עשוין שיוכלו הספינות
 להתקרב אל החוף ולהריק המשא מעליהן על המחיצות כמו
 שכתבתי לעיל, ודומה למה שכתב הרשב"א לענין דלתות
 שצריכות הדלתות להיות עשויות למנוע רגל בני אדם מלבוא,
 אבל אם אינם מונעין לבוא רגל בני אדם אינם מועילים
 למלטל ברחובות העיר. — ולמלטל במזרח העיר לבד — יש
 עוד חשש כדעת הפוסקים שחוששין שמא יעלה הים
 שרמון ומסילות הברזל ההולכות לעיר פראנקס נפתחות על
 נהר הצפוני על ציר העמוד העומד באמצע הנהר ואם
 יעלה הים שרמון אצל שפת נויארק ישאר שם בלי
 מחיצות ויחובר צד המזרח למערב בשעה שנפתח הגשר.
 וכמה פעמים נפתח ביום וכמו שכתב הגאון רשי"מ
 שחוששין שמא יעלה שמה הים שרמון ולא כמו שהטעו
 אותו אנשי עירו — ומה שרצה המתיר לאמר דנהר מקיף
 את העיר נויארק ובנהר אין חוששין שמא יעלה שרמון
 לדעת הריב"ש. ובאמת טעות היא, ומי הים מקיפין אותה,
 והראיה שהמים אשר מסביב נויארק מלוהים הם. ועולים
 ויורדים (עבב ענר פלוד) כשאר מי הים וכל מי שעניו

בראשו יראה ויבין דאפילו אם יפסקו הנהרות לשפוך
 מימם אל הים אשר אצל נויארק לא יהסר המזג וישאר
 סביב נויארק מלא מים כמו בראשונה, ואין להאריך
 עוד כי כבר בארנו בעז"ה שאין כאן מחיצות כלל להתיר
 למלטל בשבת, ואפילו אם נחשב אותם למחיצות הנה →
 העיר נויארק משתמשת שתי וערב ברחובותיה, והיא
 פתוחה מארבע רוחותיה, וגשרים מרובים ממזרח ומדרום
 ומצפון ומדרומית מערבית פתוחים למערות גדולות, ועוד
 מערה גדולה תנמר בקרב הימים בצד מערבית, אשר
 ענלות הקטור הרבה מאד יעברו שם ודינה כירושלים
 אלמלא דלתותיה נעולות לפי דעת בעל המאור והריב"א
 בשם רבותינו בעלי התוס' ולא כדעת התוספות שלנו
 ולדעתם לא שני לן אם הפתחים מכוונים זה כנגד זה
 כיון שאין כאן מחיצות של בתים תוכל לעולם למשוך קו
 מפתח לפתח ונכנסים בזו ויוצאים בזו ואין כאן מחיצות
 כלל ונמצא כמה מיליונים נפשות בוקעין במקום אחד,
 ומלבד רחוב בראדווייא אשר הוא אוסר העיר נויארק,
 למלטל בשבת ברחובותיה לכל הדעות. ובפרט לדעת →
 הרשב"א בספרו עבודת הקודש ולחכמי צרפת ולשאר
 גדולי הדור שהביא המאירי ז"ל ויש כמה רחובות

חיבין עליה משום רשות הרבים ולפי דברי המאירי היה שוק של פטמים ר"ה בפני עצמה אף שדלתות ירושלים ננעלות ולדידי לא קשה כלום כיון שיירושלים משתמשת ש"ע כמו שכתבתי לעיל בשם רבותינו הראשונים אם בן אינה נחשבת מחיצת הפתים כלום וכל אדם הבוקעים בה בוקעין בכל העיר בפעם אחת ודינה כמדבר בשעה שישראל היו דרים בו דאינו נחשב מקום המחנה לר"ה בפני עצמה אלא כל המדבר היה ר"ה ואף ששוקי ירושלים ופלטיות שבתוכה רחבין מ"ז אמה כיון שכל העיר משתמשת שתי וערב נחשבת כל העיר כמקום אחד ורבים בוקעין בכל העיר כמו בעיר נויארק גם הגנים הגדולים הנמסרים לרבים תמיד ובפרט הגן הגדול אשר באמצע העיר (סענטראל פארק) בוקעין בו תמיד אלפים רבבות בקיץ ובחורף ופתוח מכל צד בלי שום צורת פתחים ובהרבה מקומות הוא פתוח יותר מ"ז אמה ובנינה שאין בה מחיצות שלמות אם נזרע שם זרעים יותר מבית סאתים מכסלין מחיצות העיר ודינה כמו קרפף שנזרע בו יותר מבית סאתים לדעת כמה אחרונים וכ"ש מחיצות שלא הוקפו לדירה גם יש בתוך העיר כמה גני זרעים יותר מסאתים בלי מחיצות כראוי. L

בנויארק האוסרים את בני העיר למלטל בשבת ברחובותיה ואי נימא דמחיצות העשויות בדי שמים גם כן נחשבין למחיצות הנה אף שהים מקיף לכל העולם אעפ"כ אסרה התורה להכניס ולהוציא מרה"י לר"ה, ראי' גדולה היא לדברי המאירי דפלטיא רחבה מ"ז אמה נחשבת ר"ה בפני עצמה אף שדלתות מדינה נעולות נמצא לפי דברי הת"ם מחיצת הים אינה מחיצה מפני שעשויה בידי שמים ולדעת הרשב"א שגם מחיצה העשויה בידי שמים הוי מחיצה אסור להכניס ולהוציא בעיר נויארק מפני השוקים והפלטיות בפרט שרבים דורסים על המחיצות ופתוחה היא מכל צד על ידי הגשרים הגדולים.

ושמעתי מאת הרב הגאון בעל המחבר ספר בית אב קושיא מגדול אחד שהקשה על המאירי ומעיתו ממתניתין עירובין (ק"א) לא יעמוד אדם ברשות היחיד ויפתח ברשות הרבים ברשות הרבים ויפתח ברשות היחיד כ"ז דברי ר' מאיר אמרו לו מעשה בשוק של פטמים שהיה בירושלים שהיו גועלין ומניחין את המפתח בחלון שעל גבי המפתח כ"ז ופריך הגמרא ורבנן אמר ר' מאיר רשות הרבים ומתדרו אינהו כרמלית דאמר רבה בר בר חנה אמר יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות כלילה